

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อน การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤต ทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)
หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน

*รายงานฉบับนี้ออกแบบภายใต้
หลักการไม่ละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชน

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2566 จำนวน 90 เล่ม

ISBN 978-616-8307-27-4

สงวนลิขสิทธิ์/จัดทำ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.)

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้เขียน

อ.ดร.สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน	หัวหน้าฝ่ายสนับสนุนวิชาการและการวิจัย หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนา ด้านเด็กและเยาวชน และอาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา	หัวหน้าหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน และหัวหน้าภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวกมลวรรณ พลบั้งใจ	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวชุตติมา ชุมพงศ์	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวพรปวีณ์ ยุทธสารเสนีย์	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวดانا โหมะหมัดรักษาผล	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปกและภาพประกอบ

นางสาวอรุสมน ศานติวงศ์สกุล	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นายศรัณย์ภัทร แซ่หว่อง	หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ที่

บริษัท พรณิพันธ์ตั้งเซ็นเตอร์ จำกัด แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร 089-182-1672

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) 2) ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) และ 3) ได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) การรวบรวมองค์ความรู้บทเรียน ข้อค้นพบจากการดำเนินโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และจัดทำแนวทางหรือข้อเสนอเชิงนโยบาย คณะทำงานโครงการฯ นำข้อมูลจากฐานข้อมูล Smart refer มาวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา ตลอดจนการลงพื้นที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกกรณีรวมทั้งการสนทนากลุ่มย่อย 2) การถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และนำผลการถอดบทเรียนไปออกแบบแนวทางรูปแบบ ความร่วมมือการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยใช้วิธีการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม และ 3) การจัดทำข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) จากการดำเนินงานมาตลอด 4 เดือน เกิดผลดำเนินงานดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ผลการดำเนินงาน มีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

จากฐานข้อมูลของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ข้อมูล ณ วันที่ 17 กรกฎาคม 2566) มีจำนวนผู้เสนอขอรับทุนรวมทั้ง 2 รอบการพิจารณาทั้งสิ้น 371 คน แบ่งเป็นผู้ได้รับการพิจารณาได้รับทุนจำนวน 359 คน (ร้อยละ 96.77) และผู้ที่ไม่ได้รับทุนจำนวน 14 คน (ร้อยละ 3.23) เมื่อวิเคราะห์จำแนกตามรอบการพิจารณาพบว่า มีผู้ได้รับทุนรอบที่ 1 จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 98.50 และรอบที่ 2 จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 94.74 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำนวนผู้รับทุนจำแนกตามการพักอาศัยพบว่า ผู้รับทุนที่พักอาศัยอยู่กับญาติมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 148 คน (ร้อยละ 41.23) รองลงมาคือพักอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 121 คน (ร้อยละ 33.70) ทั้งนี้มี 76 คน (ร้อยละ 21.17) ที่อาศัยอยู่กับทั้งพ่อและแม่ ในขณะที่มีผู้รับทุนประปรายที่อาศัยกับผู้อุปการะหรือนายจ้างหรืออยู่ในที่พักของสถาบัน เช่น สถานสงเคราะห์ มูลนิธิ เรือนจำ ฯลฯ รวมทั้งอาศัยอยู่เพียงลำพัง และไม่ระบุ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.28) **ข้อมูลดังกล่าวแสดงถึงลักษณะความเป็นอยู่ที่โดดเด่นของผู้รับทุนซึ่งสอดคล้องกับการระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาที่ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว**

เมื่อวิเคราะห์ระดับการศึกษาพบว่า ผู้รับทุนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามีจำนวนมากที่สุด จำนวน 271 คน (ร้อยละ 75.49) รองลงมาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 57 คน (ร้อยละ 15.88) และระดับปฐมวัยน้อยที่สุด จำนวน 31 คน (ร้อยละ 8.64) จากการพิจารณาทั้ง 2 รอบ แสดงว่าโครงการฯ ได้กระจายทุนการศึกษาไปสู่นักเรียนในทุก ๆ ระดับชั้น เมื่อพิจารณาภาคการศึกษาที่คาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีแนวโน้มจะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาถัดไป จำนวน 285 คน (ร้อยละ 79.39) มีผู้รับทุนที่คาดว่าจะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาปัจจุบันที่จะได้รับทุนจำนวน 72 คน (ร้อยละ 20.06) โดยมีผู้ไม่ระบุข้อมูลจำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.56) **ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเด็กตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาทุกระดับชั้น แต่มีความเสี่ยงที่จะหลุดจากระบบการศึกษาในเทอมถัดไปในระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้ง ๆ ที่เป็นการศึกษาในช่วงชั้นที่เป็นการศึกษาภาคบังคับ**

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลรายได้และหนี้สินจำแนกตามรอบการสมัครพบว่า ครอบครัวของผู้ได้รับทุนมีรายได้รวม/จำนวนสมาชิกเฉลี่ยเท่ากับ 1,250.00 บาท (ค่ามัธยฐานเท่ากับ 840.57 บาท) ในขณะที่ปริมาณหนี้สินของครัวเรือนผู้รับทุนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20,000.00 บาท (ค่ามัธยฐานเท่ากับ 186,045.76 บาท) **ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะเรื้อรังวิกฤตทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้รับทุนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานในระยะยาว ซึ่งอาจต้องมีมาตรการคู่ขนานในการบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนและเพิ่มรายได้ของครอบครัว เพื่อให้ผู้อุปการะมีความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานได้**

ผลการวิเคราะห์จำนวนผู้ที่ได้รับทุนตามรอบและจำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษาในภาพรวมพบว่า ผู้รับทุนในรอบที่ 1 มีจำนวน 197 คน และรอบที่ 2 จำนวน 162 คน โดยผู้รับทุนในทุกกรอบการให้ทุนส่วนใหญ่มีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 2 สาเหตุ (ร้อยละ 56.35 และ 62.35) เมื่อจำแนกตามสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษาในภาพรวมพบว่า ส่วนใหญ่ผู้รับทุนมีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจากการประสบปัญหาเศรษฐกิจ จำนวน 312 คน (ร้อยละ 86.91) การประสบปัญหาครอบครัว จำนวน 263 คน (ร้อยละ 73.26) และการประสบอุบัติเหตุ/โรคภัย จำนวน 78 คน (ร้อยละ 21.73) ตามลำดับ (พิจารณาค่าร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 357 คน) ทั้งนี้ไม่พบผู้รับทุนที่ประสบสาธารณภัย **ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าผู้รับทุน**

ส่วนใหญ่ประสบปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจาก 2 สาเหตุพร้อมกันจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาครอบครัว ในขณะที่ไม่พบเด็กและเยาวชนผู้รับทุนที่ประสบความเสี่ยงจากการได้รับสาธารณภัย

2. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

จากการติดตามผลการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ด้วยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับครอบครัวผู้รับทุนจำนวน 5 กรณีที่ได้รับการคัดเลือกจากแกนนำขับเคลื่อนการดำเนินงาน รวมถึงการสนทนากลุ่มในเวทีแบบมีส่วนร่วมจำนวน 4 ครั้ง เพื่อวิเคราะห์การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรีและการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพจริง พบว่าสาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา รวมถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา ในเรื่องสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กมีสาเหตุสำคัญของเด็กที่ได้รับทุนจากโครงการนี้โดยภาพรวมของทั้งสองหน่วยงานมี 3 ประการคือปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการไร้สัญชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกพบว่า ผู้รับทุน 3 ใน 5 คน ที่เป็นกรณีศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ อยู่ในครอบครัวแห่งกลาง คือบิดาและมารดาหย่าร้างกัน และ 2 ใน 3 รายถูกทิ้งไว้ให้ผู้สูงอายุเลี้ยงดูโดยไม่ได้ส่งเสียค่าเลี้ยงดูแต่อย่างใด ประกอบกับการประสบปัญหาภาวะยากจนทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของทั้งครอบครัว

ในขณะที่กรณีศึกษารายหนึ่งมีปัญหาด้านสุขภาพคือเป็นโรคเบาหวานในเด็ก แม้ว่าการรักษาจะใช้ค่าใช้จ่ายจากสวัสดิการสุขภาพถ้วนหน้าจึงช่วยบรรเทาความเดือดร้อนด้านค่าใช้จ่ายไปได้อย่างมาก แต่จากปัญหาสุขภาพทำให้ผู้รับทุนไม่สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่จึงอาจทำให้ผลการเรียนของผู้รับทุนกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการหลุดจากระบบการศึกษาได้

ส่วนผู้รับทุนทั้ง 5 กรณีล้วนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจคือนักเรียนในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ทำให้ความสามารถในการอุปการะด้านการศึกษาของครอบครัวลดลงด้วย โรงเรียนในสังกัดของสพฐ.มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คอยเฝ้าระวังความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหานี้อยู่แล้ว รวมถึงกิจกรรมการเยี่ยมบ้านทำให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนรายบุคคลได้

ส่วนการไร้สัญชาติของเด็กและเยาวชนเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาอย่างยั่งยืน แม้ว่าในเบื้องต้นเด็กกลุ่มนี้สามารถได้รับการพิจารณาให้รับทุนการศึกษาจากโครงการได้ แต่มีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือในด้านการสร้างอาชีพและรายได้ของผู้ปกครองเพื่อให้มีความสามารถในการอุปการะทางการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลที่ผู้แทนจากสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี (สถ.จ.ราชบุรี) พบว่าบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ครอบคลุมเฉพาะคนไทยที่มีเลขบัตรประจำตัวประชาชนเท่านั้น ไม่สามารถดำเนินกิจกรรม

หรือโครงการใด ๆ เพื่อบุคคลต่างด้าวได้ ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงไม่สามารถครอบคลุมถึงครอบครัวบุคคลผู้ไร้สัญชาติได้

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่ได้รับในการสนทนากลุ่มกับผู้แทนจาก สพป.ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 ยังไม่พบว่ามีผู้รับทุนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว แต่พบข้อมูลว่าผู้รับทุนส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่ซับซ้อนโดยมีความยากจนเป็นปัญหาพื้นฐานของทุกกรณี

3. ผลจากการถอดบทเรียนรูปแบบการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

พบว่า จังหวัดราชบุรีมีปัจจัยหนุนเสริมในการทำงานหลายประการ ได้แก่ 1) คำสั่งจังหวัดราชบุรี การจัดตั้งคณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี 2) การริเริ่มจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรี 3) ทุนสนับสนุนการสร้างความสะดวกและลดความเหลื่อมล้ำ ด้านการศึกษา จำนวน 100 ล้านบาท โดยบมจ.แสนสิริ และ 4) ชุดโครงการขับเคลื่อนความสะดวกทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีภายใต้การสนับสนุนจากกสศ.

องค์ประกอบตามโครงสร้างตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการศึกษาของราชบุรีโมเดล ได้แก่ สพป.ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 สพม.ราชบุรี สกร.ราชบุรี สอศ.ราชบุรี และศจ.ราชบุรี รวมไปถึงหน่วยงานที่มีส่วนในการสนับสนุนการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ได้แก่ พมจ. สสจ. อปท. ตชด. วิทยาลัยการอาชีพ เครือข่ายโรงเรียนคุณภาพ ร่วมกันสนับสนุนการขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาผ่านกระบวนการ ค้นหา คัดกรอง สนับสนุนติดตาม และส่งต่อ โดยมีศูนย์กลางการขับเคลื่อนคือ สมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรี ที่มีเป้าประสงค์ในการสนับสนุนการศึกษาตั้งแต่แรกเข้าจนถึงการมีงานทำ

กระบวนการบริหารจัดการภายใต้ราชบุรีโมเดล เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในปัจจุบันเริ่มดำเนินการเฉพาะ สพป.ราชบุรี เขต 1 และ สพป.ราชบุรี เขต 2 เท่านั้น โดยมีแนวโน้มจะขยายการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในภาคส่วนอื่น ๆ ที่เหลืออยู่จากผลการดำเนินงานพบว่าปัญหาจากการไร้สัญชาติยังคงเป็นความท้าทายสำคัญในการดำเนินงาน และยังพบกระบวนการเชื่อมต่อกลไกการส่งต่อกรณีศึกษาในระดับเบื้องต้น ด้วยการส่งต่อข้อมูลของผู้รับทุนที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านช่วงชั้นการศึกษาเท่านั้น ในขณะที่การส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการช่วยเหลือในมิติอื่น ๆ จะปรากฏอยู่ในกระบวนการเยี่ยมบ้านตามภาระงานของโรงเรียนเท่านั้น

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะต่อศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

1. ใช้ผลลัพธ์จากโครงการสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาของกสศ. เช่น การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายจิตอาสาที่เป็นผลลัพธ์จากคณะทำงานโครงการพัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถ

เข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในการค้นหา ติดตาม และส่งต่อผู้รับทุน ร่วมกับผู้จัดการรายกรณี (Case manager: CM) เป็นต้น

2. ควรเพิ่มการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีสุขภาพของผู้รับทุนเพื่อใช้ประโยชน์ออกแบบแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้รับทุนกลุ่มไร้สุขภาพได้อย่างเหมาะสม

3. ควรออกแบบกระบวนการส่งต่อข้อมูลผู้รับทุนอย่างเป็นทางการในกรณีที่ผู้รับทุนอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านช่วงชั้นการศึกษาเพื่อให้การช่วยเหลือผู้รับทุนสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น

4. ควรกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจหรือสถานประกอบการ

5. กสศ. ควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระดับจังหวัด โดยร่วมกับสมาคมวิชาการศึกษาจังหวัดราชบุรีและเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและประเมินความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีได้

6. กสศ. ควรเตรียมตัวให้พื้นที่เป้าหมายมีความพร้อมโดยใช้แนวทางการพัฒนาต้นทุนตามหลักการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) เป็นฐานคิดสำคัญโดยเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนกับพื้นที่ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติการในพื้นที่มีความเข้าใจและใช้ทรัพยากรทั้งทางกายภาพ ความคิด และเครือข่ายการทำงานในการออกแบบงานเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

4.2 ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบและกลไกในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติในการบูรณาการการดำเนินงานความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ประสบความสำเร็จจากปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาแต่ละกลุ่มได้ ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงสภาพบริบทในด้านพันธกิจและความสามารถของหน่วยงานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

2. การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้บริบทสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาซึ่งมีโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกับหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ของรัฐ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ แต่มีกลไกการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวทางการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำเสนอในผลการวิจัยจึงควรพิจารณานำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและควรเสริมมาตรการหรือกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานเพื่อออกแบบการช่วยเหลือติดตามให้สอดคล้องตามช่วงชั้นการศึกษาของผู้รับทุน

3. การขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ควรเริ่มต้นจากการสั่งสมต้นทุนในการทำงาน เช่น เครือข่ายการทำงาน ฐานข้อมูล และกลไกการประสานความร่วมมือ โดยอาจใช้แนวทางการดำเนินงานตามหลักการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการทำงานซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาแล้วยังช่วยสร้างต้นทุนสำคัญในการสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติอื่น ๆ อีกด้วย

4. จากคำสั่งราชบุรีส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานโครงการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย หน่วยงานด้านการศึกษา 6 หน่วย แต่กระบวนการทำงานยังมีลักษณะแบบแยกส่วนและยังไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้รับทุนในมิติอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านการศึกษา เช่น อปท. พมจ. สสจ. เป็นต้น รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ด้วยเหตุนี้การจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจึงควรกำหนดให้มีคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีที่ประกอบด้วยคณะบุคคลจากหน่วยงานดังกล่าวเพื่อให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ

5. จากผลการวิจัยพบร่องรอยกระบวนการที่แสดงถึงกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือสำหรับผู้รับทุนแต่ละกลุ่มผ่านกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างไรก็ตามการส่งต่อความช่วยเหลือผู้รับทุนเพื่อส่งเสริมปัจจัยมิติต่าง ๆ ควรออกแบบกระบวนการให้มีความชัดเจนรวมถึงการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งต่อและติดตามผู้รับทุนได้อย่างต่อเนื่อง

6. ปัจจัยหนุนเสริมการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชนเป็นทุนขับเคลื่อนงานจึงเกิดโอกาสในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาไกลและองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างความเสมอภาคในการศึกษาในจังหวัดราชบุรี ทั้งนี้ เหตุการณ์ดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดกับในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกับบริบทของจังหวัดราชบุรี และต้องการประยุกต์ใช้รูปแบบราชบุรีโมเดลในพื้นที่ของตน ดังนั้นการประยุกต์ใช้โมเดลดังกล่าวจึงควรคำนึงถึงความพร้อมของทุนสนับสนุนการขับเคลื่อนภารกิจด้วย

4.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากข้อค้นพบว่าผู้รับทุนได้รับผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงที่มีโครงสร้างซับซ้อน โดยในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาจากผลกระทบในการประสบสาธารณภัย ประสบอุบัติเหตุ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ และประสบปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็นเกณฑ์พิจารณาตามแนวทางการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาเท่านั้น ในขณะที่ปัจจัยเสี่ยงหลุดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. กรณีศึกษาในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาครั้งนี้ อยู่ภายใต้การดำเนินงานเพียง 2 หน่วย คือ สพป. ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 จึงยังไม่เห็นความหลากหลายในการดำเนินงานเพื่อถอดรูปแบบการดำเนินงานในรูปแบบอื่น ๆ ได้ จึงผนวกองค์ความรู้จากการดำเนินงานศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาใน 4 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น พิษณุโลก และยะลา ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่ตีร่วมกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้จนเกิดเป็นราชบุรีโมเดล ที่มีแนวโน้มจะขับเคลื่อนภายใต้รูปแบบสมัชชาการศึกษาโดยคาดการณ์ว่าจะจัดตั้งแล้วเสร็จในปี 2567 ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่มีการประยุกต์ใช้ราชบุรีโมเดลโดยมีสมัชชาการศึกษาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ในการศึกษาครั้งนี้ไม่ปรากฏข้อมูลที่สะท้อนถึงข้อมูลการมีสัญชาติของผู้รับทุนจึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์รูปแบบปัญหาและสารสนเทศอื่น ๆ ของผู้รับทุนกลุ่มนี้ ในขณะที่ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า การไร้สัญชาติเป็นปัจจัยสำคัญของการตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาของผู้รับทุนด้วย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีสัญชาติของผู้รับทุนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์รูปแบบปัญหาและสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาการไร้สัญชาติในระยะต่อไปได้

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
สารบัญ	ข
สารบัญภาพ	ฅ
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของโครงการ	1
วัตถุประสงค์	4
คำถามวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่ได้รับ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
ตอนที่ 1 หลักการ No One Left Behind	6
ตอนที่ 2 บริบทด้านการศึกษาของจังหวัดราชบุรี	8
ตอนที่ 3 โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี	10
ตอนที่ 4 รูปแบบการทำงานระดับพื้นที่เพื่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กใน ภาวะวิกฤตการศึกษา	12
ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย	19
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	20
กลุ่มเป้าหมาย	20
เกณฑ์คัดเข้าและเกณฑ์คัดออก	21
พื้นที่ดำเนินการวิจัย	23
เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	23
ระยะเวลาในการวิจัย	27
การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	30
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์	31
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบ การศึกษา: การวิเคราะห์เชิงปริมาณ	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุการเสียชีวิตและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและ เยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การวิเคราะห์เชิงลึก	41
ตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด	52
ตอนที่ 4 การถอดบทเรียนรูปแบบและข้อเสนอแนะในการขยายผลการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและ เยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา	60
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	67
ตอนที่ 1 สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์	68
ตอนที่ 2 อภิปรายผล	72
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ	80
เอกสารอ้างอิง	84
ภาคผนวก	87

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 2.1 ขอนแก่นโมเดล: 4-3-3-1 KK-Model	13
ภาพ 2.2 ยะลาโมเดล: โมเดลเครือข่ายผูกพันระดับท้องถิ่น (star-nested model at local level)	14
ภาพ 2.3 กรุงเทพฯโมเดล: การกระจายอำนาจการศึกษา	16
ภาพ 2.4 พิษณุโลกโมเดล: โมเดล 2-node: เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้มแข็ง (2-node model)	17
ภาพ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	19
ภาพ 3.1 พื้นที่ดำเนินการวิจัย	23
ภาพ 4.1 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามภูมิภาค	35
ภาพ 4.2 ลักษณะข้อมูลของรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สิน	37
ภาพ 4.3 จำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา	38
ภาพ 4.4 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา และรอบการรับสมัคร	39
ภาพ 4.5 การกระจาย - กระจุกของผู้สมัครและผู้รับทุนแต่ละจังหวัด	41
ภาพ 4.6 ร่างรูปแบบการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี	55
ภาพ 4.7 ต้นแบบราชบุรีโมเดลเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา	57
ภาพ 4.8 รูปแบบแนวทางกระบวนการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี	60

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจำแนกตามรอบพิจารณา	32
ตาราง 4.2 ข้อมูลของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจำแนกตามภูมิภาค	34
ตาราง 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานข้อมูลภูมิภาคของผู้รับทุนในภาพรวมและจำแนกตามรอบการสมัคร	36
ตาราง 4.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สินระหว่างกลุ่มผู้ได้รับทุนและไม่ได้รับทุน	38
ตาราง 4.5 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา	38
ตาราง 4.6 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา และรอบการรับสมัคร	39
ตาราง 4.7 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา และจังหวัด	40
ตาราง 4.8 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา	40

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อสนับสนุนมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ร่วมกับบริษัท แสตนลิริ จำกัด (มหาชน) (บมจ.แสตนลิริ) เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2565 เพื่อดำเนินโครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนซึ่งขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยมีรายละเอียด 1) สนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในรูปแบบที่มีความยั่งยืน โดยมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน พื้นที่ และสังคม 2) พัฒนาด้านแบบความร่วมมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและกลไกพื้นที่ 3) พัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะ สร้างเครือข่ายภาคเอกชน ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในมาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในวงกว้าง (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ข้อ 1 สนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในรูปแบบที่มีความยั่งยืน โดยมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน พื้นที่ และสังคม กสศ. ได้จัดทำโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินงานภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) ในระยะปีแรก โดยมีการดำเนินงานร่วมกับกลไกการทำงานของคณะทำงานจังหวัดราชบุรี ได้แก่ คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (สพป.ราชบุรีเขต 1 และ สพป.ราชบุรีเขต 2) เพื่อทดลองนำร่องการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตจังหวัดราชบุรี โดยมีเด็กและเยาวชนได้รับการช่วยเหลือ จำนวนรวม 382 คน

อย่างไรก็ตามมีโครงการงานวิชาการถอดบทเรียนจากการดำเนินการขับเคลื่อนงานด้านเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาและเด็กนอกระบบการศึกษาใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก กรุงเทพมหานคร จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดยะลา ซึ่งข้อค้นพบจากโครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา (สุรศักดิ์ แก้วเอี่ยม และคณะ, 2566) พบว่าจากฐานข้อมูลของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ข้อมูล ณ วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2566) มีจำนวนผู้ได้รับการพิจารณาได้รับทุนจำนวน 404 คน เมื่อพิจารณาภาคการศึกษาที่คาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษาพบว่า ผู้รับทุนร้อยละ 82.18 กำลังจะหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาถัดไป ในขณะที่ร้อยละ 16.83 กำลังจะหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาปัจจุบันหากไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วน

การออกแบบกลไกการให้ความช่วยเหลือจะยึดหลักการสร้างความพร้อมที่จำเป็นต่อการเรียนเป็นสิ่งสำคัญ หมายถึงการสนับสนุนที่มุ่งเตรียมความพร้อมของปัจจัยสำคัญต่อการเรียนของเด็กไปพร้อม ๆ กับการให้ทุนการศึกษา เพื่อให้เด็กสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านสภาพที่พิกอาศัย ด้านสุขภาพ และด้านการศึกษา ผ่านการดำเนินงานเชิงประสานและส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้ามาช่วยเหลือตามสภาพบริบทของแต่ละกรณี เช่น การประสานกับ พมจ. และ อปท. เพื่อให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของเด็กและครอบครัว การประสานกับ สจร. และโรงพยาบาลในพื้นที่ เพื่อให้ความช่วยเหลือเชิงสุขภาพและสุขภาพะ เป็นต้น ส่วนการสนับสนุนด้านศึกษานอกจากการให้ทุนตามวัตถุประสงค์ของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาแล้ว ยังมีการประสานเพื่อขอรับความช่วยเหลือจากภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาอีกด้วย มีกระบวนการทำงานสำคัญประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ค้นหา-คัดกรอง-สนับสนุน-ส่งต่อ ทั้งนี้พบว่า สาเหตุหลักของการที่ทำให้เด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา เกิดจากความสามารถในการอุปการะการศึกษาลดลง โดยปัจจัยที่เป็นสาเหตุ คือ การประสบปัญหาเศรษฐกิจ การประสบปัญหาครอบครัว การประสบอุบัติเหตุ/โรคร้าย และการประสบสาธารณภัย

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการให้ทุนการศึกษาแม้ว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับรูปแบบการแก้ปัญหาเชิงป้องกัน (Prevention Model) ก็ตามแต่กระบวนการแก้ปัญหานี้ไม่สามารถตอบโจทย์ได้ทั้งหมด ซึ่งไม่ได้ทำให้เด็กและเยาวชนหลุดพ้นจากวิกฤตการศึกษาอย่างยั่งยืน

เมื่อศึกษาสภาพการทำงานในพื้นที่ของ 4 จังหวัดนำร่องดังกล่าวเพื่อสนับสนุนเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา พบว่า แต่ละจังหวัดมีรูปแบบการทำงานที่แตกต่างกันตามสภาพบริบทของแกนนำ (Core team) ดังนี้

จังหวัดขอนแก่นมีแกนนำการขับเคลื่อนงานโดยศึกษานิเทศก์จังหวัดขอนแก่น เป็นรูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอีก 3 ภาคีได้แก่ สจร. สจร. พมจ. รวมเป็น 4 ภาคีหลักร่วมกับภาคประชาสังคมในพื้นที่และโรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น ในการสนับสนุนดูแลและการส่งต่อผู้รับทุนอย่างครบวงจร

จังหวัดยะลามีแกนนำการขับเคลื่อนงานโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา ดำเนินงานในรูปแบบตามโครงสร้างของการบริหารงานท้องถิ่นจากระดับจังหวัดลงสู่ระดับท้องถิ่นในรูปแบบโครงสร้างดาวกระจายเน้นความสำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเข้าถึงง่าย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายและทุกระดับสามารถเข้าใจสารสนเทศได้ตรงกัน

จังหวัดพิษณุโลกมีแกนนำการขับเคลื่อนงานโดยสมาคมสุโขทัยซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคม รูปแบบการทำงานจะแตกต่างจาก 2 รูปแบบแรกที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ โดยการดำเนินงานของสมาคมสุโขทัยเป็นรูปแบบจุดศูนย์รวมของประชาชนและภาคประชาสังคมที่มีใจในการช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

เครือข่ายการทำงานจึงเน้นไปที่ภาคประชาสังคม และใช้หลักการประสานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อสนับสนุนเชิงนโยบายระดับจังหวัดต่อไป

การดำเนินงานของกรุงเทพมหานครขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ดำเนินงานเชิงประสานงานและการให้นโยบายลงไปยังแต่ละเขตเพื่อสร้างกลไกการทำงานระดับพื้นที่ต่อไปในการให้ความช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กในครอบครัวที่ขาดแคลนและประสบสาธารณภัย โดยกรุงเทพมหานครมีบทบาทในการช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ครอบครัวเด็กที่ประสบภัยระหว่างรอการช่วยเหลือจากภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้เด็กยังคงสามารถเรียนได้ตามปกติต่อไปได้

โครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ดำเนินการให้การสนับสนุนแก่เด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี เมื่อปีการศึกษา 2565 ไม่ได้อยู่ในกลุ่มจังหวัดนำร่องที่ได้รับการถอดบทเรียนจากโครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ซึ่งสภาพบริบทการดำเนินงานที่แตกต่างไปจากโมเดลการทำงานทั้ง 4 จังหวัดนำร่องที่นำเสนอไปข้างต้น และยังมีเม็ดเงินน่าสนใจเนื่องจากขับเคลื่อนโดยหน่วยงานที่มีบทบาทเฉพาะจัดการศึกษาในพื้นที่ราชบุรีโดยตรง ประกอบกับจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่อยู่ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) จากการรวมพลัง 3 กลไกท้องถิ่น คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และอาสาสมัครการศึกษา (อสศ.) เพื่อฟื้นฟูเด็กและเยาวชนทุกมิติ จึงมีต้นทุนการทำงานที่แตกต่างจาก 4 โมเดลดังกล่าวข้างต้นด้วยเหตุนี้จึงกำหนดให้มีโครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนโครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการ (Zero Dropout) ขึ้น เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี และให้ได้ข้อเสนอแนะในการต่อยอดและขยายผลการทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ที่เชื่อมต่อกับกลไกในพื้นที่ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาต่อไป

ทั้งนี้การดำเนินงานในจังหวัดราชบุรีในปัจจุบันมีการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาแล้วบางส่วน ภายใต้การดำเนินงานของสำนักเขตพื้นที่ประถมศึกษาราชบุรีเขต 1 และ 2 โดยคาดการณ์ว่าจะมีการต่อยอดการดำเนินงานไปสู่ภาคส่วนอื่น ๆ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีและสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีสภาพบริบทที่แตกต่างกันในหลากหลายประเด็น ดังนั้นผลการถอดบทเรียนและการจัดการความรู้ในการศึกษาคั้งนี้จะทำให้ได้สารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้วางแผนและออกแบบกระบวนการทำงานของภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และขีดความสามารถของหน่วยงานที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนหลักต่อไปได้

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout)
2. เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)
3. เพื่อได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกับกลไกการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป

คำถามวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์

1. องค์ความรู้ บทเรียน ข้อค้นพบจากการดำเนินโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา มีลักษณะอย่างไร
2. มีบทเรียนอะไรบ้างที่พบหรือเกิดขึ้นจากกรณีตัวอย่างตัวอย่างการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา
3. การต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาควรมีรูปแบบอย่างไร
4. แนวทางการเชื่อมต่อกับกลไกการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวควรเป็นอย่างไร

1.3 นิยามศัพท์เฉพาะ

เด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา หมายถึง เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษา อายุไม่เกิน 25 ปีบริบูรณ์ ที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา และเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุไม่เกิน 25 ปีบริบูรณ์ ที่หลุดจากระบบการศึกษาไม่เกิน 1 ปีการศึกษา

ภาวะวิกฤตทางการศึกษา หมายถึง เหตุการณ์ ปัจจัย หรือสภาวะอื่นใดที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการอุปการะทางด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชนไม่อาจดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง จนอาจเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนต้องออกจากระบบการศึกษา หรือขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

หน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย

- 1) คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ได้แก่
  - 1.1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1
  - 1.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2
  - 1.3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี

- 1.4) สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี
  - 1.5) สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี
  - 1.6) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดราชบุรี
- 2) คณะทำงานที่ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout)

2.1) คณะทำงานโครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี

2.2) คณะทำงานโครงการพัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรี อาทิ หน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

กลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่นำร่องจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี คณะทำงานที่ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรี อาทิ หน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. หน่วยงานที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาระดับพื้นที่สามารถใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการองค์ความรู้ในการศึกษาค้นคว้าไปใช้ประกอบการวางแผนและออกแบบกระบวนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพบริบทของหน่วยงานเพื่อการทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ

2. ผู้ที่สนใจจะขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาสามารถใช้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการพิจารณารูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพบริบทขององค์กรหรือหน่วยงานของตนเองได้

3. ผู้บริหารนโยบายระดับจังหวัดสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการดำเนินงานที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไปใช้ในการออกแบบนโยบายหรือแนวทางการส่งเสริมเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดได้

4. รูปแบบการสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษาที่ปรากฏในกระบวนการดำเนินงานของจังหวัดราชบุรีสามารถเป็นต้นแบบสำหรับภาคเอกชนในการสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

5. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) สามารถใช้องค์ความรู้และรูปแบบการดำเนินงานในครั้งนี้นำไปประยุกต์ใช้ในการต่อยอดหรือให้การสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อป้องกันการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทและที่มีเงื่อนไขใกล้เคียงกับจังหวัดราชบุรีได้

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout)
- 2) ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) และ 3) ได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกับการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป คณะทำงานโครงการฯ ได้รวบรวมแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 5 ตอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 หลักการ No One Left Behind

ตอนที่ 2 บริบทด้านการศึกษาของจังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 3 โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 4 รูปแบบการทำงานระดับพื้นที่เพื่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กในภาวะวิกฤตการศึกษา

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

ตอนที่ 1 หลักการ No One Left Behind

ผลจากการประชุมสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติก่อให้เกิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 17 ประการ เป้าประสงค์ 169 ข้อ และตัวชี้วัด 230 ตัวชี้วัด ซึ่งครอบคลุมไปด้วย 3 มิติความยั่งยืน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีเนื้อหาหลักให้ยึดถือคือ “ไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” (No One Left Behind) โดยการทำให้เป้าหมาย SDGs บรรลุผลจะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และเป้าหมายทั้งหมดนั้นจะต้องไปถึงในทุก ๆ ประเทศ และในทุกภาคส่วนของสังคม โดยเน้นให้เกิดความเท่าเทียมและทั่วถึงในทุก ๆ กลุ่มของสังคม (United Nations Development Programme, 2016)

หลักการดังกล่าวเห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในช่วงหลังจากการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทั้งในด้านสาธารณสุข ด้านสังคม และการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าความพยายามของนานาประเทศพยายามหนุนเสริม ทั้งเชิงนโยบายและปฏิบัติในการสร้างภูมิคุ้มกันของประชาคมโลกด้วยการให้ความร่วมมือในการผลิตและแจกจ่าย วัคซีนให้ถึงประชาชนทุกกลุ่มในทุกประเทศ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของไวรัสชนิดนี้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและกลุ่ม ผู้สูงอายุที่มีความเสี่ยงต่อวัคซีนแต่ละชนิด (Maurice, Cheng, Devaskar et al., 2021)

ในด้านสังคม ทุกอาชีพต้องได้รับการปกป้อง ดูแล อย่างเท่าเทียมและเหมาะสม ในช่วงภาวะวิกฤต การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ผลกระทบเกิดขึ้นกับประชาชนทั่วทุกแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงของ เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความเหลื่อมล้ำทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ กล่าวคือ ในช่วงการแพร่ระบาดช่วง เริ่มแรก ทำให้เกิดมาตรการในการควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ส่งผลให้ประชาชน ทุกกลุ่มอาชีพเกิดข้อจำกัดในการหารายได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ประกอบการค้าขาย ร้านค้า ร้านอาหาร (Thanh, Nguyen, Ngan, Nguyen, Phan, and Nguyen, 2022) ในช่วงเวลาดังกล่าวก่อให้เกิดความยากไร้ ขาดแคลนสูงขึ้น และมีสถิติการก่ออาชญากรรมมากขึ้นด้วย ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการก่ออาชญากรรมรูปแบบใหม่ ๆ โดย อาศัยวิทยาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือที่เรียกว่า อาชญากรรมไซเบอร์ ด้วย (ฐกฤต แก้วทับทิม, 2564) อย่างไรก็ตามแต่ละประเทศก็มีแนวทางการให้ความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตนี้ ยกตัวอย่างใน ประเทศไทยได้กำหนดให้มีมาตรการที่หลากหลายเพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจของประชาชน เช่น โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการเพิ่มกำลังซื้อให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ โครงการคนละครึ่ง โครงการยิ่งใช้ยิ่งได้ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามในการดำเนินการตามหลักการ No one left behind

ในมิติการศึกษา หลักการ “ไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง” หมายถึงถึงการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่า เทียมและทั่วถึงให้กับคนทุกกลุ่มโดยไม่ปล่อยให้ข้อจำกัดทางกายภาพของบุคคลหรือเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคต่อ การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (United Nations Development Programme, 2016) มาตรการที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรการการเรียนรวมสำหรับผู้เรียนกลุ่มเปราะบางหรือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ หรือการเพิ่ม โอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนที่ประสบภาวะขาดแคลน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมิติการศึกษาเป็น อย่างมาก ระบบการจัดการเรียนการสอนต้องเปลี่ยนจากการเรียนในห้องเรียน (Onsite) เป็นรูปแบบออนไลน์ (Online) ยิ่งทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเพิ่มสูงยิ่งขึ้น (May, 2021) การเรียนออนไลน์นั้นต้องอาศัยปัจจัย ความพร้อมทั้งด้านอุปกรณ์ที่จำเป็น และความสามารถของผู้เรียนในการใช้งานอุปกรณ์เหล่านั้น รวมถึงการปรับตัว กับการเรียนแบบออนไลน์ที่ไม่คุ้นเคยอีกด้วย การเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการเรียนออนไลน์

ตามมาด้วยค่าใช้จ่ายจำนวนมากและคุณภาพการเรียนการสอนยังขึ้นอยู่กับความเสถียรของสัญญาณอินเทอร์เน็ต ด้วย การเตรียมการดังกล่าวทำให้ครอบครัวต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม ครอบครัวที่อยู่ในภาวะยากไร้ รวมถึงผู้เรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจะเกิดข้อจำกัดในการเรียน และจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนจนเกิดเป็น ปัญหาลูกโซ่ตามมา (Alum, 2020)

อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีความพยายามที่จะสร้างโอกาสทางการศึกษาให้เกิดขึ้นเพื่อบรรเทา ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในยุคหลังการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่าง ประการหนึ่งจะเห็นได้จากกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้ริเริ่มโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา เพื่อให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินแก่ผู้เรียนที่มีความเสี่ยงต่อการหลุดจากระบบการศึกษา โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนในประเทศไทยทุกคนยังคงสามารถได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นไปตาม หลักการที่ว่า “เราจะไม่ทิ้งใครไว้เบื้องหลัง”

ตอนที่ 2 บริบทด้านการศึกษาของจังหวัดราชบุรี

จากการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดราชบุรี (พ.ศ. 2562– 2565) ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2563 ที่จัดทำโดยสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี (2563) พบประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยที่มีความหลากหลายของผู้จัดการศึกษา กล่าวคือ จังหวัดราชบุรีมีการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) แบ่งออกเป็น 3 ระบบ ศึกษา คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

สำหรับการศึกษาในระบบ มีการส่งเสริมการเรียนรู้และการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา (เด็กเล็ก) คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครอบคลุมในทุกตำบล มีหน่วยงานทางการศึกษา รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงระดับอุดมศึกษา กล่าวคือ ในส่วนการศึกษาขั้นพื้นฐานมีทั้งสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา เอกชน (สช.) เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย เช่น ในระดับก่อนประถมศึกษาและ ประถมศึกษาดูแลโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 รับผิดชอบการจัดการศึกษาในเขต อำเภอเมืองราชบุรี ปากท่อ จอมบึง สวนผึ้ง บ้านคาและวัดเพลง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 รับผิดชอบการจัดการศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง โพนาราม และดำเนินสะดวก ส่วนระดับมัธยมศึกษา ดูแลโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ) ซึ่งสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้ยังมีโรงเรียน สारิตซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดของมหาวิทยาลัยของรัฐ คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ราชบุรี) และมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง รวมทั้งสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น

กระทรวงมหาดไทย ที่เป็นสถานศึกษาสังกัดเทศบาล อบต. และ อบจ. สถานศึกษาสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน)

ในส่วนของอาชีวศึกษา มีสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) และจัดโดยเอกชน เปิดสอนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ส่วนระดับอุดมศึกษามีสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ราชบุรี) และมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มีสถานศึกษาสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (วิทยาลัยพยาบาล) เปิดสอนระดับอนุปริญญาถึงระดับปริญญาตรี วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดหลวงพ่อสดธรรมกายารามเป็นมหาวิทยาลัยของคณะสงฆ์

สำหรับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีสถานศึกษาสังกัดกรมส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ประกอบด้วย สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด (สกร.จังหวัด) ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้อำเภอ (ศสกร.อำเภอ) ที่ครอบคลุมทุกอำเภอ 10 นอกจากนี้ยังมีภาคเอกชนที่จัดการศึกษานอกระบบในรูปแบบของโรงเรียนเอกชนนอกระบบ ที่อนุญาตในการจัดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ที่เป็นโรงเรียนที่สอนในด้านวิชาการ (กวดวิชา) และอาชีพ

จากแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดราชบุรี (พ.ศ. 2562 – 2565) ฉบับทบทวนปี พ.ศ.2563 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ด้านการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาการศึกษาราชบุรี สร้างคนดี มีคุณภาพและมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทย ซึ่งมีพันธกิจที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนในจังหวัดราชบุรี คือ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมไทย ให้เกิดแก่ผู้เรียนในทุกระดับทุกประเภท การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับทุกประเภท และส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาทุกระดับทุกประเภทอย่างทั่วถึงเท่าเทียม

ในเชิงยุทธศาสตร์ จังหวัดราชบุรีได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ประกอบด้วย ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรม จริยธรรม ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐาน ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทมีทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนาตามความต้องการของสถานศึกษา/สถาบันการศึกษา และผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี

สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งมีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ คือ ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและต่อเนื่องตลอดชีวิตและผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

ตอนที่ 3 โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี

โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, 2566) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อจัดทำแผนการทำงาน (Roadmap) 3 ปี สำหรับโครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) ที่มีความสอดคล้องตามเป้าหมาย และมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อขยายผลอย่างยั่งยืน 2) เพื่อพัฒนาและขับเคลื่อนตัวแบบกลไกการทำงานเชิงพื้นที่ (กลไกจังหวัด) ในลักษณะของการจัดการพื้นที่การศึกษา (Area-based Education) ที่มีเครือข่ายการทำงานตามภารกิจต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมายในระดับต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ติดตามดูแลและช่วยเหลือเด็กไม่ให้หลุดออกนอกระบบการศึกษา (Zero Dropout) หรือสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ และ 4) เพื่อสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการทำงาน รวมทั้งมาตรการเกี่ยวกับการค้นหาและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะควบคู่กันไปกับการทำงานของกลไกการทำงานเชิงพื้นที่ (กลไกจังหวัด) โดยมีฐานคิดของการทำงานเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานและวางแผนกรอบการทำงาน (Roadmap) ระยะ 3 ปี ภายใต้แผนการทำงานนี้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนตั้งแต่ช่วงปฐมวัย (3 ปี) เด็กในช่วงวัยการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงการเตรียมความพร้อมให้กับกำลังคนก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน (ไม่เกิน 24 ปี) พิจารณาครอบคลุมทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย รวมถึงการออกแบบกลไกการทำงานที่เป็นการบูรณาการและการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) มีพื้นที่ในการดำเนินเป็นพื้นที่นำร่อง ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง อำเภอบ้านโป่ง และอำเภอเมืองในจังหวัดราชบุรี

กลุ่มเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานภายใต้โครงการ ได้แก่ 1) เด็กปฐมวัย และสถานศึกษาเด็กปฐมวัย (อายุ 3 - 5 ปี) สนับสนุนให้เด็กปฐมวัยการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาค และการพัฒนาสถานศึกษาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพ เพื่อสร้างความพร้อมให้แก่เด็กกลุ่มเป้าหมายในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาต่อไป 2) เด็กที่อยู่ในช่วงวัยการศึกษาภาคบังคับที่รัฐต้องจัดการศึกษาให้ฟรี ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (อายุ 6 - 11 ปี) และมัธยมศึกษาตอนต้น (12 - 14 ปี) ป้องกันความเสี่ยงของการหลุดจากระบบโรงเรียนของเด็กนักเรียนกลุ่มเปราะบาง เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาในช่วงการศึกษาในระดับพื้นฐาน ทั้งในกลุ่มการศึกษาสามัญและอาชีวศึกษา คัดกรองติดตามและให้ความช่วยเหลือเด็กนอกระบบการศึกษาในช่วงวัยดังกล่าวให้เข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาค และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรการเรียนที่เหมาะสมในสถานศึกษา หรือหลักสูตรทางเลือกเพื่อสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายสำเร็จการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับและการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 3) เด็กในช่วงชั้นมัธยมศึกษาปลายทั้งสายสามัญและอาชีวศึกษา (15 - 17 ปี) สนับสนุนให้มีกลไกคัดกรองและให้ความช่วยเหลือเพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะอาชีพและทักษะชีวิต มีกลไกบูรณาการกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและหน่วยงานที่มีภารกิจเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน 4) เด็กและเยาวชนที่ไม่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานและเตรียมเข้าสู่ตลาดแรงงาน (อายุไม่เกิน 24 ปี) ในระบบและนอกระบบการศึกษา

ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์และด้อยโอกาส ให้ได้รับการศึกษาหรือพัฒนาทักษะ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านทักษะอาชีพ (Career-readiness) และทักษะชีวิต (Life-readiness) ให้สามารถประกอบอาชีพและพลเมืองที่ดีต่อไป และ 4) กลไกจังหวัด สร้างกลไกขับเคลื่อนการทำงานที่บูรณาการหน่วยงานภาครัฐด้านการศึกษา สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สาธารณสุข อปท สภาหอการค้า อุตสาหกรรมจังหวัด และเครือข่ายภาคประชาสังคม รวมถึงทุนการทำงานด้านการศึกษาและการพัฒนาสังคมที่มีอยู่เดิม เช่น กลไกอสม. บทบาทของท้องถิ่นท้องถิ่น เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการทำงานในลักษณะ Bottom-up ออกแบบและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อการทำงานเชิงพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และเป็นข้อมูลการตัดสินใจระดับจังหวัด เพื่อช่วยในการถ่ายทอดนโยบายและการขับเคลื่อนเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงานจังหวัดที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการออกแบบการทำงานสอดคล้องตามบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่และยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือ มีฐานข้อมูลที่แม่นยำ และกลไกการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางได้และสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ (System change) ในระยะยาว

สำหรับขอบเขตและการดำเนินงาน มีรายละเอียด ดังนี้

1. รวบรวม ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงสถานการณ์และปัญหาของกลุ่มเปราะบางในระดับต่าง ๆ รวมทั้งรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และใช้ข้อมูลทั้งหมดเป็นฐานในการดำเนินการสำรวจตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่จริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่แน่ชัดต่อกลุ่มเปราะบาง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสภาพปัญหาต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น และนำข้อมูลเหล่านั้นมาพัฒนาเป็นฐานข้อมูลและระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในการนำมาใช้งานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ Zero Dropout จะแบ่งการศึกษาข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่มข้อมูล ได้แก่

1.1 ข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน (Stock) ของเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานและเด็กนอกระบบ โดยจะทำการศึกษา สังเคราะห์และวิเคราะห์จากฐานข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถเข้าถึงได้ เพื่อให้ได้ภาพรวมของจำนวนเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษา ณ ช่วงเวลาหนึ่ง โดยจะทำการวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับการจัดเก็บข้อมูลของสถานศึกษาและภาคการศึกษา นอกจากนั้นจะทำการสำรวจข้อมูลจริงจากชุมชนและพื้นที่เพื่อทำการเปรียบเทียบข้อมูลสถิติกับการสำรวจจริง

1.2 ข้อมูลแนวโน้มและเด็กที่เสี่ยงหลุดออกจากระบบ (Flow) เป็นการประเมินที่มีความซับซ้อนกว่าข้อมูลสภาพปัจจุบัน และเป็นการออกแบบการเก็บข้อมูลปัจจัยที่อาจมีผลกระทบต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถประเมินความเสี่ยงและแนวโน้มของเด็กที่อาจจะมีปัญหาหลุดออกในอนาคต และหาทางป้องกันติดตามเพื่อป้องกันและบรรเทาปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

2. ออกแบบและผลักดันกลไกการทำงานเชิงพื้นที่หรือกลไกจังหวัด ในลักษณะของการจัดการพื้นที่การศึกษา (Area-based Education) โดยมีการหารือกับองค์กรและหน่วยงานในพื้นที่ที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง เพื่อ

วิเคราะห์วิเคราะห์ปัญหาเร่งด่วนในพื้นที่และมาตรการในการแก้ไขปัญหาที่ควรเกิดขึ้น โดยจะผลักดันให้เกิดเครือข่ายการทำงานภายใต้โครงการหรือที่เรียกว่าหน่วยปฏิบัติงานและให้บริการ (Service Delivery Units - SDU) ที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาตามภารกิจที่วางไว้

3. ออกแบบและพัฒนาระบบกลไกรวมถึงมาตรการเกี่ยวกับการค้นหาและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งระบบกลไกและมาตรการในการติดตามและช่วยเหลือช่วยเหลือเด็กไม่ให้หลุดออกนอกระบบการศึกษา (Zero Dropout) หรือสามารถกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ รวมถึงมีการแก้ปัญหาเฉพาะเป็นรายบุคคล

4. ร่วมประชุมหารือกับองค์กร และหน่วยงานต่างๆ เพื่อระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ และพัฒนาแผนการทำงาน (Roadmap) ระยะ 3 ปี และรายละเอียดแผนงาน/เงินในปีที่ 1 และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อขยายผลอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 4 รูปแบบการทำงานระดับพื้นที่เพื่อการสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาสำหรับเด็กในภาวะวิกฤตการศึกษา

ผลกระทบจากการหลุดจากระบบการศึกษาส่งผลกระทบต่อทั้งในภาคเศรษฐกิจและสังคม การออกกลางคันเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของปัญหาคุณภาพการศึกษาและระบบสวัสดิการของรัฐในอนาคต จนนำไปสู่ปัญหาการจ้างงานและระบบตลาดงาน (UNICEF, 2020) การหลุดจากระบบการศึกษายังเป็นสาเหตุหนึ่งของการออกมาใช้ชีวิตบนท้องถนนของเด็กและเยาวชน และตามมาด้วยปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชน การป้องกันการหลุดจากระบบการศึกษา (Prevention) ของเด็กและเยาวชนจึงเป็นเสมือนการตัดไฟแต่ต้นลมไม่ให้เกิดปัญหาที่ยากเกินแก้ไขจึงเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่ต้องเร่งดำเนินการ โดยให้การสนับสนุนเด็กในระบบโรงเรียนที่มีความเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษายังคงสามารถศึกษาได้ พร้อมกับการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาเข้าสู่ระบบการศึกษาและได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน และบุญวรา สุขะโน, 2563)

จากการดำเนินงานของโครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้ถอดองค์ความรู้จากการดำเนินงานของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กสศ. ในพื้นที่นำร่อง 4 จังหวัดได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดยะลา จังหวัดพิษณุโลก และกรุงเทพมหานคร ทำให้ได้องค์ความรู้ในการดำเนินงานภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน 4 รูปแบบ โดยทุกรูปแบบมีกระบวนการทำงานแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมหลักประกอบด้วย การค้นหา – การคัดกรอง – การสนับสนุน – การส่งต่อ ภายใต้ความร่วมมือจากหน่วยงานจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการสนับสนุนเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาให้มีโอกาสคงอยู่ในระบบการศึกษาต่อไปได้ (สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน และคณะ, 2566)

รูปแบบการดำเนินงาน 4 รูปแบบดังกล่าวข้างต้นมีเอกลักษณ์เฉพาะตนขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือ แกนนำการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ (Core team) ที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานความร่วมมือ ออกแบบ กิจกรรมและจัดการกระบวนการทำงานขององค์กรประกอบต่าง ๆ ในโมเดลให้สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้อย่าง ต่อเนื่อง โมเดลการทำงานเพื่อการสนับสนุนเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาทั้ง 4 รูปแบบมี รายละเอียดสำคัญดังนี้

4.4.1 ขอนแก่นโมเดล: 4-3-3-1 KK-Model

ภาพ 2.1 ขอนแก่นโมเดล: 4-3-3-1 KK-Model

แกนนำ (Core team): ศึกษานิเทศก์จังหวัดขอนแก่น

รายละเอียด:

ขอนแก่นโมเดลขับเคลื่อนโดยแกนนำที่เป็นหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เครือข่ายการทำงานประกอบด้วย ส่วนงานปกครอง (ผู้ว่าราชการจังหวัด และ ท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น) ศึกษานิเทศก์จังหวัด สาธารณสุขจังหวัด และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด จึงทำให้กลไกการทำงานของขอนแก่นโมเดลสามารถให้การสนับสนุนเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้ อย่างครบถ้วนทุกมิติทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ และคุณภาพชีวิต

จุดเด่นของโมเดล:

1. เนื่องจากแกนนำขับเคลื่อนการดำเนินงานเป็นหน่วยงานภาครัฐจึงมีความพร้อมทั้งนโยบายสนับสนุน การทำงาน ทรัพยากร บุคลากร และต้นทุนการทำงานต่าง ๆ
2. มีความคล่องตัวในการทำงานเนื่องจากภาคีเครือข่ายการทำงานเป็นหน่วยงานภาครัฐเช่นเดียวกันและมี มีหน้าที่โดยตรงในการให้การสนับสนุนตามบทบาทของแต่ละหน่วยงาน

3. หน่วยงานที่เป็นแกนนำสามารถแสดงบทบาทการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อการขับเคลื่อนงานในจังหวัดได้

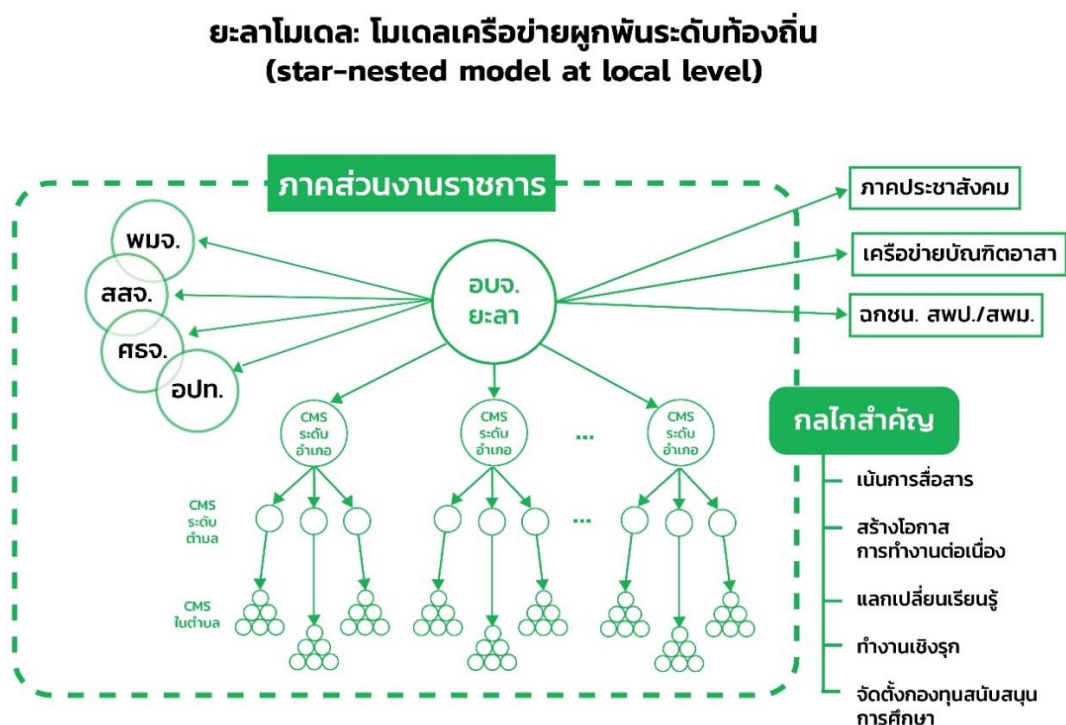
4. มีการทำงานร่วมกับภาคเอกชนที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาทุนมนุษย์ และริเริ่มกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

ข้อจำกัดของโมเดล:

1. หน่วยงานภาครัฐมักมีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรบ่อยครั้งอาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องในการทำงานได้

2. การทำงานอยู่ภายใต้ระบบระเบียบราชการ ทำให้มีข้อจำกัดด้านขอบเขตหน้าที่การทำงานและความรวดเร็วในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

4.4.2 ยะลาโมเดล: โมเดลเครือข่ายผูกพันระดับท้องถิ่น (star-nested model at local level)

ภาพ 2.2 ยะลาโมเดล: โมเดลเครือข่ายผูกพันระดับท้องถิ่น (star-nested model at local level)

แกนนำ (Core team): องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา

รายละเอียด:

ยะลาโมเดลขับเคลื่อนภายใต้แกนนำที่เป็นหน่วยงานฝ่ายปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ เช่นเดียวกับขอนแก่นโมเดลจึงมีต้นทุนการทำงานที่เข้มแข็ง นอกจากนี้การออกแบบกระบวนการทำงานของยะลาโมเดลอาศัยรูปแบบการทำงานแบบกระจายอำนาจสู่ระดับท้องถิ่นที่แบ่งออกเป็นหลายระดับ ทำให้เกิดผู้จัดการรายกรณี (Case Manager: CM) และ คณะทำงานจังหวัดเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา (Case Management System: CMS) ทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล โดยเน้นการสื่อสารระหว่างหน่วยบริหารกลไกและหน่วยปฏิบัติการในระดับพื้นที่

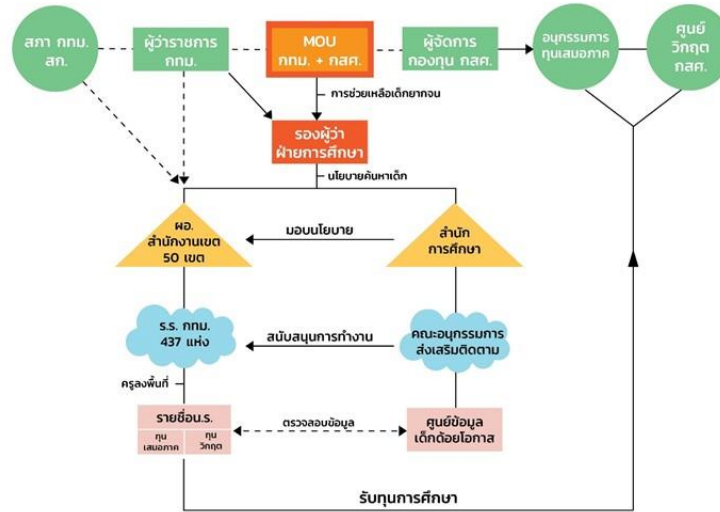
จุดเด่นของโมเดล:

1. แกนนำเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีต้นทุนการทำงานพร้อมในการขับเคลื่อน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่นำร่องในโครงการการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (Area-Based Education: ABE) อีกด้วย จึงมีต้นทุนการทำงานเพียบพร้อมทั้งทรัพยากรทำงาน บุคลากร ฐานข้อมูล องค์ความรู้ และรูปแบบกลไกการทำงาน
2. โมเดลลักษณะดาวกระจายมีความท้าทายในเรื่องการสื่อสารระหว่างระดับจากล่างสู่บน และจากบนลงล่าง เพื่อความเข้าใจที่ตรงกัน แต่ด้วยกระบวนการจัดการและการออกแบบการสื่อสารทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้แกนนำสามารถสื่อสารข้ามระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ใช้เครือข่ายจิตอาสาในสังกัดของ อบต. ซึ่งเป็นกลุ่มคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่บทบาท CM ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ออกแบบกลไกการส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อเตรียมการรับมือในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงบุคลากรที่รับผิดชอบการขับเคลื่อนงานในจังหวัด

ข้อจำกัดของโมเดล:

จากการประเมินกระบวนการทำงานยังเห็นการสร้างร่วมมือกับภาคเอกชนไม่ชัดเจน

4.4.3 กรุงเทพมหานคร: การกระจายอำนาจการศึกษา

ภาพ 2.3 กรุงเทพมหานคร: การกระจายอำนาจการศึกษา

แกนนำ (core team): สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

รายละเอียด:

กรุงเทพมหานครขับเคลื่อนโดยสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นแกนนำการขับเคลื่อนงาน ซึ่งเป็นหน่วยงานในองค์กรภาครัฐเช่นเดียวกับยะลาโมเดล จึงมีต้นทุนและทรัพยากรในการทำงานได้ดี แนวคิดการทำงานก็มีความคล้ายคลึงกับจังหวัดยะลาคือการกระจายบทบาทการสนับสนุนติดตามไปสู่สำนักงานเขตต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพฯ ทั้งนี้การวางบทบาทของหน่วยงานแตกต่างจาก อบจ.ยะลา คือการกำหนดบทบาทของสำนักฯ ในฐานะผู้ประสานงานและการสนับสนุนการทำงาน เนื่องจากสำนักฯ มีหน้าที่ในการบริหารจัดการเชิงนโยบาย จึงมีลักษณะการทำงานแบบการถ่ายทอดนโยบายและให้การสนับสนุนกระบวนการทำงานของสำนักงานเขตต่าง ๆ

จุดเด่นของโมเดล:

1. กรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานที่มีความอิสระและความคล่องตัวในการทำงานสูง การถ่ายทอดเชิงนโยบายจึงสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว
2. แม้ว่ากรุงเทพมหานครจะเป็นพื้นที่ที่มีเด็กที่เผชิญภาวะวิกฤตทางการศึกษาเนื่องจากครอบครัวประสบสาธารณภัยและอุบัติเหตุขึ้นอย่างฉับพลัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบจากการเกิดอัคคีภัย แต่ด้วยจุดเด่นด้านการกระจายอำนาจสู่เขตการปกครองทั้ง 50 เขต ทำให้กรุงเทพมหานครสามารถจัดการความช่วยเหลือได้อย่างทันทั่วถึง
3. การดำเนินงานในเขตกรุงเทพมหานครกำหนดให้มีคณะอนุกรรมการเสมอภาคทางการศึกษาที่คอยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือการทำงานของสถานศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

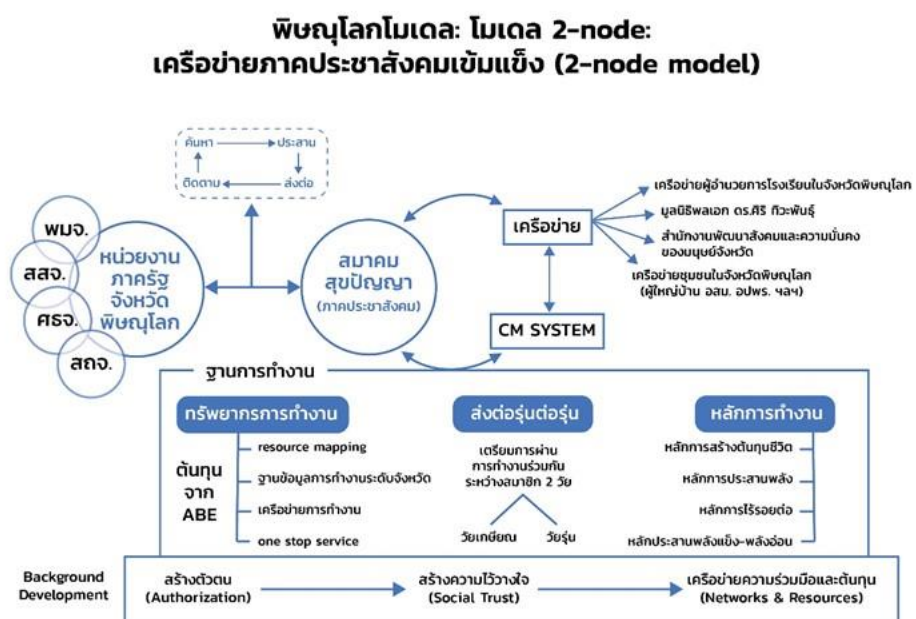
4. กรุงเทพฯโมเดลมีองค์ประกอบสำคัญคือความร่วมมือจากภาคประชาสังคมที่หลากหลายเพื่อสนับสนุนเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาระหว่างการรอรับความช่วยเหลือจากโครงการฯ เช่นกลุ่มคลองเตยต้องรอด มูลนิธิต่าง ๆ และอาสาสมัครในชุมชน

ข้อจำกัดของโมเดล:

1. ด้วยข้อจำกัดเชิงพันธกิจของสำนักงานการศึกษา ทำให้กรุงเทพฯโมเดลแสดงบทบาทของแกนนำการขับเคลื่อนงานได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากอำนาจการบริหารจัดการและการสั่งการโรงเรียนต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับเขตการปกครองทั้ง 50 เขตเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการประสานงานของสำนักฯ มีประสิทธิภาพและได้รับความร่วมมือในการทำงานจากเขตการปกครองต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเต็มที่

2. กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการปกครองของประเทศ แม้จะเป็นสถานที่ตั้งของกระทรวงต่าง ๆ แต่กระบวนการทำงานเชิงบูรณาการกับหน่วยงานอื่นเพื่อการสนับสนุนเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ทำให้กระบวนการช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ต้องอาศัยกลไกของทางกรุงเทพมหานครเพียงอย่างเดียว จึงอาจเกิดความซ้ำซ้อนในการให้ความช่วยเหลือ และไม่ทั่วถึงได้

4.4.4 พิษณุโลกโมเดล: โมเดล 2-node: เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้มแข็ง (2-node model)

ภาพ 2.4 พิษณุโลกโมเดล: โมเดล 2-node: เครือข่ายภาคประชาสังคมเข้มแข็ง (2-node model)

แกนนำ (core team): สมาคมสุขปัญญา

รายละเอียด:

พิษณุโลกโมเดลเป็นต้นแบบการขับเคลื่อนงานเพื่อช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ขับเคลื่อนโดยคณะทำงานจากภาคประชาสังคม ซึ่งมีสภาพบริบทการทำงาน ต้นทุน อำนาจเชิงนโยบาย และทรัพยากรทำงานแตกต่างจาก 3 โมเดลแรกอย่างสิ้นเชิง กลไกการขับเคลื่อนงานของพิษณุโลกโมเดลมุ่งเน้นการร้อยเรียงความสัมพันธ์และเครือข่ายภาคประชาสังคมเป็นหลักในการค้นหา-ติดตาม-สนับสนุน-ส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายการทำงานระดับพื้นที่จะประกอบด้วย CM ที่เป็นครูในโรงเรียนต่าง ๆ เจ้าหน้าที่อบต. รวมไปถึงผู้ใหญ่บ้านและคณะทำงานในชุมชน แม้ว่าต้นทุนการทำงานของแกนนำจะมีอยู่อย่างจำกัดแต่การพัฒนาต้นทุนและการพัฒนาภูมิประวัติการทำงานขององค์กรที่ผ่านมา ทำให้ต้นทุนการทำงานของสมาคมสุขปัญญามีความเข้มแข็ง ทั้งในเชิงของกระบวนการทัศนหรือหลักการทำงาน ทรัพยากรด้านข้อมูลและเครือข่ายการทำงาน การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและชุมชน รวมถึงผู้นำองค์กรที่เป็นข้าราชการเกษียณทำให้มีความรู้ความเข้าใจในการทำงานเชิงระบบภาครัฐและภาคประชาสังคมเป็นอย่างดี

จุดเด่นของโมเดล:

1. องค์กรแกนนำการขับเคลื่อนการทำงานที่เป็นภาคประชาสังคมเกิดจากการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีเป้าหมายและใจของจิตอาสาในการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการทำงานที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้
2. การบริหารจัดการขององค์กรมีความเป็นอิสระไม่ติดขัดอยู่กับหลักการทำงานภาครัฐ การทำงานมีความคล่องตัวและสามารถดำเนินการได้อย่างทันท่วงที
3. การทำงานภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็ง มีเครือข่ายการทำงานที่สามารถเข้าถึงสภาพปัญหาและข้อจำกัดในการให้การสนับสนุนเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาระดับพื้นที่ได้อย่างแท้จริง
4. ปรากฏรูปแบบการส่งต่อการทำงานจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความยั่งยืนในการทำงานอย่างต่อเนื่องได้

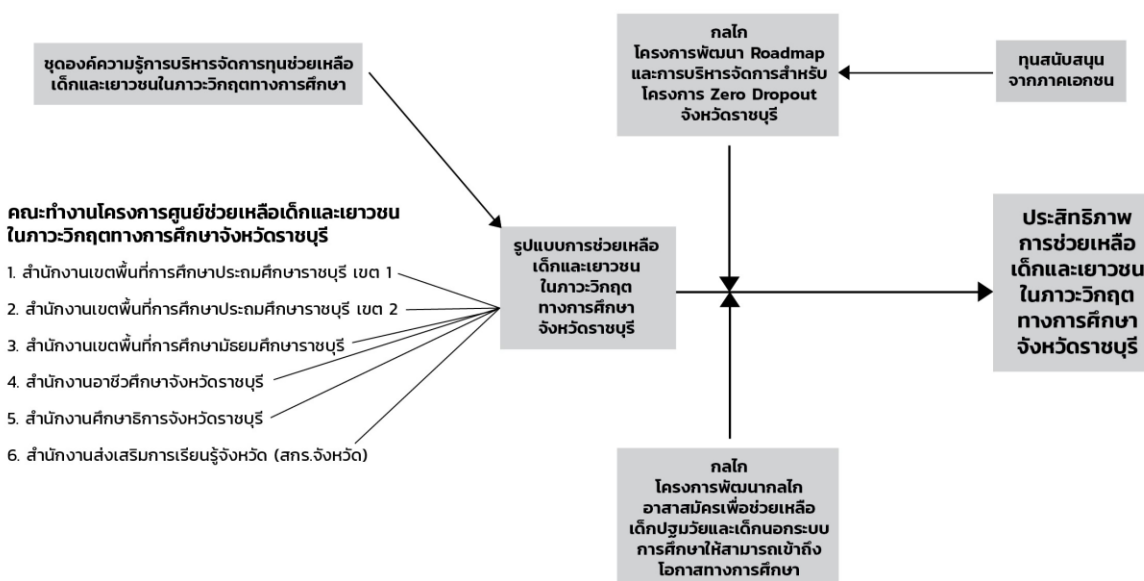
ข้อจำกัดของโมเดล:

1. เนื่องจากแกนนำการขับเคลื่อนกระบวนการเป็นองค์กรภาคประชาสังคม ทำให้กลไกการสนับสนุนทรัพยากรในการทำงานแตกต่างจากแกนนำที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้นจึงอาจประสบข้อจำกัดในด้านทรัพยากรทำงาน คนทำงาน และการสนับสนุนเชิงนโยบายในการทำงานได้ รวมถึงอำนาจเชิงนโยบายเพื่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด
2. การประสานงานเพื่อการส่งต่อความช่วยเหลือกับหน่วยงานภาครัฐหรือสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ต้องอาศัยความเป็นเครือข่ายและสัมพันธ์ภาพของแกนนำ ดังนั้นจึงมีความเสี่ยงต่อการทำงานในอนาคตได้หากไม่ได้รับความมือจากหน่วยงานเหล่านั้น

3. คณะทำงานส่วนใหญ่เป็นจิตอาสาที่ไม่ได้รับผลตอบแทนใด ๆ จากการทำงานทั้ง ๆ ที่กระบวนการทำงานตามแนวทางของโครงการมีความซับซ้อน ต้องใช้เวลาและกำลังในการทำงานอย่างมาก จึงทำให้องค์กรมีความเสี่ยงในด้านกำลังคน

ตอนที่ 5 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้การสนับสนุนจากโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) โดยผนวกกับชุดองค์ความรู้การบริหารจัดการทุนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาใน 4 จังหวัดนำร่อง เพื่อกำหนดต้นแบบรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ยังได้รับการสนับสนุนจากกลไกต่าง ๆ จาก 2 โครงการที่ทำงานคู่ขนานไปกับการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี คือ โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี และโครงการ พัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งยังคำนึงถึงผลกระทบจากการการได้รับทุนสนับสนุนจากภาคเอกชน อันเป็นโอกาสในการทำงานเพื่อการสร้างเสมอภาคทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีด้วย กรอบแนวคิดการวิจัยแสดงได้ดังภาพ 2.5

ภาพ 2.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี 2) ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และ 3) ได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย พื้นที่ดำเนินการวิจัย เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย ระยะเวลาในการวิจัย การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนที่มีภาวะวิกฤตทางการศึกษา ตัวอย่างผู้จัดการรายกรณี (Case Manager: CM) และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤต แกนนำ (Core Team) รายละเอียดมีดังนี้

3.1.1 เด็กและเยาวชนที่มีภาวะวิกฤตทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษา อายุ 10 – 20 ปี ที่มีความเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา และ 2) เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา อายุ 10 – 20 ปี ที่หลุดจากระบบการศึกษาไม่เกิน 1 ปีการศึกษา ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่ต้นแบบ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จำนวน 359 คน และมีการถอดบทเรียนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา (รายกรณี) จำนวน ไม่ต่ำกว่า 5 ราย โดยครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรณีศึกษาโดยแกนนำการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Core Team)

3.1.2 ตัวอย่างผู้จัดการรายกรณี (CM) และผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนผู้รับทุนในโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กำหนดตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้จัดการรายกรณีที่ผ่านการพิจารณาให้เป็นผู้ให้ข้อมูลโดยกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จำนวน 15 คน

3.1.3 แกนนำ (Core Team) เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่บริหารจัดการทุนสนับสนุนเด็กและเยาวชนภาวะวิกฤตทางการศึกษาแบ่งออกเป็น 6 หน่วยงาน ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2
3. สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี
4. สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดจันทบุรี
5. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจันทบุรี
6. สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด (สกร.จังหวัด)

ผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าของหน้าที่ในหน่วยงานดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง

3.1.4 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย คณะบุคคลจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1. คณะทำงานที่ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) ได้แก่

- คณะทำงานโครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดจันทบุรี

- คณะทำงานโครงการพัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในจังหวัดจันทบุรี อาทิ หน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้กำหนดโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงโดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิหรือคณะทำงานที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัยจำนวน 10 คน

3.2 เกณฑ์คัดเลือกและเกณฑ์คัดออก การคัดเลือกตัวอย่างเข้าร่วมการวิจัยและการคัดออกจะพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

3.2.1 ผู้จัดการรายกรณี (CM)

1. เกณฑ์คัดเลือก

- เป็นครูหรือบุคลากรในโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการโรงเรียนให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้จัดการรายกรณีสำหรับนักเรียนผู้รับทุนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาของโรงเรียน

- เป็นบุคคลที่ได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการโรงเรียนในการให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย
- เป็นผู้ให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

2. เกณฑ์คัดออก

- ผู้ให้ข้อมูลขอลถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย

3.2.2 แกนนำ (Core Team)

1. เกณฑ์คัดเข้า

- เป็นผู้บริหารในหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของทุนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

- เป็นเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาในการให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย
- เป็นผู้ให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

2. เกณฑ์คัดออก

- ผู้ให้ข้อมูลขอลถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย

3.2.3 หน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

1. เกณฑ์คัดเข้า

- เป็นหัวหน้าโครงการหรือหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

- เป็นเจ้าหน้าที่ในโครงการหรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาให้ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

- เป็นผู้ให้ความยินยอมในการให้ข้อมูลแก่คณะผู้วิจัย

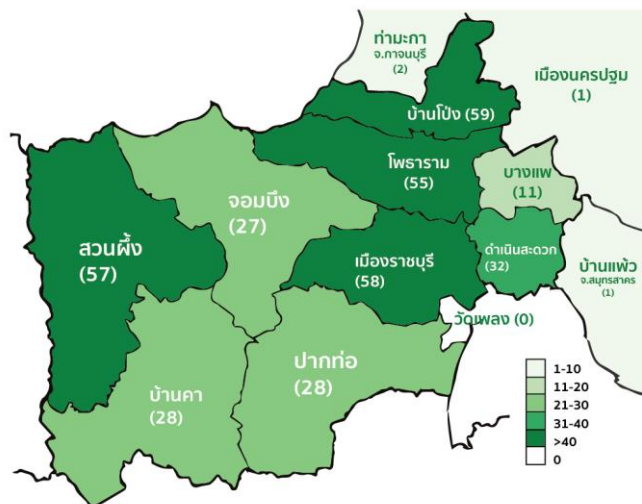
2. เกณฑ์คัดออก

- ผู้ให้ข้อมูลขอลถอนตัวจากการเข้าร่วมการวิจัย

3.3 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่ในการดำเนินการขับเคลื่อนงานด้านเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาและเด็กนอกระบบการศึกษา คือ จังหวัดราชบุรี ครอบคลุม 9 อำเภอ ยกเว้นอำเภอวัดเพลง อีกทั้งยังมีจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ อำเภอเมือง นครปฐม จังหวัดนครปฐม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพ 3.1 พื้นที่ดำเนินการวิจัย

3.4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

คณะทำงานโครงการฯ ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และ 3) เพื่อได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกับการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ในระยะยาว ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยได้มีการขอการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์เรียบร้อยแล้ว (เลขที่ 660225) รายละเอียดเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการดำเนินการ ดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เป็นการนำข้อมูลจากฐานข้อมูล Smart Refer มาวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบ

จากภาวะวิกฤตทางการศึกษา โดยให้ครอบคลุมถึงสาเหตุในมิติ ด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สุขภาพ และสังคม หรือเหตุการณ์ ปัจจัย หรือสภาวะอื่นใดที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการอุปการะทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนไม่อาจดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง จนอาจเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนต้องออกจากระบบการศึกษา หรือขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งใช้วิธีการสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้จัดการรายกรณี (CM) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับเด็กและครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และได้ปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก ตามคู่มือแนวทางปฏิบัติงานสำหรับคนทำงานกับเด็กด้อยโอกาสเพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิเด็ก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัดสำหรับผู้จัดการรายกรณี (CM) เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลผู้จัดการรายกรณี ผ่านการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) กระบวนการทำงานในการดูแลผู้รับทุน ทั้งการค้นหาและคัดกรองผู้รับทุน การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ การใช้ทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ กสศ. กำหนด กระบวนการดูแลและติดตามระหว่างการรับทุน การประสานและส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ความคิดเห็นที่มีต่อเครื่องมือที่ได้รับจากส่วนกลางและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือในการทำงาน 3) ปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 4) ตัวอย่างสถานการณ์ของกรณีศึกษาที่น่าสนใจ ภายใต้ประเด็นสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และความจำเป็นที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ สภาพบริบทครอบครัวของผู้รับทุน และข้อมูลด้านการศึกษาของผู้รับทุน 5) การเปลี่ยนแปลงของผู้รับทุนหลังจากที่ได้รับทุน ดังภาคผนวก ก

2. แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัดสำหรับเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาและครอบครัว เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลกับผู้ปกครองเกี่ยวกับความช่วยเหลือ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) การเข้าไปช่วยเหลือของผู้จัดการรายกรณี (CM) ตลอดจนแผนการดูแลทั้งการค้นหา คัดกรอง สนับสนุน และติดตามผลของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา (Care plan) 2) แผนการเพื่อช่วยเหลือหากไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกสศ. 3) การสนับสนุนจากกสศ. ในประเด็นอื่น ๆ ดังภาคผนวก ข

3.4.2 การถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นการลงพื้นที่เพื่อติดตามการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และใช้การสนทนากลุ่มกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ได้แก่ ตัวอย่างผู้จัดการรายกรณี (CM) แกนนำ (Core Team) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย คณะทำงานที่ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรี อาทิ หน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) การทำงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาของแต่ละหน่วยงาน ทั้งแนวทางการค้นหาผู้รับทุน กระบวนการคัดกรองผู้รับทุน กระบวนการติดตามผลการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนมิติต่าง ๆ นอกเหนือจากมิติการศึกษา 2) ต้นทุนการทำงาน (เช่น งบประมาณ ฐานข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน ฯลฯ) และภาคีเครือข่ายการทำงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา 3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key Factors) ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา 4) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน 5) จุดเด่นและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนงานเพื่อช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา 6) การสนับสนุนในประเด็นเพิ่มเติมเพื่อหนุนเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 7) ความเห็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระดับจังหวัดและทุกสังกัดของโรงเรียน ดังภาคผนวก ค

3.4.3 การให้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกับการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้จัดการรายกรณี (CM) แกนนำ (Core Team) สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี คณะทำงานฯ สำหรับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีและสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้อัจฉริยะจังหวัดราชบุรี โดยใช้แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัดสำหรับหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เป็นเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล และตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) แผนการทำงานหรือแนวทางการทำงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ภายใต้บริบทและภารกิจของหน่วยงาน 2) มีกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้

ความช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา 3) ต้นทุนการทำงาน (เช่น งบประมาณ ฐานข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน ฯลฯ) 4) การดำเนินการการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระดับจังหวัดและทุกสังกัดของโรงเรียนและการมีภาคีเครือข่ายการทำงาน ดังภาคผนวก ง

3.5 ระยะเวลาในการวิจัย

กิจกรรม	พฤษภาคม – สิงหาคม 66			
	งวดที่ 1 (พ.ค. - ก.ค. 66)			งวดที่ 2 (ส.ค. 66)
	พ.ค. 66	มิ.ย. 66	ก.ค. 66	ส.ค. 66
กิจกรรมที่ 1 การขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน				
กิจกรรมที่ 2 วิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา				
กิจกรรมที่ 3 วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา				
กิจกรรมที่ 4 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณี				
กิจกรรมที่ 5 ถอดบทเรียนจากกรณีตัวอย่างจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 กรณี ซึ่งเป็นผู้รับทุนที่ประสบภาวะวิกฤตทางการศึกษา				
กิจกรรมที่ 6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) หน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี				
กิจกรรมที่ 7 การสนทนากลุ่ม (focus group) คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี				

3.6 การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้คณะทำงานโครงการฯ ได้ใช้วิธีการดำเนินการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต่อบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อของโครงการได้อย่างครบถ้วนและครอบคลุม ทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูล Smart Refer การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กับเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตและผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤต ผู้จัดการรายกรณี (CM) แกนนำ (Core Team) และคณะทำงานที่ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) รวมถึงการลงพื้นที่ ตลอดจนการจัดเวทีประชุมแบบมีส่วนร่วมเพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานในการพัฒนาระบบช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี โดยมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

3.6.1 การดำเนินกิจกรรมสำหรับการต่อบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) ผ่าน 3 กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย

1. กิจกรรมการวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา โดยการประชุมคณะทำงานโครงการฯ เพื่อวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาจากฐานข้อมูล Smart refer

2. กิจกรรมการวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา โดยการสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้จัดการรายกรณี (CM) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2

3. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณี โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ซึ่งพิจารณาเลือกลงพื้นที่เยี่ยมบ้านเด็กและเยาวชนที่มีสาเหตุเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจากมากกว่า 2 สาเหตุขึ้นไป ฐานข้อมูล Smart Refer และจากการการสนทนากลุ่มย่อยกับตัวแทนผู้จัดการรายกรณี (CM) ทั้งนี้คณะทำงานได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลบ้านเด็กและเยาวชนจำนวน 5 กรณี และได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเด็กและครอบครัว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน และได้ปฏิบัติตามมาตรการในการป้องกันการละเมิดสิทธิเด็ก ตามคู่มือแนวทางปฏิบัติงานสำหรับคนทำงานกับเด็กด้อยโอกาสเพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิเด็ก

3.6.2 การดำเนินกิจกรรมสำหรับการต่อบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) ผ่านกิจกรรมหลัก คือ การถอดบทเรียนจากกรณี

ตัวอย่างจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 กรณี ซึ่งเป็นผู้รับทุนที่ประสบภาวะวิกฤตทางการศึกษา เพื่อนำผลการถอดบทเรียนไป ออกแบบแนวทางรูปแบบ ความร่วมมือ การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทาง การศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยใช้วิธีการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับ พื้นที่ เช่น คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้จัดการ รายกรณี (CM) และแกนนำ (Core Team) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2

3.6.3 การดำเนินกิจกรรมสำหรับการต่อบัณฑิตอุปสงค์ข้อที่ 3 เพื่อได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและ ขยายผลการทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกลไก การทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็ก และเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป ผ่าน 2 กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและ เยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีและวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยในการดำเนินงานใน ระยะที่ผ่านมา รวมถึงออกแบบกระบวนการทำงานในระยะต่อไป ผู้เข้าร่วม คือ ผู้จัดการรายกรณี (CM) แกนนำ (Core Team) สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดราชบุรี คณะทำงานฯ สำหรับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีและสำนักงาน กศน. จังหวัดราชบุรี

2. กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ร่วมกับผู้แทนจากหน่วยสนับสนุนการให้ ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เพื่อออกแบบแนวทางการทำงานเชิงบูรณาการในการให้ ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้จัดการรายกรณี (CM) และ แกนนำ (Core Team) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี สำนักงานอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี คณะทำงานฯ สำหรับสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรีและสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด ราชบุรี หน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการในครั้งนี้ได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ

- 3.7.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็ก และเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำ

ทางการศึกษา (Zero Dropout) สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ และร้อยละ และเปรียบเทียบความแตกต่างข้อมูลด้วย Mann-Whitney U รวมทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3.7.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา โดยจำแนกตามรายละเอียดข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.7.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา รวมทั้งการจัดเวทีเพื่อตรวจทานความถูกต้องของเนื้อหาทุกขั้นตอน โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิจากนักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของโครงการ ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Zero Dropout) โดยดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา 2) วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา เพื่อคัดเลือกกรณีศึกษาสำหรับการศึกษาข้อมูลเชิงลึก และ 3) ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกกรณี วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) ผ่านการดำเนินกิจกรรมการถอดบทเรียนจากกรณีตัวอย่างจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 กรณี ซึ่งเป็นผู้รับทุนที่ประสบภาวะวิกฤตทางการศึกษา และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกลไกการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาวต่อไป ด้วยการดำเนินกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) หน่วยงานสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี และการสนทนากลุ่ม/การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

การนำเสนอผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา: การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การเก็บข้อมูลเชิงลึกกรณีในแต่ละจังหวัดตอนที่ 3 ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การวิเคราะห์เชิงลึกและต้นแบบราชบุรีโมเดล และตอนที่ 4 การถอดบทเรียนรูปแบบและข้อเสนอแนะในการขยายผลการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

**ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา:
การวิเคราะห์เชิงปริมาณ**

การวิเคราะห์ภาพรวมของสาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาจะใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ข้อมูล ณ วันที่ 17 กรกฎาคม 2566) มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1.2 ภาพรวมของสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา

1.3 การวิเคราะห์ลักษณะการกระจาย - กระจุกของผู้สมัครและผู้รับทุนแต่ละจังหวัด

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

จากฐานข้อมูลของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ข้อมูล ณ วันที่ 17 กรกฎาคม 2566) ซึ่งเป็นข้อมูลเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาที่ถูกนำเข้าสู่ระบบสนับสนุนการดำเนินงานในช่วงระยะเวลาดำเนินโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จากข้อมูลดังกล่าวมีจำนวนผู้เสนอขอรับทุนรวมทั้ง 2 รอบการพิจารณา รวมผู้ได้รับการเสนอชื่อเพื่อขอรับทุนทั้งสิ้น 371 คน แบ่งเป็นผู้ได้รับการพิจารณาได้รับทุนจำนวน 359 คน (ร้อยละ 96.77) และผู้ที่ไม่ได้รับทุนจำนวน 14 คน (ร้อยละ 3.23) เมื่อวิเคราะห์จำแนกตามรอบการพิจารณาพบว่า มีผู้ได้รับทุนรอบที่ 1 จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 98.50 และรอบที่ 2 จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 94.74 ตามลำดับ ดังตาราง 4.1

ตาราง 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี จำแนกตามรอบพิจารณา

รอบการสมัคร	ผลการพิจารณา		รวม
	ไม่ได้รับทุน	ได้รับทุน	
รอบที่ 1	3	197	200
	1.50%	98.50%	100.00%
รอบที่ 2	9	162	171
	5.26%	94.74%	100.00%
รวม	14	359	371
	3.23%	96.77%	100.00%

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะผู้รับทุนจำนวน 359 คน จำแนกตามการพักอาศัยพบว่า ผู้รับทุนที่พักอาศัยอยู่กับญาติมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 148 คน (ร้อยละ 41.23) รองลงมาคือพักอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ จำนวน 121 คน (ร้อยละ 33.70) ทั้งนี้มี 76 คน (ร้อยละ 21.17) ที่อาศัยอยู่กับทั้งพ่อและแม่ ในขณะที่มีผู้รับทุนประปรายที่อาศัยกับผู้อุปการะหรือนายจ้างหรืออยู่ในที่พักของสถาบัน เช่น สถานสงเคราะห์ มูลนิธิ เรือนจำ ฯลฯ รวมทั้งอาศัยอยู่เพียงลำพัง และไม่ระบุ จำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.28)

เมื่อวิเคราะห์จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า ผู้รับทุนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาจำนวนมากที่สุด จำนวน 271 คน (ร้อยละ 75.49) รองลงมาเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 57 คน (ร้อยละ 15.88) และระดับปฐมวัยน้อยที่สุด จำนวน 31 คน (ร้อยละ 8.64)

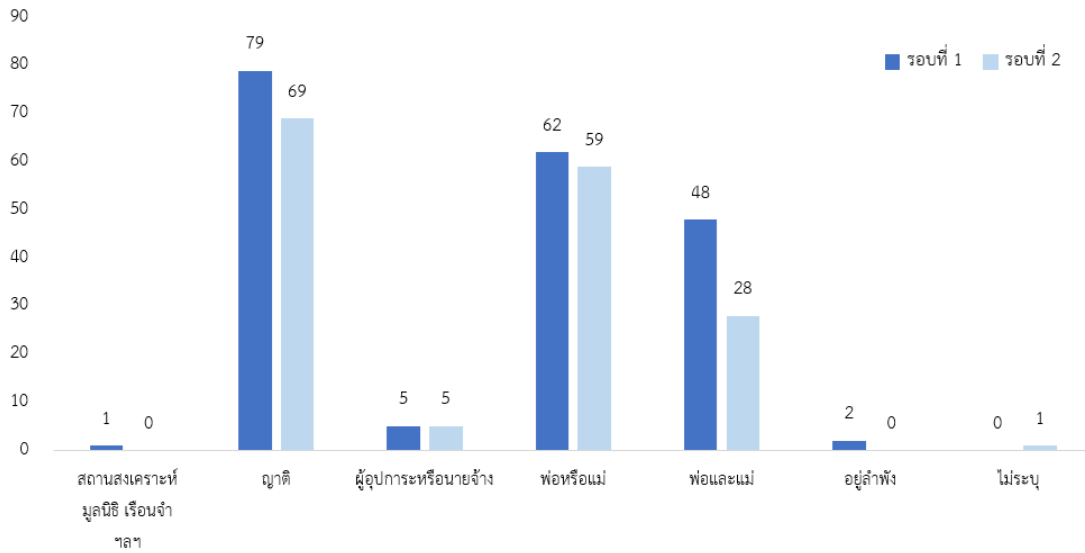
ในขณะที่ผลการวิเคราะห์จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามภาคการศึกษาที่คาดว่าจะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีแนวโน้มจะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาถัดไป จำนวน 285 คน (ร้อยละ 79.39) มีผู้รับทุนที่คาดว่าจะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาปัจจุบันที่จะได้รับทุน จำนวน 72 คน (ร้อยละ 20.06) โดยมีผู้ไม่ระบุข้อมูลจำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.56)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการกู้ยืมเพื่อการศึกษาหรือประวัติการรับทุนด้านการศึกษา (ในส่วนนี้จะคำนวณร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนทั้งหมด 359 คน เนื่องจากเป็นข้อคำถามที่ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) พบว่า ผู้รับทุนส่วนใหญ่ได้รับทุนนักเรียนยากจน 66 คน (ร้อยละ 18.38) รองลงมาคือทุนเสมอภาค 65 คน (ร้อยละ 18.11) และทุนการศึกษาอื่น ๆ จำนวน 17 คน (ร้อยละ 4.74) ดังตาราง 4.2 และภาพที่ 4.1

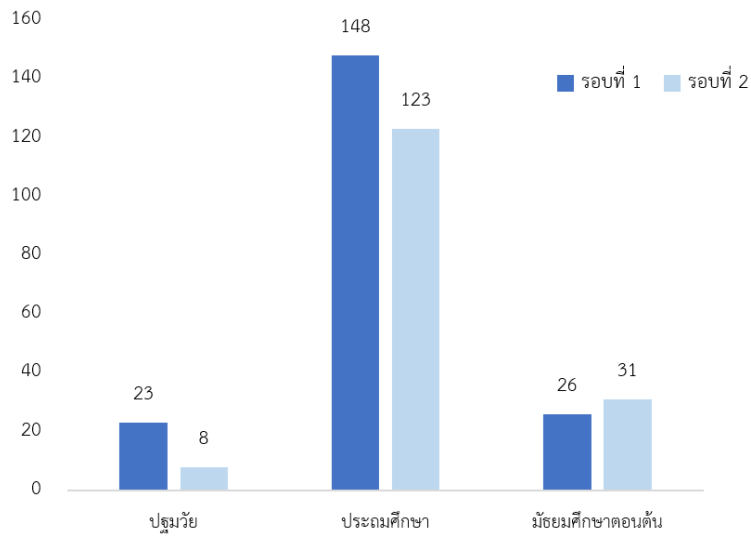
ตาราง 4.2 ข้อมูลของผู้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี จำแนกตามภูมิภาค

ภูมิภาค		รอบการสมัคร		รวม
		รอบที่ 1	รอบที่ 2	
ภาพรวม		197	162	359
		54.87%	45.13%	100.00%
การพักอาศัย	สถานสงเคราะห์ มูลนิธิ เรือนจำ ฯลฯ	1	0	1
		0.51%	0.00%	0.28%
	ญาติ	79	69	148
		40.10%	42.59%	41.23%
	ผู้อุปการะหรือนายจ้าง	5	5	10
		2.54%	3.09%	2.79%
	พ่อหรือแม่	62	59	121
		31.47%	36.42%	33.70%
พ่อและแม่		48	28	76
		24.37%	17.28%	21.17%
อยู่ลำพัง		2	0	2
		1.02%	0.00%	0.56%
ไม่ระบุ		0	1	1
		0.00%	0.62%	0.28%
ระดับการศึกษา	ปฐมวัย	23	8	31
		11.68%	4.94%	8.64%
	ประถมศึกษา	148	123	271
	75.13%	75.93%	75.49%	
มัธยมศึกษาตอนต้น		26	31	57
		13.20%	19.14%	15.88%
ภาคการศึกษาที่คาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษา	ภายในภาคการศึกษาถัดไป	150	135	285
		76.14%	83.33%	79.39%
	ภายในภาคการศึกษาปัจจุบัน	45	27	72
	22.84%	16.67%	20.06%	
ไม่ระบุ		2	0	2
		1.02%	0.00%	0.56%
ข้อมูลการกู้ยืมเพื่อการศึกษาหรือประวัติการรับทุนด้านการศึกษา*	กู้ยืม กยศ.	0	0	0
		0.00%	0.00%	0.00%
ทุนเสมอภาค		36	29	65
		18.27%	17.90%	18.11%
	ทุนนักเรียนยากจน	25	41	66
	12.69%	25.31%	18.38%	
ทุนการศึกษาอื่น ๆ		5	12	17
		2.54%	7.41%	4.74%

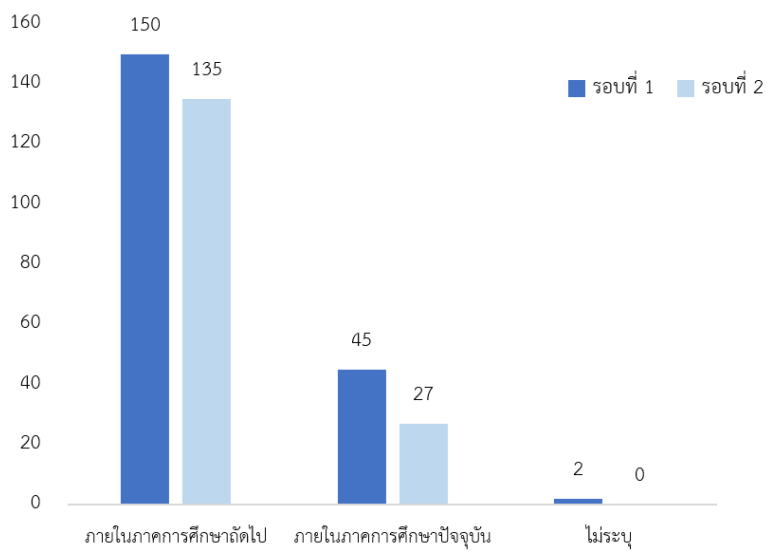
* คำนวณร้อยละจากผู้รับทุนทั้งหมดจำนวน 359 คน แบ่งเป็นรอบที่ 1 จำนวน 197 คน และรอบที่ 2 จำนวน 162 คน

(ก) จำแนกตามการพักอาศัย

(ข) จำแนกตามระดับการศึกษา

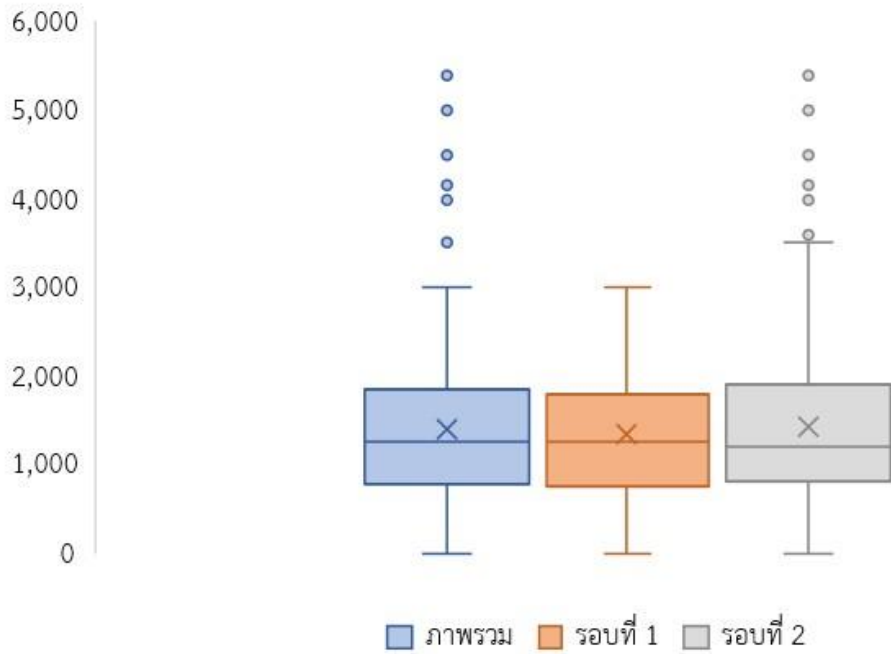
(ค) จำแนกตามภาคการศึกษาที่คาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษา

ภาพ 4.1 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามภูมิหลัง

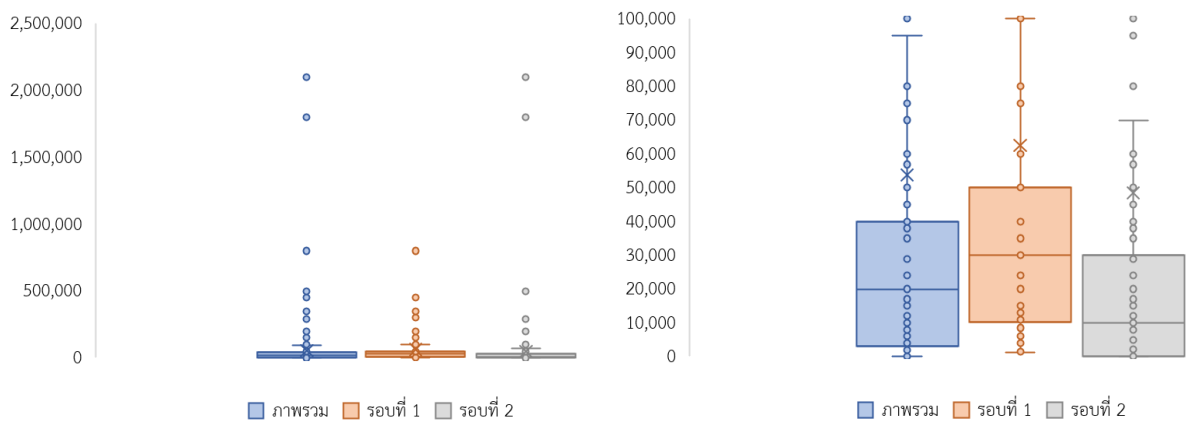
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภูมิหลังของผู้รับทุนในภาพรวมพบว่า ผู้รับทุนมีอายุเฉลี่ย 10 ปี (SD=2.76) มีรายได้รวม/จำนวนสมาชิกเฉลี่ย 1,250.00 บาท (SD=840.57) มีหนี้สินของครอบครัวเฉลี่ย 20,000.00 บาท (SD=186,045.76) ทุนที่ CMS ยื่นเสนอเฉลี่ย 16,000.00 บาท (SD=8,513.05) ในขณะที่ทุนที่โครงการอนุมัติเฉลี่ย 14,500.00 บาท (SD=4,028.71) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามรอบการสมัครพบว่าผู้ได้รับทุนในแต่ละรอบมีอายุเฉลี่ยเท่ากัน ในขณะที่รายได้รวม/จำนวนสมาชิกเฉลี่ยของผู้รับทุนรอบที่ 2 มีค่าน้อยกว่าผู้รับทุนรอบที่ 1 ทั้งนี้ลักษณะข้อมูลของรายได้รวม/จำนวนสมาชิกและหนี้สินแสดงได้ดังภาพ 4.2 และเมื่อพิจารณาทุนที่ CMS ยื่นเสนอในแต่ละรอบมีค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมาก ดังตาราง 4.3

ตาราง 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และมัธยฐานของข้อมูลภูมิหลังของผู้รับทุนจำแนกตามรอบการสมัคร

ภูมิหลัง	รอบการสมัคร	n	M	SD	Median
อายุ	รอบที่ 1	197	9.85	2.901	10.00
	รอบที่ 2	162	10.02	2.592	10.00
	ภาพรวม	359	9.93	2.764	10.00
รายได้รวม/ จำนวนสมาชิก	รอบที่ 1	197	1,347.02	698.224	1,250.00
	รอบที่ 2	162	1,435.01	986.571	1,200.00
	ภาพรวม	359	1,386.72	840.57	1,250.00
หนี้สิน	รอบที่ 1	100	62,557.00	111,744.77	30,000.00
	รอบที่ 2	162	48,427.81	219,901.92	10,000.00
	ภาพรวม	262	53,820.63	186,045.76	20,000.00
รวมทุนที่ CMS ยื่นเสนอ	รอบที่ 1	197	20,569.64	9,611.95	17,000.00
	รอบที่ 2	162	16,010.19	6,098.86	15,000.00
	ภาพรวม	359	18,512.17	8,513.05	16,000.00
รวมทุนที่ได้รับ อนุมัติ	รอบที่ 1	197	14,902.54	3,675.35	14,400.00
	รอบที่ 2	162	14,407.22	4,417.00	14,500.00
	ภาพรวม	359	14,679.03	4,028.71	14,500.00

(ก) ลักษณะข้อมูลของรายได้รวม/จำนวนสมาชิก

(ข) ลักษณะข้อมูลของหนี้สิน

ภาพ 4.2 ลักษณะข้อมูลของรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สิน

เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สินระหว่างกลุ่มผู้ได้รับทุนและไม่ได้รับทุนพบว่า ทั้ง 2 กลุ่มมีรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สินแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับทุนมีรายได้รวม/จำนวนสมาชิกเฉลี่ยน้อยกว่ากลุ่มไม่ได้รับทุน แต่มีหนี้สินสูงกว่ากลุ่มไม่ได้รับทุน ดังตาราง 4.4

ตาราง 4.4 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายได้รวม/จำนวนสมาชิก และหนี้สินระหว่างกลุ่มผู้ได้รับทุนและไม่ได้รับทุน

ตัวแปร	กลุ่ม	n	M	SD	SW ¹ (p)	U ² (p)
รายได้รวม/จำนวนสมาชิก	ได้รับทุน	359	1,386.75	840.56	0.937	1,449
	ไม่ได้รับทุน*	12	1,846.17	861.04	(< .001)	(.053)
	รวม	371	1,401.61	843.98		
หนี้สิน	ได้รับทุน	262	53,820.63	186,045.76	0.243	433.00
	ไม่ได้รับทุน*	5	51,400.00	56,434.03	(< .001)	(.192)
	รวม	267	53,775.30	184,419.10		

หมายเหตุ ¹ Shapiro-Wilk's test

² เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากรด้วย Mann-Whitney U เนื่องจากการแจกแจงของข้อมูลไม่เป็นโค้งปกติ

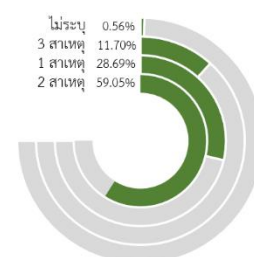
* หมายถึงผู้ไม่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับทุนโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

1.2 การวิเคราะห์จำนวนผู้ที่ได้รับทุนตามรอบและจำนวนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมพบว่า ผู้รับทุนที่มีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจำนวน 2 สาเหตุ มีจำนวนมากที่สุด 212 คน (ร้อยละ 59.05) รองลงมามีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา 1 สาเหตุ จำนวน 103 คน (ร้อยละ 28.69) มีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 3 สาเหตุ จำนวน 42 คน (ร้อยละ 11.70) ตามลำดับ ทั้งนี้มีผู้รับทุนไม่ได้รับทุนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.56) ดังตาราง 4.5 และภาพ 4.3

ตาราง 4.5 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

จำนวนสาเหตุ	n	%
1 สาเหตุ	103	28.69%
2 สาเหตุ	212	59.05%
3 สาเหตุ	42	11.70%
ไม่ระบุสาเหตุ	2	0.56%
รวม	359	100.00%

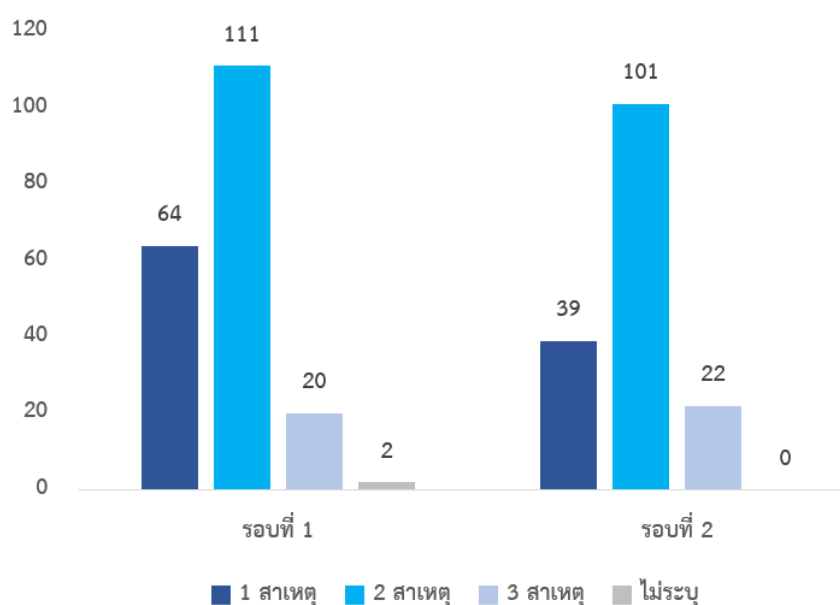
ภาพ 4.3 จำนวนสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์จำนวนผู้รับทุนแยกตามจำนวนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาและรอบการสมัครพบว่า ผู้รับทุนในรอบที่ 1 มีจำนวน 197 คน และรอบที่ 2 จำนวน 162 คน โดยผู้รับทุนในทุกรอบการให้ทุนส่วนใหญ่มีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 2 สาเหตุ (ร้อยละ 56.35 และ 62.35) ดังตาราง 4.6 และภาพ 4.4

ตาราง 4.6 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และรอบการรับสมัคร

สาเหตุการเสี่ยงหลุด	รอบการสมัคร		รวม
	รอบที่ 1	รอบที่ 2	
ไม่ระบุสาเหตุ	2	0	2
	1.02%	2.41%	0.56%
1 สาเหตุ	64	39	103
	32.49%	24.07%	28.69%
2 สาเหตุ	111	101	212
	56.35%	62.35%	59.05%
3 สาเหตุ	20	22	42
	10.15%	13.58%	11.70%
รวม	197	162	359
	100.00%	100.00%	100.00%

ภาพ 4.4 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามจำนวนสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา และรอบการรับสมัคร

เมื่อจำแนกตามสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่ผู้รับทุนมีสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจากการประสบปัญหาเศรษฐกิจ จำนวน 312 คน (ร้อยละ 86.91) การประสบปัญหาครอบครัว จำนวน 263 คน (ร้อยละ 73.26) และการประสบอุบัติเหตุ/โรคร้าย จำนวน 78 คน (ร้อยละ 21.73) ตามลำดับ (พิจารณาค่าร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 357 คน) ทั้งนี้ไม่พบผู้รับทุนที่ประสบสาธารณภัย ดังตาราง 4.7

ตาราง 4.7 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

สาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา	n	%*
สาธารณสุข	0	0.00%
อุบัติเหตุ/โรคร้าย	78	21.73%
เศรษฐกิจ	312	86.91%
ครอบครัว	263	73.26%

หมายเหตุ *คำนวณร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา จำนวน 357 คน

เมื่อพิจารณาผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาเพียงสาเหตุเดียว จำนวน 103 คน พบว่า ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเศรษฐกิจ จำนวน 67 คน (ร้อยละ 65.05) รองลงมาประสบปัญหาครอบครัว จำนวน 34 คน (ร้อยละ 33.01) และประสบอุบัติเหตุ/โรคร้าย จำนวน 2 คน (ร้อยละ 1.94) ตามลำดับ

ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา 2 สาเหตุ จำนวน 212 คน พบว่า ส่วนใหญ่ประสบปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาครอบครัว จำนวน 178 คน (ร้อยละ 83.96) รองลงมาประสบอุบัติเหตุ/โรคร้ายและปัญหาเศรษฐกิจ จำนวน 25 คน (ร้อยละ 11.79) ประสบอุบัติเหตุ/โรคร้ายและปัญหาครอบครัว จำนวน 9 คน (ร้อยละ 4.25) ตามลำดับ

เมื่อวิเคราะห์ผู้รับทุนที่ระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา 3 สาเหตุ จำนวน 42 คน พบว่า ทุกคนประสบอุบัติเหตุ/โรคร้าย ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาครอบครัว จำนวน 42 คน (ร้อยละ 100) ดังตาราง 4.8

ตาราง 4.8 จำนวนผู้รับทุนจำแนกตามสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา

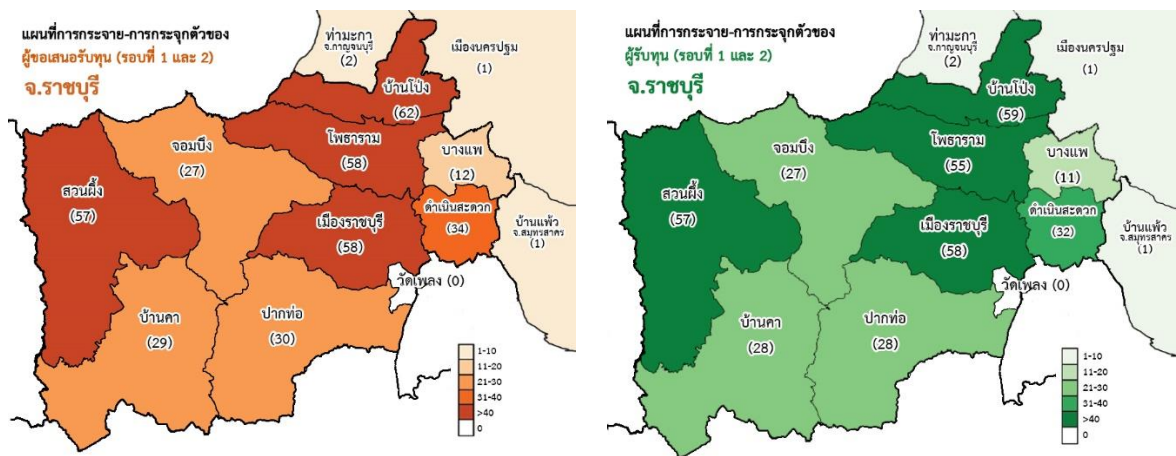
สาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษา	n	%*	%all**
กรณีระบุ 1 สาเหตุ			
สาธารณสุข	0	0.00%	0.00%
อุบัติเหตุ/โรคร้าย	2	1.94%	0.56%
เศรษฐกิจ	67	65.05%	18.77%
ครอบครัว	34	33.01%	9.52%
รวม	103	100.00%	28.85%
กรณีระบุ 2 สาเหตุ			
สาธารณสุข และเศรษฐกิจ	0	0.00%	0.00%
อุบัติเหตุ/โรคร้าย และเศรษฐกิจ	25	11.79%	7.00%
อุบัติเหตุ/โรคร้ายและครอบครัว	9	4.25%	2.52%
เศรษฐกิจ และครอบครัว	178	83.96%	49.86%
รวม	212	100.00%	59.38%
กรณีระบุ 3 สาเหตุ			
สาธารณสุข อุบัติเหตุ/โรคร้าย และเศรษฐกิจ	0	0.00%	0.00%
สาธารณสุข เศรษฐกิจ และครอบครัว	0	0.00%	0.00%
อุบัติเหตุ/โรคร้าย เศรษฐกิจ และครอบครัว	42	100.00%	11.76%
รวม	42	100.00%	11.76%

*คำนวณร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนที่ได้รับการประเมินสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษาของแต่ละกลุ่ม (n₁ สาเหตุ=103 คน; n₂ สาเหตุ=212 คน; n₃ สาเหตุ=42 คน)

**คำนวณร้อยละจากจำนวนผู้รับทุนที่ได้รับการประเมินสาเหตุของการหลุดจากระบบการศึกษาทุกคน (n = 357 คน)

1.3 การวิเคราะห์ลักษณะการกระจาย - กระจุกของผู้ขอเสนอรับทุนและผู้รับทุน

ผลการวิเคราะห์ลักษณะการกระจาย - กระจุกของผู้ขอเสนอรับทุนและผู้รับทุนพบว่า เด็กและเยาวชนผู้ขอเสนอรับทุนและผู้รับทุนมีการกระจายตัวอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดราชบุรี ยกเว้นอำเภอวัดเพลง ทั้งนี้ส่วนใหญ่มีการกระจุกของผู้รับทุนอยู่ในอำเภอเมืองราชบุรี (58 คน) อำเภอโพธาราม (55 คน) และอำเภอสวนผึ้ง (57 คน) นอกจากนี้ยังพบว่าผู้รับทุนที่อยู่อำเภอใกล้เคียงทั้งจากอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี (2 คน) อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม (1 คน) และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร (1 คน) ดังภาพ 4.5

ภาพ 4.5 การกระจาย - กระจุกของผู้สมัครและผู้รับทุน

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด

คณะทำงานโครงการฯ ได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีกับผู้รับทุนกับเด็ก เยาวชน และครอบครัวผู้รับทุนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วยผู้รับทุนจำนวน 5 กรณี แบ่งเป็นผู้รับทุนจากโรงเรียนสังกัด สพป.ราชบุรี เขต 1 จำนวน 3 คน และ สพป.ราชบุรี เขต 2 จำนวน 2 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่มีประเด็นคำถาม 4 ข้อ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุการเสี่ยงหลุดและสาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา กระบวนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา ตลอดจนแนวทางการช่วยเหลือ ประเด็นข้อคำถาม ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของกรณีศึกษา 2) สภาพปัญหา 3) สาเหตุที่ทำให้หลุด/เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา 4) กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น 5) แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแผนการส่งต่อที่ปรากฏ และ 6) การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน

2.1 น้องเอ

● สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา

น้องเอ อายุ 18 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านตะโกกลาง เดิมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนตะโกปิดทอง ซึ่งอยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 (สพป.1) เคยได้รับทุนเสมอภาค

● สาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

1. สาเหตุการเสี่ยงหลุดโดยหลักแล้วเกิดจากสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจที่ผู้ปกครองไม่มีรายได้ไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากปัญหาสุขภาพที่มีอาการปวดหลัง และการไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนที่ทำให้นายจ้างไม่รับทำงาน โดยครอบครัวมีรายรับทางเดียวจากพี่ชายที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ได้เงินเพียงวันละ 100-300 บาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการจุนเจือครอบครัวและสนับสนุนการศึกษา เนื่องจากบ้านน้องเอมีระยะทางห่างจากโรงเรียน น้องเอและสมาชิกในครอบครัวอีก 3 คนที่อยู่ในวัยเรียนต้องใช้จ่ายค่าเดินทางคนละ 400 บาทต่อเดือน โดยรวมทั้งสิ้นแล้วมีค่าใช้จ่ายในส่วนของคุณค่าเดินทางของทั้งครอบครัวเดือนละ 1,200 บาท

2. ในด้านครอบครัว น้องเออาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีสมาชิกทั้งสิ้น 10 คน และมีสมาชิกที่อยู่ในวัยเรียน 3 คน แต่ผู้ที่มีรายได้มีเพียง 1 คนเท่านั้น ทำให้รายได้ที่ได้มาไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูสมาชิกและการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลาน หากน้องเอไม่ได้รับทุนการศึกษา ตนเองจะเสียสละออกจากระบบการศึกษาเพื่อให้น้อง ๆ ของตนเองได้เรียน

● สภาพปัญหา

จากสภาพปัญหาที่พบ คือ เดิมน้องเออาศัยอยู่ที่ศูนย์อพยพฯ ภายหลังน้องเอและครอบครัวจึงย้ายมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ของทหารเมื่อตนเองอายุ 10 ปี ไม่ได้มีที่อยู่อาศัยที่เป็นหลักแหล่งของตนเอง รวมถึงพื้นที่ที่อยู่อาศัยไม่สามารถเข้าถึงสาธารณูปโภคและสัญญาณโทรศัพท์ได้ จะต้องใช้น้ำจากภูเขาและไฟฟ้าที่ได้จากพลังงานแสงอาทิตย์เท่านั้น สาเหตุหลัก คือ น้องเอและครอบครัวไม่ได้รับสัญชาติไทยและไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ถึงแม้ว่าน้องเอจะมีเลข G สำหรับผู้ที่ไม่ใช่ในทะเบียนราษฎร แต่ไม่สามารถได้รับสวัสดิการเนื่องจากสามารถใช้ได้ในงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเท่านั้น ส่งผลให้เกิดความยากลำบากในการจัดหาสวัสดิการ และการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐ เช่น พม. อปท. เป็นต้น

นอกจากนั้นในด้านรายได้ ผู้ปกครองไม่สามารถประกอบอาชีพได้เนื่องจากไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน และมีปัญหาสุขภาพคืออาการปวดหลัง แต่มีเพียงพี่ชายเท่านั้นที่สามารถประกอบอาชีพรับจ้างก่อสร้างเพียงคนเดียวของบ้าน โดยได้รายได้เพียงวันละ 100-300 บาท ซึ่งไม่เพียงพอต่อการอุปการะการศึกษาของบุตรหลานและการจุนเจือครอบครัว

- **กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น**

กระบวนการช่วยเหลือน้องเอคัดเลือกรายการโดยคุณครูที่เป็นผู้จัดการรายกรณีจากโรงเรียนตะโกปิดทอง ซึ่งเป็นโรงเรียนเดิมในชั้นประถมศึกษา โดยคัดเลือกจากการเยี่ยมบ้าน รายได้รวมของครัวเรือนจำนวนสมาชิกในบ้าน และอาชีพของผู้ปกครอง เมื่อน้องเอได้รับการสนับสนุนเงินทุนเด็กในภาวะวิกฤติทางการศึกษาจากกสศ. แล้ว สามารถแบ่งความช่วยเหลือได้ดังนี้

รายการ	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รวมจำนวน (บาท)
1. เงินช่วยเหลือแบบเร่งด่วน	1	3,000	3,000
2. เงินช่วยเหลือ (รายครั้ง)			
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่อง	1	3,000	3,000
3. เงินช่วยเหลือ (รายเดือน)			
- ค่าครองชีพระหว่างเรียน/ค่าใช้จ่ายเดินทางมาเรียน	6	1,900	11,400
รวมทั้งสิ้น			17,400

- **แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแนวทางการส่งต่อที่ปรากฏ**

ในอนาคตอาจมีการย้ายไปเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสวนผึ้งวิทยาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) เนื่องจากจะมีหอพัก และมีค่าเทอม 1,500 บาท ซึ่งสามารถแบ่งเบาค่าใช้จ่ายในเรื่องการเดินทางได้

- **การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน**

หลังจากได้รับทุนสนับสนุนด้านการศึกษา น้องเอสามารถไปโรงเรียนได้ตามปกติ และมีแรงบันดาลใจในการเรียนมากขึ้น โดยได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าหากได้มีโอกาสเรียน ตนอยากเรียนให้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมีความฝันที่จะเรียนต่อในคณะแพทยศาสตร์เนื่องจากตนต้องการกลับมาช่วยเหลือผู้คน ปัจจุบันน้องเอศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านตะโกล่าง

- **ข้อเสนอแนะ**

จากสภาพปัญหาดังกล่าว พบว่า ปัญหาที่สำคัญโดยหลักแล้ว คือ ปัญหาการไม่มีสัญชาติไทยและไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ทำให้ครอบครัวและน้องเอเข้าไม่ถึงสวัสดิการ สาธารณูปโภค และการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ ตลอดจนการประกอบอาชีพที่ถูกกฎหมาย ดังนั้นการช่วยเหลือควรมีการจัดการเรื่องสัญชาติโดยเร็วที่สุด นอกจากนั้นหลังจากการสัมภาษณ์บิดาและมารดา พบว่าสนใจอาชีพเลี้ยงไก่และเลี้ยงหมู แต่ไม่มีพื้นที่ อาจมีแนวทางการเสริมสร้างอาชีพตามความสนใจและตามทรัพยากรที่มีเพื่อให้มีรายได้ จุนเจือครอบครัวในเบื้องต้น

2.2 น้องปี

- **สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา**

อายุตามฐานข้อมูล 11 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สถานศึกษา โรงเรียนสินแร่สยาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ทุนการศึกษาที่เคยได้รับ ทุนนักเรียนยากจน (สพฐ.)

- **สาเหตุเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา**

1. ประสบปัญหาด้านครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่หย่าร้าง ทั้งพ่อและแม่มีครอบครัวใหม่ โดยมีลูกใหม่ด้วยที่ต้องเลี้ยงดู น้องปีอาศัยอยู่กับย่าตั้งแต่อายุ 2 เดือน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีโรคประจำตัวเป็นมะเร็งเต้านมและไม่สามารถหารายได้ได้ เนื่องจากไม่มีผู้จ้างงาน รายได้ที่ใช้จ่ายในครอบครัวมาจากสามีของย่าเป็นหลัก แต่มีรายได้น้อยเดือนละไม่ถึง 2,000 บาท จากการประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและเป็นผู้สูงอายุ จึงส่งผลให้ความสามารถในการอุปการะน้องปีด้านการศึกษาลดลง

2. ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ทำให้ผู้ปกครองทั้งย่าและสามีของย่า ถูกเลิกจ้าง ไม่มีรายได้ ทำให้ไม่สามารถอุปการะด้านการศึกษาแก่น้องปีได้อย่างต่อเนื่อง

- **สภาพปัญหา**

จากทั้งสองสาเหตุส่งผลให้ผู้ปกครองของน้องปี ไม่สามารถให้การอุปการะด้านการศึกษาให้กับน้องปีได้อย่างต่อเนื่อง และน้องปีขาดเรียนบ่อย เนื่องจากย่าไม่สามารถไปส่งที่โรงเรียนได้ นอกจากนี้เมื่อโรงเรียน

จัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบ online และ on-demand ซึ่งต้องอาศัยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์สำหรับการเรียนรู้ แก้ปัญหาโดยเรียนรู้จากใบงาน และครูมารับใบงานไปตรวจให้คะแนน

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ภูมิหลังเชิงลึกของน้องบี พบว่า มีปัญหาที่ทับซ้อน ดังนี้

1. ด้านครอบครัว ที่มีฐานะยากจน รายได้ไม่ถึง 2,000 บาท
2. ด้านผู้ปกครอง หย่าร้าง อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ ย่าเป็นคนต่างด้าวถือบัตรสีชมพู แต่ไม่ได้สวัสดิการของรัฐ สำหรับสามีของย่าได้เงินสวัสดิการผู้สูงอายุ
3. ด้านการเรียนพบว่าชายเรียนบ่อย

- **กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น**

แนวทางการให้ความช่วยเหลือตามกลไกจังหวัดอย่างเป็นระบบเชิงบูรณาการ ผ่านทีมสหวิชาชีพ มีเพียงด้านการศึกษา กสศ. ให้ทุนเด็กภาวะวิกฤติทางการศึกษา และทุนเสมอภาคทางการศึกษา สามารถแบ่งได้ดังตารางต่อไปนี้

รายการ	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รวมจำนวน (บาท)
1. เงินช่วยเหลือแบบเร่งด่วน	-	3,000	3,000
2. เงินช่วยเหลือ (รายครั้ง)			
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวเนื่อง	1	3,000	3,000
3. เงินช่วยเหลือ (รายเดือน)			
- ค่าครองชีพระหว่างเรียน/ค่าใช้จ่ายเดินทางมาเรียน	6	1,600	96,000
รวมทั้งสิ้น			15,600

- **แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแผนการส่งต่อที่ปรากฏ**

ควรประสาน อบต. ให้เข้ามาช่วยด้านการฝึกอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้ครอบครัวต่อไป โดยครอบครัวสนใจอาชีพเกษตร แต่ยังไม่มีความรู้เรื่องการขายและตลาดที่สามารถวางขายสินค้าได้

- **การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน**

น้องบีไปโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

2.3 น้องซี

- **สภาพทั่วไป**

อายุตามฐานข้อมูล 12 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนามพุงดอ (ชั้นเลื่อนพิมพ์ ประชาสามัคคี) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 ไม่เคยได้รับทุนการศึกษาใดมาก่อน

- **สาเหตุเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา**

1. ด้านประสบปัญหาเศรษฐกิจ ผู้ปกครองไม่มีรายได้ เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้สูงอายุอายุมาก ไม่ได้ทำงาน แต่ยังมีภาระค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าน้ำ ค่าไฟ ทำให้ไม่สามารถให้การอุปการะด้านการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ด้านประสบปัญหาครอบครัว เนื่องจากพ่อแม่หย่าร้างและถูกทอดทิ้งให้อยู่กับตาที่มีโรคประจำตัว ทำให้ครอบครัวมีความสามารถในการอุปการะด้านการศึกษาลดลง

- **สภาพปัญหา**

น้องซี มีพี่น้องแม่เดียวกันแต่คนละพ่ออีก 3 คน โดยน้องซีถูกทอดทิ้งให้อยู่กับตา ตามีอายุมาก เป็นโรคเบาหวาน ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แล้ว ทำให้ครอบครัวมีความสามารถในการอุปการะด้านการศึกษาลดลง เนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ใช้อยู่ทุกวันนี้ นอกจากทุนวิกฤตที่ได้จากกองทุนเพื่อความเสมอภาค

ทางการศึกษา (กสศ.) ยังมีเบี้ยผู้สูงอายุที่ได้จากรัฐบาลเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายค่าครองชีพในแต่ละเดือน เดือนละ 700 บาท และลูกชายซึ่งเป็นลูกของน้องซีส่งเงินมาให้อีก 500 บาท แม้จะได้เงินต่อเดือนจากหลายทางแต่ก็ไม่สามารถที่จะอุปการะด้านการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ด้วยครอบครัวประสบความยากลำบากทำให้บางครั้งไม่ได้รับประทานอาหารเข้ามาโรงเรียน

สำหรับปัญหาทางการศึกษา น้องซีตั้งใจเรียนดีแต่ขาดเรียนบ่อยเพราะป่วยและไม่มีเงินมาโรงเรียน ในช่วงสถานการณ์โควิด 19 โรงเรียนได้ให้ใบความรู้และใบกิจกรรมกลับมาทำที่บ้านในแต่ละสัปดาห์ อีกทั้งไม่สามารถเรียนออนไลน์ได้เพราะไม่มีมือถือและ Wi-Fi ซึ่งแทบจะหลุดจากระบบการศึกษาในเวลานั้น นอกจากนี้เมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก็มีความกังวลจากผู้ปกครองในการจะส่งเสียให้หลานและตัวเด็กชายเองก็ยังไม่ตัดสินใจว่าจะเรียนในระดับที่สูงขึ้นหรือไม่ อย่างไร

- **กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น**

แนวทางการให้ความช่วยเหลือ โดยส่วนใหญ่เป็นด้านการศึกษา กล่าวคือ โรงเรียนวัดหนามพุงดอ (ชั้นเรียนพิมพ์ ประชาสามัคคี) เป็นโรงเรียนที่มีโครงการส่งเสริมอาชีพเพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการหารายได้พิเศษให้กับเด็กที่อยู่ในโรงเรียนแต่ยังไม่มีภาระงาน เช่น การทำไม้กวาด ซึ่งน้องซีก็ได้อยู่โครงการนี้ด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากน้องซีได้ทุนเด็กภาวะวิกฤติทางการศึกษาจากกสศ. สามารถแบ่งได้ดังตารางต่อไปนี้

รายการ	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รวมจำนวนเงิน (บาท)
1. เงินช่วยเหลือแบบ เร่งด่วน	-	3,000	3,000
2. เงินช่วยเหลือ (ราย เดือน) เช่น ค่าครองชีพ ระหว่างเรียน	6	1,500	9,000
รวมทั้งสิ้น			12,000

- **แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแผนการส่งต่อที่ปรากฏ**

เนื่องจากน้องซีกำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดหนามพุงดอ (ชั้นเรียนพิมพ์ ประชาสามัคคี) ซึ่งหากเลือกที่จะศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 1 จะต้องมีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มเข้ามาเป็นค่ารถโดยสารไปโรงเรียน ครูที่เป็น CM มีแผนการช่วยเหลือโดยจะให้น้องซีไปศึกษาต่อที่โรงเรียนแคทรายวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกับโรงเรียนวัดหนามพุงดอ (ชั้นเรียนพิมพ์ ประชาสามัคคี) หรือเป็นโรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ อย่างไรก็ตามก็อยากให้น้องซีได้ทุนเด็กภาวะวิกฤติทางการศึกษาจนจบภาคการศึกษาบังคับ

- **การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน**

1. การนำทุนมาใช้เป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ทำให้เด็กได้มาโรงเรียนและเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2. การแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่มีโรคประจำตัว และได้รับเบี้ยเลี้ยงผู้สูงอายุที่ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต

2.4 น้องติ

- **สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา**

อายุตามฐานข้อมูล 14 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สถานศึกษา โรงเรียนโรงเรียนชุมชนวัดประสาธสิทธี (ศรีพรหมินทร์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 เคยได้รับทุนยากจนพิเศษ

- **สาเหตุเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา**

ประสบปัญหาด้านครอบครัว คือ การที่บิดาและมารดาเป็นชาวเมียนมาร์ ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากมารดา ซึ่งอยู่ในประเทศไทย เด็กต้องอาศัยกับผู้อื่น เงินที่ใช้ทุกวันเป็นเงินทุนที่เก็บไว้ซึ่งนับวันจะหมดไป

- **สภาพปัญหา**

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ภูมิหลังเชิงลึกของมลิวรรณ พบว่า มีปัญหาที่ทับซ้อน ดังนี้

1. ด้านครอบครัว ที่บิดามารดาเป็นชาวเมียนมาร์ และแยกกันอยู่คนละประเทศ มารดาซึ่งอยู่ประเทศไทยไม่มีเลขประจำตัว อยู่ด้วยความไม่มั่นคง มีค่าใช้จ่ายที่มากเนื่องจากเป็นชาวต่างชาติ ไม่มีความสามารถด้านกำลังทรัพย์ในการอุปการะด้านการศึกษาศาหรับเด็ก

2. ด้านนักเรียน เป็นเด็กที่ไร้รหัส G ไม่มีบัตร ไม่มีหลักฐาน เช่น สูติบัตร เงินที่ใช้ทุกวันเป็นเงินทุนที่เก็บไว้ ซึ่งนับวันจะหมดไป

- **กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น**

แนวทางการให้ความช่วยเหลือพบว่ามีเพียงด้านการศึกษาเท่านั้น โดย กสศ. ให้ทุนเด็กภาวะวิกฤติทางการศึกษา สามารถแบ่งได้ดังตารางต่อไปนี้

รายการ	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รวมจำนวนเงิน (บาท)
1. เงินช่วยเหลือแบบเร่งด่วน	-	-	-
2. เงินช่วยเหลือ (รายเดือน) เช่น ค่าครองชีพระหว่างเรียน	6	2,500	15,000
รวมทั้งสิ้น			15,000

- **แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแผนการส่งต่อที่ปรากฏ**

ควรประสานหน่วยงานการปกครองในการร่วมปรึกษาหารือเพื่อการช่วยเหลือในกรณีเด็กที่ใช้เลข G เพื่อการเข้าถึงการศึกษาและสวัสดิการด้านอื่น ๆ ต่อไป และการประสานหาทุนภายในสถานศึกษาหรือในเขตพื้นที่เพื่อมอบให้เด็กต่อไป

- **การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน**
น้องดีไปโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

3.5 น้องเอฟ

- **สภาพทั่วไปของกรณีศึกษา**

อายุตามฐานข้อมูล 11 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลโพธาราม (ชุมชนวัดบ้านสิงห์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 ไม่เคยได้รับทุนการศึกษา

- **สาเหตุเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา**

1. ประสบปัญหาด้านสุขภาพ คือ น้องเอฟ มีโรคประจำตัวโดยเป็นโรคเบาหวานในเด็กตั้งแต่อายุ 7 ปี หยุดเรียนเพื่อรักษาตัวในโรงพยาบาลโพธารามบ่อยครั้งเนื่องจากอาการช็อคจากการมีระดับน้ำตาลในเลือดต่ำ ต้องฉีดยาด้วยตนเองวันละ 2 ครั้ง แม้จะไม่มีค่าใช้จ่ายในการรักษา แต่ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปรักษาพยาบาล การที่มีโรคประจำตัวเช่นนี้ทำให้น้องเอฟ มีภาวะทางอารมณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เกิดความท้อแท้ หดหู่ และไม่มีกำลังใจเรียน

2. ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ ผู้ปกครองทั้งบิดาและมารดาของน้องเอฟ มีอาชีพรับจ้างส่งพัสดุ รายได้รวมกันต่อเดือนน้อยคือประมาณ 10,000 บาท มีรายได้น้อยไม่แน่นอน ในช่วงปีที่ผ่านมานอกเหนือจากการดูแลลูกซึ่งมีสองคนในวัยเรียนแล้ว (คือน้องเอฟและพี่ชาย ซึ่งเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนเดียวกัน) ต้องดูแลคุณย่าซึ่งป่วยเป็นมะเร็ง (ปัจจุบันได้เสียชีวิตแล้ว) ทำให้บ่อยครั้งต้องหยุดงานเพื่อมาดูแลผู้ป่วย ทำให้รายได้ลดลง นอกจากนี้ครอบครัวมีภาระหนี้สินประมาณ 1,800,000 บาท เพื่อนำมาใช้ในการรักษาผู้ป่วยและค่าใช้จ่ายในครอบครัว รวมถึงทุกเดือนต้องจ่ายค่าน้ำมันสำหรับคนขับมอเตอร์ไซด์ไปรับส่งลูกทั้งสองคนที่โรงเรียนประมาณ 500 บาท เพราะผู้ปกครองต้องไปทำงาน ด้วยเหตุผลด้านเศรษฐกิจทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถให้การอุปการะด้านการศึกษาแก่เด็กชายได้อย่างต่อเนื่อง

- **สภาพปัญหา**

จากสาเหตุด้านครอบครัว โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ทั้งการนำรายได้ที่มีมาใช้ในการรักษาผู้ป่วยในครอบครัว ซึ่งไม่พอต่อการรักษาและค่าใช้จ่ายในครอบครัว ทำให้ต้องมีการกู้ยืมเงิน ก่อเกิดการมีหนี้ในครอบครัว ส่งผลให้ผู้ปกครองของน้องเอฟไม่สามารถให้การอุปการะด้านการศึกษาให้กับน้องเอฟอย่างต่อเนื่อง และน้องเอฟขาดเรียนบ่อยเนื่องจากการมีโรคประจำตัว

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ภูมิหลังเชิงลึกของน้องเอฟ พบว่า มีปัญหาที่ทับซ้อน ดังนี้

1. ด้านครอบครัว ที่มีฐานะยากจน รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย กล่าวคือ รายได้รวมกันของผู้ปกครองคือบิดาและมารดา ประมาณ 10,000 บาท แต่มีค่าใช้จ่ายในการรักษาคุณย่าที่ป่วยเป็นโรคมะเร็ง ค่าเดินทางในการนำน้องเอฟไปรักษาและรับยาสำหรับโรคเบาหวานในเด็ก ค่าน้ำมันสำหรับคนขับมอเตอร์ไซด์ไปรับส่งลูกทั้งสองคนที่โรงเรียน รวมทั้งครอบครัวมีภาระหนี้สินค่อนข้างสูง

2. ด้านนักเรียน ในส่วนของสุขภาพที่มีโรคประจำตัว ส่งผลต่อการเรียน ภาวะอารมณ์ที่อ่อนไหวจากการป่วย และขาดเรียนบ่อยเพื่อรักษาตัวในโรงพยาบาล เนื่องจากอาการช็อคจากการมีระดับน้ำตาลในเลือดต่ำ

- กระบวนการช่วยเหลือจากทุนวิกฤตและจากแหล่งอื่น

แนวทางการให้ความช่วยเหลือพบว่ามีเพียงด้านการศึกษาเท่านั้น โดย กสศ. ให้ทุนเด็กภาวะวิกฤติทางการศึกษา สามารถแบ่งได้ดังตารางต่อไปนี้

รายการ	จำนวน (ครั้ง)	จำนวนเงิน (บาท)	รวมจำนวนเงิน (บาท)
1. เงินช่วยเหลือแบบเร่งด่วน	-	3,000	3,000
2. เงินช่วยเหลือ (รายเดือน) เช่น ค่าครองชีพระหว่างเรียน	6	1,500	9,000
รวมทั้งสิ้น			12,000

- แนวทางการช่วยเหลือในอนาคตและแผนการส่งต่อที่ปรากฏ

ควรประสานสาธารณสุขจังหวัดในการช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการรักษาและดูแลสุขภาพในการเป็นโรคเบาหวานในเด็ก ประสานให้พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ให้เข้ามาช่วยด้านการยกระดับอาชีพหรือการสร้างอาชีพให้กับผู้ประกอบการเพื่อสร้างรายได้เสริมเพื่อการลดภาระหนี้สิน รวมทั้งการประสานหาทุนภายในสถานศึกษาหรือในเขตพื้นที่เพื่อมอบให้เด็กต่อไป

- การเปลี่ยนแปลงหลังจากที่ได้ทุน

น้องเอฟไปโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การวิเคราะห์เชิงลึกและต้นแบบราชบุรีโมเดล

3.1 ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา

จากการติดตามผลการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และการสนทนากลุ่มในเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ผ่านโปรแกรมออนไลน์ Zoom และการลงพื้นที่เพื่อสนทนากับทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 พบว่าสาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา รวมถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

ในเรื่องสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กมีสาเหตุสำคัญของเด็กที่ได้รับทุนจากโครงการนี้โดยภาพรวมของทั้งสองหน่วยงานมี 3 ประการคือปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาการไร้สัญชาติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกพบว่า ผู้รับทุน 3 ใน 5 คน ที่เป็นกรณีศึกษาในการศึกษาคั้งนี้ อยู่ในครอบครัวแห่งกลาง คือบิดาและมารดาหย่าร้างกัน และ 2 ใน 3 รายถูกทิ้งไว้ให้ผู้สูงอายุเลี้ยงดูโดยไม่ได้ส่งเสียค่าเลี้ยงดูแต่อย่างใด ประกอบกับการประสบปัญหาภาวะยากจนทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของทั้งครอบครัว

ในขณะที่กรณีศึกษารายหนึ่งมีปัญหาด้านสุขภาพคือเป็นโรคเบาหวานในเด็ก แม้ว่าการรักษาจะใช้ค่าใช้จ่ายจากสวัสดิการสุขภาพถ้วนหน้าจึงช่วยบรรเทาความเดือดร้อนด้านค่าใช้จ่ายไปได้อย่างมาก แต่จากปัญหาสุขภาพทำให้ผู้รับทุนไม่สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่จึงอาจทำให้ผลการเรียนของผู้รับทุนกลายเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการหลุดจากระบบการศึกษาได้

ส่วนผู้รับทุนทั้ง 5 กรณีล้วนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจคือเป็นนักเรียนในครอบครัวที่มีฐานะยากจนทำให้ความสามารถในการอุปการะด้านการศึกษาของครอบครัวลดลงด้วย โรงเรียนในสังกัดของสพฐ. มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่คอยเฝ้าระวังความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหานี้อยู่แล้ว รวมถึงกิจกรรมการเยี่ยมบ้านทำให้โรงเรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนรายบุคคลได้

ส่วนปัญหาจากการไร้สัญชาติของเด็กและเยาวชนเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาอย่างยั่งยืน แม้ว่าในเบื้องต้นเด็กกลุ่มนี้สามารถได้รับการพิจารณาให้รับทุนการศึกษาจากโครงการได้ แต่มีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลือในด้านการสร้างอาชีพและรายได้ของผู้ปกครองเพื่อให้มีความสามารถในการอุปการะทางการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลที่ผู้แทนจาก

สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี (สถ.จ.ราชบุรี) พบว่าบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ครอบคลุมเฉพาะคนไทยที่มีเลขบัตรประจำตัวประชาชนเท่านั้น ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ เพื่อบุคคลต่างด้าวได้ ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพที่ดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถครอบคลุมถึงครอบครัวบุคคลผู้ไร้สัญชาติได้

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่ได้รับในการสนทนากลุ่มกับผู้แทนจาก สพป.ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 ยังไม่พบว่ามีผู้รับทุนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว แต่พบข้อมูลว่าผู้รับทุนส่วนใหญ่ประสบปัญหาที่ซับซ้อนโดยมีความยากจนเป็นปัญหาพื้นฐานของทุกกรณี

3.2 ผลการสังเคราะห์รูปแบบการทำงานระดับจังหวัดเพื่อสร้างโอกาสสำหรับเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มในเวทีแบบมีส่วนร่วมเพื่อวิเคราะห์การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรีเมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2566 ผ่านโปรแกรมออนไลน์ Zoom และการลงพื้นที่เพื่อสนทนากับทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2566 พบว่าแนวทางในการดำเนินงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาดังนี้

โครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เป็นหนึ่งในโครงการโครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) มีวัตถุประสงค์หลักในการให้การสนับสนุนทุนช่วยเหลือเด็กวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2565 จนถึงปัจจุบัน มีผู้รับทุนทั้งสิ้น 359 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้รับทุนในโรงเรียนสังกัด สพป.ราชบุรี เขต 1 และสพป.ราชบุรี เขต 2 ในขณะที่ทางโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษามีแผนจะขยายฐานการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาไปยังกลุ่มนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาราชบุรี (สอศ.ราชบุรี) และศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ราชบุรี (สกร.ราชบุรี) ในปีการศึกษา 2566 ต่อไป

เมื่อพิจารณาตามแผนการดำเนินงานนี้ทำให้เกิดคำสั่งราชบุรี ที่ 2405/2565 ให้มีการจัดตั้งคณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีเพื่อกำหนดบทบาทของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 6 หน่วยงานได้แก่ 1) สพป.ราชบุรี เขต 1 2) สพป.ราชบุรี เขต 2 3) สพม.ราชบุรี 4) สอศ.ราชบุรี 5) ศธจ.ราชบุรี และ 6) สำนักงาน กศน.ราชบุรี (ต่อมาเปลี่ยนเป็น สกร.ราชบุรี) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จังหวัดราชบุรีมีหน่วยขับเคลื่อนงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาระดับจังหวัด 6 หน่วยงานตามคำสั่งดังกล่าว

อย่างไรก็ตามความเห็นของคณะทำงานจากสพป.ราชบุรีทั้ง 2 เขต เห็นว่าบทบาทหน้าที่การทำงานดังกล่าวยังมีลักษณะการทำงานแบบแยกส่วน ทำให้ยังขาดกลไกการส่งต่อระหว่างหน่วยงานและการประสานทรัพยากรการดำเนินงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ส่งผลให้การช่วยเหลือ

เด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษายังไม่ครบถ้วนทุกมิติ สอดคล้องกับข้อมูลจากการลงพื้นที่ติดตามผลการสนับสนุนทุนการศึกษากับผู้รับทุนที่พบว่า ผู้รับทุนได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษาและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังไม่สามารถฟื้นฟูความสามารถในการอุปการะของผู้ปกครองได้ ทำให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาขาดความยั่งยืนในการให้ความช่วยเหลือ แต่ยังสามารถช่วยให้ผู้รับทุนพ้นจากการหลุดจากระบบการศึกษาในปีการศึกษาที่รับทุนได้

จากผลการถอดบทเรียนในโครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ในจังหวัดน่าน 4 จังหวัดได้แก่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดยะลา และกรุงเทพมหานคร พบว่า การให้การสนับสนุนเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาต้องให้การสนับสนุนด้านการศึกษาคู่ไปกับการสนับสนุนในมิติอื่น ๆ ด้วย เพื่อมุ่งส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความสามารถในการอุปการะทางการศึกษาของบุตรหลานให้สูงขึ้น จึงจะทำให้เด็กและเยาวชนพ้นจากวิกฤตทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

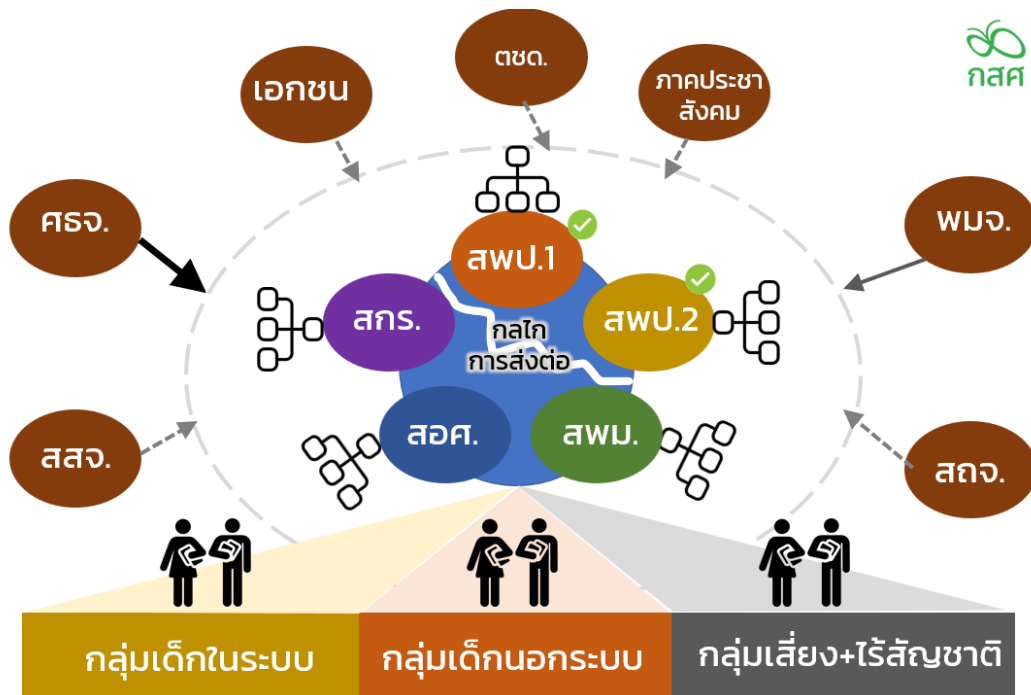
การให้การสนับสนุนมิติอื่น ๆ ประกอบด้วย การส่งเสริมในมิติสุขภาพและความเป็นอยู่ของผู้รับทุนและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่ พมจ. และ สสจ. ตลอดจนการประสานความร่วมมือของภาคประชาสังคมและภาคเอกชน จะช่วยสนับสนุนให้เกิดกระบวนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนอย่างครบวงจร ในขณะที่การหนุนเสริมให้ครอบครัวมีความสามารถในการอุปการะผู้รับทุนให้สูงขึ้นจะต้องดำเนินการผ่านกระบวนการสร้างอาชีพและรายได้ของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือครอบครัวผู้รับทุนได้

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าการดำเนินงานของสพป.1 และสพป.2 พบว่าการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการสนับสนุนผู้รับทุนและครอบครัวในมิติอื่น ๆ นอกจากมิติทางการศึกษายังอยู่ในลักษณะของการประสานความร่วมมือระดับเริ่มต้นคือ การประสานในเชิงข้อมูลเพื่อส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้ภารกิจของหน่วยงาน เช่น โครงการตามน้องกลับมาเรียน และโครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้จากการลงพื้นที่ติดตามครอบครัวของผู้รับทุนยังพบประเด็นเฉพาะที่เกิดขึ้นในจังหวัดราชบุรีคือ การไร้สัญชาติของเด็กและเยาวชนในครอบครัวผู้อพยพจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือครอบครัวของผู้ไร้สัญชาติที่เข้ามาอาศัยในประเทศไทยอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ปัญหาจากการไร้สัญชาติของเด็กและเยาวชนรวมถึงผู้ปกครองทำให้ครอบครัวของผู้ไร้สัญชาติไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการของรัฐและความช่วยเหลือภายใต้ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ ข้อจำกัดนี้เป็นอุปสรรคสำคัญของการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีอาชีพซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการหนุนเสริมให้ผู้ปกครองมีความสามารถในการอุปการะด้านการศึกษาของเด็กและเยาวชน ทำให้ “การไร้สัญชาติ” เป็นความเสี่ยงต่อความยั่งยืนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี

ด้วยเหตุนี้การให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ไร้สัญชาติจึงยังต้องการ “รูปแบบ” ใหม่ในการให้ความช่วยเหลือให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้เพื่อให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีสามารถดำเนินการได้ครอบคลุมถึงผู้ที่มีความต้องการทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จากองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นสามารถแสดงแผนภาพของ “ราชบุรีโมเดล” ได้ดังภาพ 4.6

ภาพ 4.6 ร่างรูปแบบการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี

ภายหลังจากการนำเสนอรูปแบบการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ในกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ Zero Crisis ลดเด็กเสี่ยงหลุดให้เป็นศูนย์: การออกแบบกลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาต้นแบบราชบุรีโมเดลเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จากตัวร่างรูปแบบการดำเนินงานของ “ราชบุรีโมเดล” ที่นำเสนอข้างต้น กลไกการทำงานของจังหวัดราชบุรียังต้องการปัจจัยและต้นทุนการดำเนินงานหลายส่วน ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญคือ “ข้อมูล” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้างกลไกการส่งต่อระหว่างแกนนำการขับเคลื่อนงานในจังหวัดทั้ง 5 กลุ่ม อีกทั้งยังสามารถใช้เพื่อการสื่อสารกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องอีกด้วย ทั้งนี้พบว่ายังไม่มียุทธศาสตร์อย่างเป็นทางการในการพัฒนาฐานข้อมูลร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาฐานข้อมูลทางการศึกษาอาจเริ่มต้นจากการสนับสนุนให้มียุทธศาสตร์การเชื่อมโยงข้อมูลจากส่วนกลางคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ให้มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมก่อนพิจารณาถ่ายทอดลงมาปฏิบัติใช้ในระดับพื้นที่

อย่างไรก็ตามต้นทุนหลักในการดำเนินงานของจังหวัดราชบุรีคือ การสนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน 100 ล้านบาท เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีโดย “บริษัท แสนสิริ จำกัด (มหาชน)” และในปัจจุบันกำลังการจัดตั้ง “สมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรี” เป็นศูนย์กลางการระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาทางการศึกษาศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม เพื่อจัดกระบวนการและสร้างพื้นที่ทำงานร่วมกันให้กับหน่วยงานที่จัดการศึกษาทุกประเภททุกระดับในจังหวัดราชบุรี ตลอดจนการสนับสนุนการผลักดันเชิงนโยบายที่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษาจังหวัดราชบุรีด้วย

นอกจากนี้การขับเคลื่อนการพัฒนาทางการศึกษาของจังหวัดราชบุรียังมี “คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี” (กศจ. ราชบุรี) เป็นหน่วยปฏิบัติการเพื่อสนองต่อแนวนโยบายที่สมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรีพัฒนาขึ้น อาจกล่าวได้ว่าสมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรีทำหน้าที่ดูจ “มันสมอง” ในขณะที่ กศจ. ทำหน้าที่ตามบทบาทให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของสมัชชาการศึกษา (Function) จึงมีโอกาสสูงที่จะเกิดสัมฤทธิ์ผลในการขับเคลื่อนงานการศึกษาเพื่อการสร้างเสมอภาคทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี

จากแผนการดำเนินงานการจัดตั้งสมัชชาการศึกษาราชบุรีในปัจจุบัน มี ผศ.ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เป็นประธานอนุกรรมการพัฒนาการศึกษาจังหวัดราชบุรี ให้นำในการดำเนินการขับเคลื่อนการจัดตั้งสมัชชาฯ ร่วมกับภาคีเครือข่ายการศึกษาจังหวัดราชบุรีทั้งภาครัฐและเอกชนขับเคลื่อนแผนการดำเนินงาน 5 ประการได้แก่ 1) โรงเรียนกองทุนเพื่อการศึกษา รัชกาลที่ 9 2) Zero dropout 3) การดูแลฐานการเรียนรู้ 4) การศึกษากับการมีงานทำ และ 5) การดูแลเด็กก่อนวัยเรียน (อ้างอิงข้อมูลจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1)

นอกจากนี้ กศจ. ยังมีบทบาทในการขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีผ่านชุดโครงการสร้างโอกาสทางการศึกษาประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี 2) โครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี และ 3) โครงการพัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (อาสาสมัคร 3 พลัง) กระบวนการทำงานและผลลัพธ์จากโครงการดังกล่าวจะช่วยกันสอดประสานการทำงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีอย่างมีประสิทธิภาพดังรายละเอียดต่อไปนี้

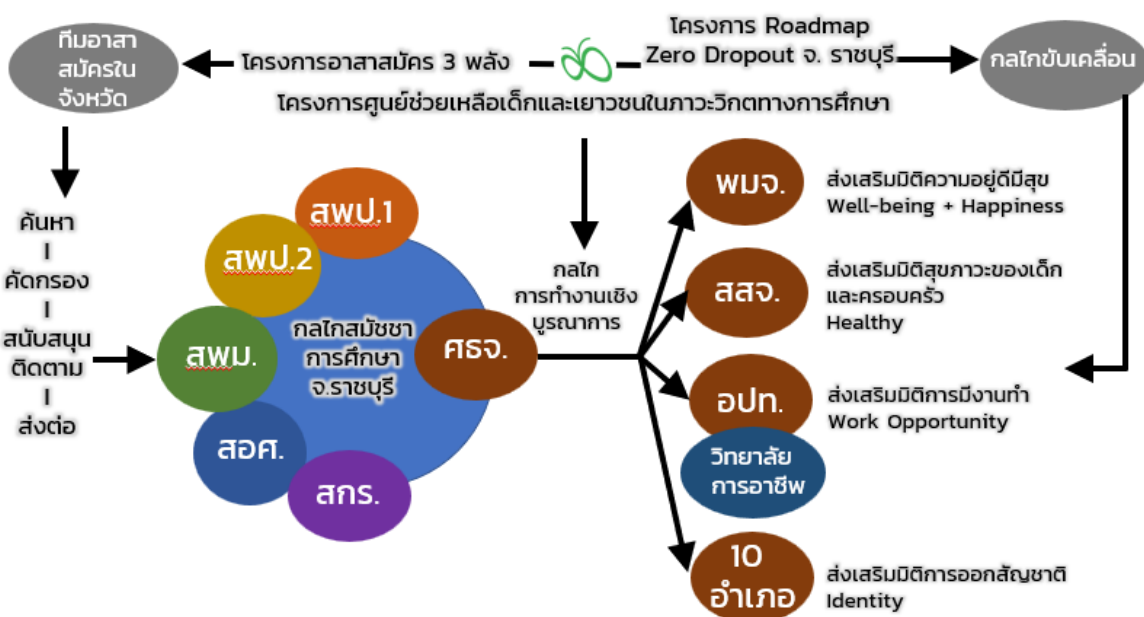
โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการสำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี โดยคณะทำงานจากมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี (มจร.) มีบทบาทสำคัญในการมองภาพรวมและการเชื่อมต่อกองทัพต่าง ๆ พร้อมทั้งพัฒนานโยบายที่จะช่วยส่งเสริมกระบวนการทำงานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรีทุกกลุ่ม ครอบคลุมถึงเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา

รวมถึงการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมในการสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กกลุ่มนี้ด้วย ในขณะที่โครงการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีจะทำงานเชิงป้องกันการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ยังอยู่ในระบบการศึกษาด้วยการให้ทุนการศึกษาเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ประสบภาวะวิกฤตทางการศึกษาหรือมีความเสี่ยงที่จะหลุดจากระบบการศึกษายังคงสามารถอยู่ในระบบการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการประสานกลไกความร่วมมือเพื่อช่วยลดความรุนแรงของปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาในมิติต่าง ๆ ด้วย

ส่วนโครงการพัฒนากลไกอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (อาสาสมัคร 3 พลัง) เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะของจิตอาสาในการทำงานเพื่อการเฝ้าระวังและสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน การพัฒนาให้จิตอาสาในชุมชนมีความเข้าใจและมีมุมมองเชิงบวกด้านการศึกษาจะช่วยสนับสนุนการเข้าถึงเด็กและครอบครัวกลุ่มเสี่ยง ทำให้กสศ.สามารถให้ความช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้อย่างทันที่ที่มากขึ้น

นับได้ว่าจังหวัดราชบุรีมีต้นทุนพร้อมที่จะขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา แต่ยังคงต้องได้รับการพัฒนารูปแบบการทำงานเชิงบูรณาการเพื่อให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ครอบคลุมครบทุกมิติและเกิดความยั่งยืนในการให้ความช่วยเหลือ จนนำไปสู่สถานะที่เด็กและเยาวชนจังหวัดราชบุรีทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างเสมอภาคต่อไป

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากบทเรียนใน 4 จังหวัดนำร่องมาพิจารณาร่วมกับองค์ประกอบและบริบทของจังหวัดราชบุรีสามารถนำเสนอ “ต้นแบบราชบุรีโมเดลเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา” ได้ดังภาพ 4.7

ภาพ 4.7 ต้นแบบราชบุรีโมเดลเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

เมื่อพิจารณาความสอดคล้องของกระบวนการทำงานและกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาพบว่าภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาอาศัยกลไกผู้จัดการกรณี (CM) ในการออกแบบแนวทางการค้นหา คัดกรอง สนับสนุน ติดตาม และส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดูแลทั้งมิติสุขภาพทางกายและใจ รวมถึงความเป็นอยู่เพื่อความอยู่ดีมีสุขของผู้รับทุนทุกมิติเพื่อให้ผู้รับทุนมีความพร้อมเพื่อการเรียนอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบผู้รับทุนที่เป็นเด็กไร้สัญชาติซึ่งจะมีรูปแบบการให้ความช่วยเหลือที่มีความเฉพาะคือเริ่มจากการให้ความช่วยเหลือในการขอสัญชาติควบคู่ไปกับการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เมื่อผู้รับทุนได้รับสัญชาติแล้วก็จะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากสวัสดิการของรัฐต่อไปก็จะช่วยลดความรุนแรงของภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้

การให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาอย่างยั่งยืน คือการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีรายได้เพียงพอที่จะให้การอุปการะทางการศึกษาแก่บุตรได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ผู้ปกครอง แต่จากการศึกษาข้อมูลในพื้นที่พบว่าอุปสรรคในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองในจังหวัดราชบุรีมีอาชีพ ประกอบด้วยการยอมแลกเปลี่ยนระหว่างการได้รับการฝึกอาชีพกับรายได้ที่พึ่งได้รับแต่ละวัน และการเข้าถึงบริการของรัฐสำหรับผู้ปกครองกลุ่มไร้สัญชาติ ในกรณีนี้ผู้ปกครองมีสัญชาติไทยสามารถได้รับการสนับสนุนการสร้างอาชีพได้โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ ในการสร้างทักษะอาชีพให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น การจัดฝึกอบรมด้านทักษะอาชีพ หรือการจัดสรรงบประมาณสำหรับเป็นทุนเริ่มต้นให้กับสมาชิกในชุมชน ในการประกอบอาชีพของตนเอง อย่างไรก็ตามรูปแบบการสนับสนุนการสร้างอาชีพลักษณะนี้ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายข้างต้นคือผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนที่พึ่งพิงรายได้จากการรับจ้างเพียงอย่างเดียวได้มากนัก เนื่องจากผู้ปกครองกลุ่มนี้มองว่าการหยุดงานเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมที่ท้องถิ่นจัดขึ้นจะเป็นการทำให้ครอบครัวเสียรายได้รายวันจึงไม่เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้กระบวนการส่งเสริมทักษะอาชีพให้กับผู้ปกครองกลุ่มนี้จึงควรจัดเป็นกระบวนการที่ผู้เข้ารับการอบรมจะสามารถได้รับรายได้ทดแทนจากการขาดรายได้รายวันด้วย โดยการอบรมอาชีพในระยะแรกอาจจัดสรรให้มีเบี้ยเลี้ยงรายวันหากเข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องจนเสร็จสิ้นหลักสูตรที่กำหนด ซึ่งการฝึกอบรมควรสร้างผลผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วย ส่วนการฝึกอบรมในระยะต่อมาอาจเป็นการฝึกอาชีพด้วยการเน้นให้เกิดประสบการณ์จริง เช่น การฝึกอาชีพกับเกษตรกรหรือสถานประกอบการในพื้นที่ที่เป็นเครือข่ายร่วมการพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชน จนเมื่อผู้เข้ารับการอบรมเกิดทักษะอาชีพส่วนหนึ่งแล้ว และต้องการเริ่มต้นการประกอบอาชีพของตนเอง ทางหน่วยงานอาจสนับสนุนงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อใช้เป็นตัวหนุนในการเริ่มต้นได้ และกำหนดให้มีผู้จัดการรายกรณี (CM) ทำหน้าที่คอยสนับสนุนและให้คำปรึกษาในการเริ่มต้นการประกอบอาชีพ หรือเป็นการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มแรงงานที่ได้รับรายได้ประจำในการปฏิบัติหน้าที่ใน

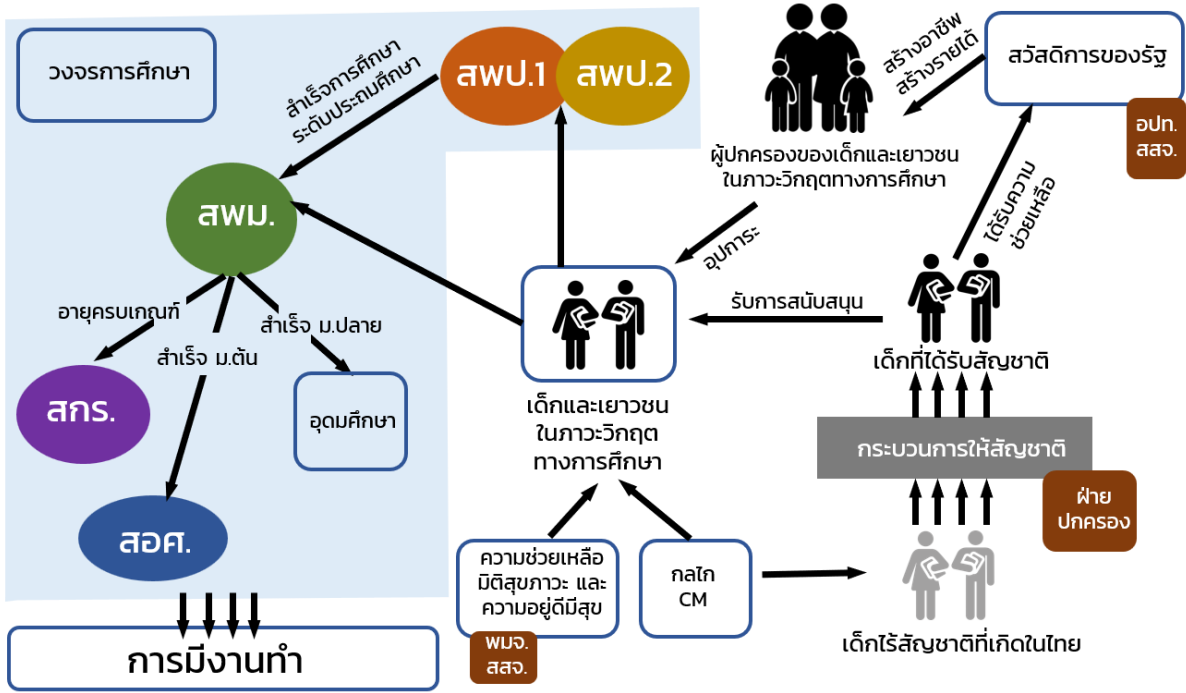
สถานประกอบการเครือข่าย กระบวนการดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างแนวทางในการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการเพื่อตัดวงจรปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชนไม่ให้ตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาต่อไป

แนวทางการสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการที่เสนอข้างต้นไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้กับผู้ปกครองของผู้รับทุนที่เป็นผู้ไร้สัญชาติได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ยอยู่นอกเหนืออำนาจและบทบาทหน้าที่ของท้องถิ่น แม้ว่ารัฐบาลได้สนับสนุนให้ผู้ไร้สัญชาติที่เข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทยสามารถขึ้นทะเบียนและได้รับสิทธิและสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่รัฐจัดให้ แต่ยังคงมีผู้ไร้สัญชาติที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนจนเป็นเหตุให้บุตรที่เกิดในประเทศไทยไม่ได้รับการพิสูจน์สัญชาติและเติบโตกลายเป็นคนไร้สัญชาติต่อไป

ในจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านจึงเกิดชุมชนผู้ไร้สัญชาติที่อพยพเข้ามาอาศัยในเขตพื้นที่ราชพัสดุ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษและอยู่นอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเข้าไปให้ความดูแลช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนได้ ในขณะที่ในอำเภอรอบเขตอำเภอเมืองก็มีครอบครัวผู้ไร้สัญชาติหลายครัวเรือนที่ส่วนหนึ่งในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้ไร้สัญชาติที่เข้าประเทศอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย กลายเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติและการขึ้นทะเบียน เนื่องจากผู้ไร้สัญชาติกลุ่มนี้จะไม่มีความเกรงกลัวในการเข้าติดต่อหน่วยงานราชการทำให้ไม่สามารถเริ่มต้นกระบวนการให้ความช่วยเหลือในมิตินี้ได้

อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่ในอำเภอสวนผึ้งซึ่งเป็นอำเภอตามแนวตะเข็บชายแดนทำให้ทราบว่า อำเภอสวนผึ้งมีนโยบาย “คลินิกสัญชาติ” ที่ให้คำปรึกษาและสนับสนุนกระบวนการขึ้นทะเบียนของผู้ไร้สัญชาติ และมีบริการเชิงรุกโดยการจัดให้มีบริการนอกสถานที่เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น นับเป็นแนวปฏิบัติที่น่าสนใจของการแก้ปัญหาเรื่องการไร้สัญชาติของครอบครัวผู้รับทุนที่กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ให้สามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาความสามารถในการอุปการะของครอบครัวเพื่อบรรเทาความรุนแรงของภาวะวิกฤตทางการศึกษาของนักเรียน รวมถึงการได้รับสิทธิในการรับเอกสารสำคัญที่แสดงถึงการสำเร็จการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการศึกษาต่อในระดับสูงรวมถึงการประกอบอาชีพในอนาคตด้วย

จากรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปรูปแบบแนวทางกระบวนการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีได้ดังภาพ 4.8

ภาพ 4.8 รูปแบบแนวทางการกระบวนการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 4 การถอดบทเรียนรูปแบบและข้อเสนอแนะในการขยายผลการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

จากการจัดเวที Zero Crisis ลดเด็กเสี่ยงหลุดให้เป็นศูนย์: ออกแบบกลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี มีกิจกรรมสำคัญ คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาแนวทางกลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ทั้งกลุ่มหน่วยภาคนโยบาย และกลุ่มหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่

สำหรับกลุ่มหน่วยภาคนโยบาย มีประเด็นแลกเปลี่ยน 3 ข้อคำถาม ประกอบด้วย 1) ภาพฝันการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา 2) ข้อจำกัดหรืออุปสรรคเชิงนโยบายที่ทำให้ไปไม่ถึงภาพฝันตามข้อ 1 และ 3) แนวทางการสนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา รายละเอียดดังนี้

ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มหน่วยภาคนโยบาย พบว่า

1. ภาพฝันการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

1.1 การสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วน กล่าวคือ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และภาคอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

ตลอดรอดฝั่งอย่างยั่งยืน มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับการศึกษาอย่างต่อเนื่องหรือจนจบการศึกษาภาคบังคับ โดยให้แต่ละหน่วยงานรับส่งข้อมูลถึงกัน และผลักดันเข้าสู่ระบบการทำงาน 100% มีการช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม ให้เด็กและเยาวชนสามารถช่วยตนเองและสร้างอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีการติดตามและรายงานผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในการพัฒนาฐานข้อมูลควรรีเริ่มจากการทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดตลอดจนต้องมีการอัปเดตข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

ตัวอย่างการสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน แบ่งตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่น

- หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น (นายอำเภอ): ดูแลให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการได้รับสัญชาติ
- หน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด: ดูแลและส่งเสริมอาชีพให้ผู้ปกครองสามารถเลี้ยงดูตนเอง บุตรหลานได้
- ผู้นำชุมชน: ดูแลความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ให้ความเอื้ออาทรแก่กันและกัน
- สาธารณสุข: ดูแลและส่งเสริมสุขภาพและสุขภาพดีทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) กาย (Physical) ให้มีร่างกายที่แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข 2) จิต (Mental) มีจิตใจที่ผ่องใส มีความสุขปราศจากความเครียด 3) สังคม (Social) การช่วยเหลือเกื้อกูลกันและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข มีสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี และ 4) สติปัญญา (Intellectual) มีความคิดดี มีสติสัมปชัญญะ มีเมตตา
- โรงเรียน: ดูแลและให้ความรู้ สร้างขวัญและกำลังใจให้กับเด็กและเยาวชน

1.2 เด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา กล่าวคือ เด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้เรียนหนังสือครบ 100% สามารถลดเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ และเด็กได้รับการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของตนเองโดยยึดตามความต้องการจำเป็นของเด็กเป็นสำคัญ ได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สุขภาพ รวมถึงได้ประกอบอาชีพที่ต้องการ มีงานทำที่สุจริต

1.3 กระบวนการทำงาน มีข้อมูลที่ชัดเจน มีแนวคิดช่วยเด็กให้ช่วยตนเองได้ มีการเชื่อมต่องานและส่งต่อข้อมูลที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงาน

1.4 ผู้ปกครอง กล่าวคือ ผู้ปกครองมีงานทำ มีอาชีพที่ยั่งยืน สามารถดูแลและให้การศึกษาของเด็กได้ตลอดจนการมีกระบวนการทางความคิด (Mindset) เชิงบวกต่อการให้ศึกษาของลูกหลาน

2. ข้อจำกัดหรืออุปสรรคเชิงนโยบายที่ทำให้ไม่ไปถึงภาพฝันในข้อที่ 1 ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่

2.1 โครงสร้างหน่วยงานแบบแยกส่วนยากต่อการทำงานแบบบูรณาการ กล่าวคือ ในแต่ละหน่วยงานมีบทบาทหน้าที่ นโยบายที่แตกต่างกัน มีนโยบายมากมายที่ต่างกันและเหมือนกันแต่ขาดการบูรณาการการทำงาน ขาดการปฏิบัติที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงาน ทั้งนี้ขาดหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลาง

ในการประสานงานและให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ทำให้เกิดปัญหาและไม่มี ความชัดเจน ในการช่วยเหลือและดูแลเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว

2.2 ขาดฐานข้อมูล/ข้อมูลที่ชัดเจน กล่าวคือ นโยบายหรือภารกิจของแต่ละหน่วยงานมีมากมายแต่ไม่ สอดคล้องกำลังคนและกำลังคนในแต่ละองค์กรเองก็มีจำนวนไม่มากพอ ไม่สามารถแลกเปลี่ยนกระบวนการ ทำงานระหว่างกันได้ และเมื่อมีนโยบายหรือภารกิจใหม่เข้ามาทำให้ขาดการทำงานอย่างต่อเนื่อง ภารกิจ ผูกกับคน (คนเปลี่ยนงานเปลี่ยน) รวมถึงไม่มีการติดตามผลดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทำให้ไม่ทราบข้อมูล และ ไม่มีข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในฐานข้อมูล ทำให้แก้ไขหรือพัฒนาไม่ตรงจุด นอกจากนี้ในการให้ความร่วมมือด้าน ข้อมูลในการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ปัญหาที่มีความล่าช้า

2.3 ขาดการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการ “ตื่นรู้” ในวงกว้าง

2.4 ขาดการพัฒนาตนเองของครู กล่าวคือ เวลาในการสอนหนังสือของครูหมดไปกับการทำงาน เอกสาร ทำให้ครูไม่ได้พัฒนาตนเอง โดยบางครั้งครูยังต้องมาทำงานในวันหยุดซึ่งไม่สอดคล้องกับค่าตอบแทนที่ ได้รับ รวมถึงขาดขวัญกำลังใจและความสุขในการทำงาน

2.5 ความร่วมมือของผู้ปกครอง กล่าวคือ ส่วนใหญ่พ่อแม่ ผู้ปกครองทำงานหนัก ต้องใช้เวลาหลังเลิก งานเพื่อพักผ่อน ทำให้ไม่มีเวลาที่จะสามารถดูแลเด็กได้ตลอดเวลา บางครั้งโรงเรียนต้องการความร่วมมือ เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ช่วยกันดูแลเด็กและเยาวชน ก็ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งปัญหาการออกกลางคัน ปัญหาหายเสพติด ปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น

2.6 การขับเคลื่อนการใช้กฎหมายให้เกิดสัมฤทธิ์ผล

2.7 ความต่อเนื่องของงบประมาณ

3. แนวทางการสนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทาง การศึกษา

3.1 เขตพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี (Education Sandbox)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือ พื้นที่การปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาเพื่อสนับสนุน การสร้างนวัตกรรมการศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่ระดับจังหวัดที่สถานศึกษานำร่องสามารถจัดการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ โดยสามารถมีการบริหารจัดการที่ยืดหยุ่นคล่องตัว ไม่ต้องอิงกับกฎระเบียบที่ไม่ จำเป็นหรือไม่เอื้อจากส่วนกลาง มีกลไกการจัดการศึกษาระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งนี้ได้มีการริเริ่มจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรีโดยมีมหาวิทยาลัย ราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นเจ้าภาพ

3.2 นโยบายทวิภาคีและทวิการศึกษา

ทวิภาคีเกิดจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับและวิทยาลัยการอาชีพที่ ร่วมกันจัดหลักสูตรเสริมการเรียนรู้ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้เรียน

สามารถพัฒนาฝีมือแรงงานตั้งแต่ยังเด็กและยังได้รับรายได้ระหว่างการเรียนรู้อีกด้วย จนเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้วผู้เรียนยังมีโอกาสเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยการอาชีพได้ทันทีอีกด้วย

ทวิการศึกษา เยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 15- 18 ปี (ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย) สามารถเรียนได้ใน 2 ระบบพร้อมกันตามความสนใจ ความถนัด และความชอบ กล่าวคือ สามารถเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) พร้อมกับสามารถเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษา (สารพัดช่าง) เพื่อพัฒนาความสามารถในสายวิชาชีพที่จำเป็นต่อตลาดแรงงาน จนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ตรงตามสาขาที่เรียน รวมทั้งสามารถพัฒนาฝีมือและความรู้ต่อยอดในระดับสูงเพื่อความก้าวหน้าในสายอาชีพที่ต้องการประกอบอาชีพ ดังจะเห็นได้จากการนำหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น 9 วิชาชีพมาใช้ในโรงเรียนช่วงเย็นวันจันทร์ ทำให้การเรียนทั้ง 2 ระบบนี้ตัวเยาวชนจะได้รับวุฒิการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีทักษะวิชาชีพเพื่อสามารถนำไปประกอบอาชีพได้

3.3 นโยบายส่งเสริมอาชีพพ่อแม่ผู้ปกครอง

สาเหตุการหลุด/เสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนพบว่า หนึ่งในสาเหตุหลักของการออกนอกระบบการศึกษาอันเนื่องมาจากสาเหตุประสพปัญหาเศรษฐกิจ กล่าวคือ พ่อแม่ ผู้ปกครองมีรายได้ไม่เพียงพอ รายจ่ายมากกว่ารายได้ ทำให้เด็กและเยาวชนต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยประกอบอาชีพหารายได้เพื่อมาแบ่งเบาภาระครอบครัว การแก้ปัญหาดังกล่าวจะต้องมีการส่งเสริมอาชีพ ทุน เศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน เพิ่มศักยภาพในการอุปการะบุตรหลาน ทำให้บุตรหลานกลับมาเรียนในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ในพื้นที่

3.4 นโยบายสะสมหน่วยกิต (Credit bank)

การสะสมหน่วยการเรียนรู้หรือธนาคารหน่วยกิต (Credit Bank) เป็นการดำเนินการเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนหรือผู้ที่สนใจได้นำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานหรืออาชีพทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย มาทำการรับรองและเทียบโอนกันได้ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำงานสามารถพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน และสามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สำหรับกลุ่มหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ มีประเด็นแลกเปลี่ยน 2 ข้อคำถาม ประกอบด้วย 1) ภาพฝันการลดเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ และ 2) การทำให้ภาพฝันตามข้อ 1 เป็นจริง หน่วยงานของท่านจะมีบทบาทอย่างไรบ้าง รายละเอียดดังนี้

ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ พบว่า ภาพฝันการลดเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาให้เป็นศูนย์ และการทำให้ภาพฝันเป็นจริง แบ่งออกเป็น 4 มิติ ดังนี้

1. มิติสุขภาพ

ผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ ต้องการให้เด็กและเยาวชนมีสุขภาพแข็งแรง โดยต้องส่งเสริมและสนับสนุนด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย การตรวจสุขภาพนักเรียน มีการคัดกรอง น้ำหนักส่วนสูง การคัดกรองความบกพร่องทางการเรียนรู้(Learning Disability) รวมถึงการกำหนดมาตรการ ป้องกันปัญหาเสพติดในทุกระดับชั้น ตลอดจนควรมีการสอนหลักสูตรเพศวิถี ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ รพสต. ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา การตั้งครกในวัยเรียน โรคซึมเศร้า และการขับชื้ออย่างปลอดภัย ทั้งนี้ หากพบปัญหาต้องมีกระบวนการส่งต่อไปยังหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องอย่างทันท่วงที

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนให้ภาพฝันข้างต้นเป็นจริง คือ การขาดงบประมาณ โรงเรียนมี สนับสนุนประมาณส่วนหนึ่งที่เป็นพื้นฐาน เช่น การตรวจสายตา เป็นต้น บางส่วนสามารถตรวจที่โรงพยาบาล ได้ เช่น ความบกพร่องทางการเรียนรู้ (Learning Disability) โดยจะไม่เสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่ทะเบียนบ้านอยู่ใน เขตพื้นที่บริการ หากอยู่นอกเขตพื้นที่บริการต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายที่เด็กและครอบครัว ต้องรับภาระ คือ ค่าเดินทางไปโรงพยาบาล และค่ารักษาพยาบาล

2. มิติเศรษฐกิจ

ผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ สะท้อนว่าเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงหลุดจากระบบ การศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวยากจน ขาดรายได้ เนื่องจากไม่มีอาชีพประจำ

แนวทางการช่วยเหลือด้านอาชีพและรายได้สำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว คือ โครงการฝึกอาชีพ ในโรงเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนตชด. มีกิจกรรมทอพรม โดยเด็กจะได้ฝึกการทอพรมและได้รายได้จากการน ขึ้นงานไปขายผืนละ 80 บาท โรงเรียนวัดหนามพุงตอ มีกิจกรรมการทำไม้กวาดสร้างอาชีพผ่านชมรมการงาน พื้นฐานอาชีพ ผลิตใช้ในโรงเรียน แต่ไม่มีค่าตอบแทน โดยมีความร่วมมือกับชุมชนคือ ชุมชนให้ก้านไม้กวาด

สำหรับผู้ปกครอง มีการให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกผัก โดยได้รับความร่วมมือจาก ชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านมาให้ความรู้กับผู้ปกครองและเด็กในการปลูกผัก

3. มิติด้านสังคม

เนื่องจากเด็ก เยาวชนและครอบครัวในพื้นที่จังหวัดราชบุรีบางส่วนเป็นผู้อพยพ ซึ่งยังไม่ได้รับสัญชาติ จึงทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐาน สาธารณูปโภค การรักษาพยาบาล การจ้างงาน ที่พักอาศัยและพื้นที่ทำมาหากิน จึงต้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน

4. มิติการศึกษา

ผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ ต้องการให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีและ ต่อเนื่อง อย่างน้อยได้ศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้ได้มีวุฒิการศึกษาและมีงานทำ

สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนให้ภาพฝันข้างต้นเป็นจริง คือ การขาดงบประมาณ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านค่าครองชีพ ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์ ต้นทุนที่เป็นเงินจากรัฐไม่เพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนระดับประถมศึกษามีการสนับสนุนค่าอาหารกลางวัน แต่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาไม่มีการสนับสนุนค่าอาหารกลางวัน เป็นต้น

กลไกที่จำเป็น คือ การทำงานอย่างมีทิศทางผ่านฐานข้อมูล ควบคู่ไปกับการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาจจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เกี่ยวกับการทำงานเพื่อจะได้เห็นปัญหาที่แท้จริง รวมถึงอุปสรรคต่าง ๆ ที่ต้องเร่งแก้ไข นอกจากนี้ อาจระดมทุนเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนสำหรับเป็นทุนการศึกษา และทุนสนับสนุนคนทำงานด้วย

สำหรับข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกลไกการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว มีข้อเสนอดังต่อไปนี้

1. ผลักดันให้จังหวัดราชบุรีเป็นพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อลดข้อจำกัดเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนงานด้านการศึกษาในจังหวัดราชบุรี

2. สนับสนุนให้เกิดนโยบายทวิภาคีและทวิการศึกษา ด้วยการส่งเสริมให้เกิดหลักสูตรสถานศึกษาร่วมกับสถานประกอบการและวิทยาลัยการอาชีพในการจัดการศึกษาเพื่อการอาชีพให้กับนักเรียนในโรงเรียน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สามารถนำไปสู่รายได้ของผู้เรียนหรือให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อสถานประกอบการและสร้างรายได้ระหว่างเรียนให้กับผู้เรียนและครอบครัวได้

3. สนับสนุนให้เกิดนโยบายทวิภาคีและทวิการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ควรสนับสนุนให้มีนโยบายการเพิ่มอัตราค่าจ้างบุคลากรของวิทยาลัยการอาชีพและงบประมาณ เพื่อพัฒนาต้นทุนการทำงานตามนโยบายทวิภาคีและทวิการศึกษาอย่างเพียงพอต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนทั่วจังหวัดราชบุรี

4. สนับสนุนนโยบายเร่งรัดการให้สัญชาติแก่ผู้เรียนที่เกิดในประเทศไทยแต่มีพ่อและแม่เป็นบุคคลไร้สัญชาติทั้งในกรณีที่มีเอกสารและไม่มีเอกสารรับรองการเกิดของบุตรที่แน่ชัด โดยออกแบบเป็นระบบที่เอื้อต่อการพิสูจน์สัญชาติ เช่น คลินิกสัญชาติ หรือระบบการออกเอกสารที่มีผลทางราชการโดยโรงพยาบาลที่ทำคลอดให้กับครอบครัวผู้ไร้สัญชาติและมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลที่สามารถเรียกใช้ข้อมูลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตลอดเวลา

5. สนับสนุนให้เกิดนโยบายเสริมสร้างอาชีพแก่พ่อแม่ผู้ปกครองของผู้รับทุน โดยการฝึกอาชีพและได้รายได้ระหว่างการฝึกอบรมเพื่อจูงใจให้พ่อแม่ผู้ปกครองของผู้รับทุนเข้ารับการฝึกอบรม รวมถึงการสนับสนุนทุนเริ่มต้นในการประกอบอาชีพตามที่ผู้รับทุนสนใจหรือประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมด้านอาชีพพร้อมให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีรายได้ระหว่างการฝึกอบรม

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ หรือด้อยโอกาสในพื้นที่จังหวัดราชบุรี 2) ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และ 3) ได้ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 1) การรวบรวมองค์ความรู้ บทเรียน ข้อค้นพบจากการดำเนินโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และสามารถจัดทำแนวทางหรือข้อเสนอเชิงนโยบาย คณะทำงานโครงการฯ นำข้อมูลจากฐานข้อมูล Smart refer มาวิเคราะห์เชิงปริมาณเพื่อวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา ตลอดจนการลงพื้นที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณี รวมทั้งการสนทนากลุ่มย่อย กับตัวแทนผู้จัดการรายกรณี (CM) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 เพื่อวิเคราะห์กลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา 2) การถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout) คณะทำงานโครงการฯ นำผลการถอดบทเรียนไปออกแบบแนวทาง รูปแบบความร่วมมือ การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยใช้วิธีการจัดเวทีแบบมีส่วนร่วม ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ เช่น คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ผู้จัดการรายกรณี (CM) และแกนนำ (Core Team) ที่สังกัดในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 และ 3) ข้อเสนอแนะต่อการต่อยอดและขยายผลการดำเนินงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา และการเชื่อมต่อกิจกรรมการทำงานของโครงการศูนย์วิกฤตทางการศึกษากับกลไกการทำงานอื่น ๆ ในพื้นที่ในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระยะยาว โดยใช้การสนทนากลุ่ม

(Focus group) การสัมภาษณ์เชิงลึก คณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) หน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบแนวทางการทำงานเชิงบูรณาการในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

ในบทนี้คณะทำงานโครงการฯ ขอแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ ตอนที่ 2 อภิปรายผล และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์โครงการ

1.1 ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษา: การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาจากฐานข้อมูลของโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ผู้รับทุนส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับญาติหรือครอบครัวหัววงกลาง (อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่ง) ซึ่งมีจำนวนกว่าร้อยละ 70 แสดงถึงลักษณะความเป็นอยู่ที่โดดเด่นของผู้รับทุนซึ่งสอดคล้องกับการระบุสาเหตุของการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาที่ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว

2. ครอบครัวผู้ได้รับทุนมีค่ากลางของหนี้สินมากกว่า 20,000 บาท ในขณะที่รายได้ของครอบครัวอยู่ที่ 1,250 บาท สะท้อนให้เห็นถึงภาวะเรื้อรังวิกฤตทางเศรษฐกิจของครอบครัวผู้รับทุนซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานในระยะยาว ซึ่งอาจต้องมีมาตรการคู่ขนานในการบริหารจัดการหนี้สินครัวเรือนและเพิ่มรายได้ของครอบครัว เพื่อให้ผู้ปกครองมีความสามารถในการสนับสนุนการศึกษาของบุตรหลานได้

3. เด็กเสี่ยงหลุดมีทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัย จนถึงระดับอุดมศึกษา ระดับที่เสี่ยงหลุดมากที่สุด คือ ระดับประถมศึกษา รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนกว่าสามร้อยคน หากไม่ได้รับการช่วยเหลือใด ๆ จะมีโอกาสหลุดจากระบบการศึกษาในเทอมถัดไป (เทอมที่ 2)

4. สาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ผู้รับทุนประสบปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาจาก 2 สาเหตุพร้อมกันจำนวนมากที่สุด ได้แก่ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาครอบครัว ในขณะที่ไม่พบเด็กและเยาวชนผู้รับทุนที่ประสบความเสี่ยงจากการได้รับสารณภัย

5. ผู้รับทุนส่วนใหญ่ประสบสาเหตุที่มีโครงสร้างซับซ้อน กล่าวคือ มีสาเหตุของการหลุดจากระบบ การศึกษามากกว่า 1 สาเหตุ แสดงให้เห็นถึงกระบวนการแก้ปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือแบบสหวิชาชีพ ในการแก้ปัญหา รวมถึงความร่วมมือของหน่วยงานทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมไม่ร่วมมือออกแบบแนวทางการรับมือกับ ปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์หลักคือป้องกันการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชน

6. ลักษณะการกระจายและการกระจุกตัวของผู้รับทุน พบว่า จังหวัดราชบุรีมีจำนวนผู้ขอรับทุนกระจาย ไปในแต่ละพื้นที่อย่างครบบถ้วนยกเว้นอำเภอวัดเพลงที่ไม่มีผู้ขอเสนอรับทุน นอกจากนี้ยังพบว่า มีจำนวนผู้รับทุน บางส่วนที่พักอาศัยนอกเขตจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เนื่องมาจากผู้รับทุนอยู่ในโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีจึงมีสิทธิได้รับ การเสนอชื่อผู้ขอรับทุนด้วย ทั้งนี้แสดงถึงโอกาสการเข้าถึงทุนการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในทุกพื้นที่

1.2 ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและ เยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับ ผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา: การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. สาเหตุการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะ วิกฤตทางการศึกษาด้านครอบครัวและเศรษฐกิจพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับข้อค้นพบเชิงปริมาณ ทั้งนี้ยังพบข้อมูล เชิงลึกในแต่ละครอบครัวมีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน และส่วนใหญ่มักมีผลกระทบการดูแลให้กับญาติที่เป็น ผู้สูงอายุหรือในกรณีพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะพบว่าภาระการอุปการะบุตรหลานจะอยู่กับบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่ง โดยที่อีกฝ่ายไม่ได้มีส่วนช่วยในการอุปการะเลี้ยงดู

2. จากการลงพื้นที่พบผู้รับทุนที่มีปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพแม้ว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาจะไม่สูงนัก แต่ก็ เป็น ปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้ผู้รับทุนหลุดจากระบบการศึกษาได้ โดยผลกระทบจากความเจ็บป่วยส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ การเรียนของผู้รับทุน เนื่องจากความเจ็บป่วยทำให้ผู้รับทุนไม่สามารถมุ่งความตั้งใจและสมาธิไปที่การเรียนได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ผู้ปกครองต้องหยุดงานที่ได้รับรายได้เป็นรายวันทำให้รายได้ของครอบครัวลดลง ส่งผล กระทบต่อค่าครองชีพและความเป็นอยู่รวมถึงความสามารถในการอุปการะทางการศึกษาของผู้รับทุนด้วย

3. การศึกษาข้อมูลเชิงลึกทำให้เห็นสภาพปัญหาของผู้รับทุนเพิ่มเติมจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือประเด็นการไร้สัญชาติที่นำไปสู่ความเสี่ยงในมิติอื่น ๆ การไร้สัญชาติของผู้รับทุนทำให้ผู้รับทุนไม่สามารถเข้าถึง สวัสดิการของรัฐ ทั้งในด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข รวมถึงความช่วยเหลือที่ควรจะได้รับจากองค์การบริหาร

ส่วนท้องถิ่น ทำให้โอกาสในการสนับสนุนด้านการมีอาชีพของครอบครัวลดลง ส่งผลกระทบต่อการแก้ปัญหาด้านความสามารถในการอุปการะการศึกษาของเด็กและเยาวชน

4. ผลจากการถอดบทเรียนรูปแบบการดำเนินงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี พบว่า จังหวัดราชบุรีมีปัจจัยหนุนเสริมในการทำงานหลายประการ ได้แก่ 1) คำสั่งจังหวัดราชบุรี การจัดตั้งคณะทำงานโครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี 2) การริเริ่มจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรี 3) ทุนสนับสนุนการสร้างความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จำนวน 100 ล้านบาท โดยบมจ.แสนสิริ และ 4) ชุดโครงการขับเคลื่อนความเสมอภาคทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีภายใต้การสนับสนุนจากกสศ. ต้นทุนเหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดกลไกการทำงานเพื่อการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษารูปแบบสมัชชาการศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นตั้ง “สมอง” ในการพัฒนาแนวนโยบายด้านการศึกษา และมี กศจ.ราชบุรีเป็นตั้ง “สองมือ” ในการขับเคลื่อนนโยบายเหล่านี้ให้เป็นจริงในเชิงปฏิบัติ แนวทางการส่งต่อระหว่างสมัชชาการศึกษาและกศจ. เกิดจากการบูรณาการโครงสร้างภายในสมัชชาที่ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบายทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี โดยมี กศจ. เป็นหนึ่งในสมาชิกของสมัชชา ที่มีบทบาทเป็นผู้เสนอ กลั่นกรอง และรับสนองนโยบายจากสมัชชาการศึกษาด้วย

5. ราชบุรีโมเดล ประกอบด้วยองค์ประกอบตามโครงสร้างตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการศึกษา ได้แก่ สพป.ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 สพม.ราชบุรี สกร.ราชบุรี สอศ.ราชบุรี และศธจ.ราชบุรี รวมไปถึงหน่วยงานที่มีส่วนในการสนับสนุนการทำงานเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา ได้แก่ พมจ. สสจ. อปท. ตชด. วิทยาลัยการอาชีพ เครือข่ายโรงเรียนคุณภาพ ร่วมกันสนับสนุนการขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาผ่านกระบวนการ ค้นหา คัดกรอง สนับสนุนติดตาม และส่งต่อ โดยมีศูนย์กลางการขับเคลื่อน คือ สมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรี ที่มีเป้าประสงค์ในการสนับสนุนการศึกษาตั้งแต่แรกเข้าจนถึงการมีงานทำ

6. กระบวนการบริหารจัดการภายใต้ราชบุรีโมเดล เพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในปัจจุบันดำเนินการเฉพาะ สพป.ราชบุรี เขต 1 และ สพป.ราชบุรี เขต 2 เท่านั้น โดยมีแนวโน้มจะขยายการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในภาคส่วนอื่น ๆ ที่เหลืออยู่ จากผลการดำเนินงานพบว่าปัญหาจากการไร้สัญชาติยังคงเป็นความท้าทายสำคัญในการดำเนินงาน และยังพบกระบวนการเชื่อมต่องานส่งต่อกรณีศึกษาในระดับเบื้องต้น ด้วยการส่งต่อข้อมูลของผู้รับทุนที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านช่วงชั้นการศึกษาเท่านั้น ในขณะที่การส่งต่อข้อมูลไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับการช่วยเหลือในมิติอื่น ๆ จะปรากฏอยู่ในกระบวนการเยี่ยมบ้านตามภาระงานของโรงเรียนเท่านั้น

1.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดราชบุรีนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา จังหวัดราชบุรี โดยเริ่มจากการผลักดันให้จังหวัดราชบุรีเป็นเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อลดข้อจำกัดเชิงนโยบายในการสนับสนุนกลไกการจัดการศึกษารูปแบบใหม่ ๆ ที่ยืดหยุ่นต่อเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาไปแล้ว รวมถึงกลุ่มเด็กจากครอบครัวที่ขาดความพร้อมในการศึกษาตามระบบปกติ ให้สามารถรับการศึกษาพร้อมกับการสร้างรายได้และหลุดพ้นจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากทุนการศึกษาเพียงอย่างเดียว ยกตัวอย่างเช่น นโยบายทวิภาคีที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างโรงเรียนระดับการศึกษาภาคบังคับและวิทยาลัยการอาชีพที่ร่วมกันจัดหลักสูตรเสริมการเรียนรู้ด้านการพัฒนาทักษะอาชีพตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาฝีมือแรงงานตั้งแต่ยังเด็กและยังได้รับรายได้ระหว่างการเรียนรู้อีกด้วย จนเมื่อผู้เรียนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับแล้วผู้เรียนยังมีโอกาสเข้าศึกษาต่อในวิทยาลัยการอาชีพได้ทันทีอีกด้วย

นอกจากนี้การเปิดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษายังเป็นการเปิดโอกาสให้จังหวัดราชบุรีสามารถทดลองใช้นโยบาย 1 โรงเรียน 3 ระบบ ได้อย่างเต็มที่มากขึ้น เนื่องจากเป็นการลดข้อจำกัดเชิงนโยบายของโรงเรียนในการจัดการศึกษารูปแบบอื่น ๆ นอกเหนือจากรูปแบบการศึกษาหลักตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา ด้วยการร่วมกับหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ (สกร.) ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนที่นักเรียนกำลังศึกษาเป็นฐานการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนยังคงได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องแม้จะต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่อวิกฤตทางการศึกษา

อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาภาวะวิกฤตทางการศึกษาอย่างยั่งยืนยังคงต้องอาศัยกระบวนการเสริมศักยภาพในการอุปการะทางการศึกษาของผู้ปกครองให้สามารถส่งเสริมการศึกษาของบุตรหลานได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงสามารถเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ปกครองตามศักยภาพของแต่ละครอบครัว แต่จากข้อค้นพบในการวิจัยยังพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดราชบุรีมีข้อจำกัดในการหนุนเสริมการสร้างอาชีพให้กับครอบครัวผู้ไร้สัญชาติ ในกรณีนี้ต้องเริ่มจากการแก้ไขปัญหาเรื่องการไร้สัญชาติก่อนเพื่อให้ผู้ปกครองกลุ่มนี้สามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและมีอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวตามศักยภาพของแต่ละบุคคล รูปแบบการแก้ปัญหาการไร้สัญชาติของผู้ปกครองและเด็กอาจประยุกต์จาก “สวนผึ้งโมเดล” ด้วยการทำงานแบบเชิงรุกคือการเปิดคลินิกสัญชาติคอยให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ต้องการเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติ และการให้บริการนอกสถานที่ซึ่งเป็นการเข้าหากลุ่มเป้าหมายมากกว่าการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าหาเจ้าหน้าที่ในสถานที่ราชการ ซึ่งเป็น “พื้นที่ไม่ปลอดภัย” สำหรับผู้ไร้สัญชาติที่เข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

แต่มีบุตรที่เกิดในประเทศไทย หากไม่ดำเนินการจัดการให้ถูกต้อง จะทำให้เด็กขาดสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึงจะได้รับ และไม่สามารถได้รับเอกสารรับรองคุณวุฒิทางการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้วด้วย

การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวสามารถริเริ่มได้จากการดำเนินงานรูปแบบสมัชชาการศึกษาราชบุรี ในการออกแบบกลไกการทำงานด้านต่าง ๆ ช่างต้นให้พร้อมต่อการขับเคลื่อนทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติโดย มีศึกษาธิการจังหวัดเป็นแกนนำในการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายอื่น ๆ ทั้งในภาคการศึกษาและภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาสามารถดำเนินการได้ครบถ้วน ทุกมิติเพื่อลดความเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรีให้เป็นศูนย์

ตอนที่ 2 อภิปราย

จากข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ภาพรวมสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนจะเสี่ยงหลุดออกจากระบบการศึกษาทั้งจากการวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์เชิงลึก มีประเด็นที่ควรอภิปรายดังนี้

1. ปัจจัยปัญหาครอบครัวและเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพพบว่า ปัจจัยปัญหาครอบครัวและเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมีนัยสำคัญไปพร้อม ๆ กันกับการเสี่ยงหลุดและการหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา โดยแต่ละครอบครัวมีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน และส่วนใหญ่มักมีลักษณะการดูแลให้กับญาติที่เป็นผู้สูงอายุหรือในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผลการศึกษานี้เป็นดังที่สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน และคณะ (2566) ได้ศึกษาบทเรียนจากกรณีตัวอย่างที่เสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดขอนแก่น พิษณุโลก ยะลา และกรุงเทพมหานคร และพบว่าครอบครัวเป็นหน่วยทางสังคมที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อวิกฤตการศึกษาของลูกหลาน เด็กและเยาวชนที่ประสบภาวะวิกฤตการศึกษามากกว่าร้อยละ 75 ได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลุดจากระบบการศึกษาที่มีความซับซ้อนมากกว่า 1 ปัจจัย และปัจจัยปัญหาด้านเศรษฐกิจและด้านครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการหลุดจากระบบการศึกษา

นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่ประสบภาวะวิกฤตการศึกษากว่าร้อยละ 75 อาศัยอยู่กับญาติหรือครอบครัวที่ขาดพ่อหรือแม่ หรือขาดทั้งพ่อและแม่ มีเพียงร้อยละ 21.04 ที่อาศัยอยู่กับทั้งพ่อและแม่ ที่เหลืออาศัยกับผู้อุปการะหรือนายจ้าง หรืออยู่ในที่พักของสถาบัน เช่น สถานสงเคราะห์ มูลนิธิ รวมถึงอยู่เพียงลำพัง และสอดคล้องกับที่สอดคล้องกับที่ เรียมลักษณ์ วิระพันธุ์ และสมพงษ์ จิตระดับ (2565) ที่ได้ศึกษาสภาพชีวิตเด็กที่เสี่ยงต่อการออกกลางคันของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนวัดช้างคลองสังัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า

สภาพของเด็กกลุ่มนี้มักจะมีบิดามารดาที่ติดหนึ่นอกระบบ มีสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บิดามารดาหย่าร้างกัน แยกกันอยู่ หรือกำพร้าบิดามารดา และได้อาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง มีฐานะยากจน มีอาชีพไม่มั่นคง มีรายได้ไม่แน่นอน รวมทั้งสอดคล้องกับการศึกษาของอัญชิสา อัญยืนยง (2550) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อเยาวชนใน ตัดสินใจออกจากโรงเรียนกลางคัน ในระดับ มัธยมศึกษา กรณีศึกษาตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยได้ปัจจัยของการออกกลางคันของนักเรียนที่เกิดจากครอบครัวคือผู้ปกครองมีฐานะยากจนหรือรายได้ต่ำ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ผู้ปกครองต้องเดินทางไปประกอบอาชีพที่อื่น ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนประกอบอาชีพ หรือหารายได้ ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองมีการศึกษาน้อย บิดามารดาไม่เอาใจใส่ในการเรียนของบุตร และไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับที่นั่นธวัช นูนารถ (2558) และสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาตาก (ม.ป.ป.) ที่กล่าวว่าถึงปัจจัยเสี่ยงประการหนึ่งของการออกกลางคันของนักเรียนคือ ปัจจัยด้านครอบครัวทั้งในทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ ยากจน บทบาทและการสนับสนุนจากครอบครัวและการเห็นความสำคัญของการศึกษาของผู้ปกครองยังมีไม่มาก การมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวทำให้ไม่มีกำลังพอในการอุปการะการศึกษา และการศึกษาของผู้ปกครอง

2. ผลกระทบของการไร้สัญชาติและรูปแบบการช่วยเหลือเด็กกลุ่มไร้สัญชาติจังหวัดราชบุรี

จากการศึกษาพบว่ามี้เด็กที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีมีปัญหาในเรื่องของการไร้สัญชาติอยู่พอสมควร โดยเฉพาะเด็กกลุ่มชาติพันธุ์และลูกหลานของแรงงานข้ามชาติ การที่อยู่ในภาวะ ไร้สัญชาติแม้ว่าจะได้มีโอกาสในการศึกษา แต่ในภาวะเช่นนี้ทำให้เด็กเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่จำเป็นหลาย ประการนำไปสู่การขาดโอกาสและมักถูกเลือกปฏิบัติและกีดกันจากการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเด็กไร้สัญชาติมัก ตกอยู่ในสภาวะเปราะบางที่นำไปสู่ปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความยากจน การขาดโอกาส การรักษาพยาบาล และความคุ้มครองทางสังคม รวมทั้งก่อให้เกิดความเสียงสูงขึ้นในประเด็นคุ้มครองเด็ก เช่น ความรุนแรง การละเมิด การแสวงหาประโยชน์ การค้ามนุษย์ หรือการถูกใช้แรงงานเด็ก เมื่อเด็กไร้สัญชาติเติบโตจนถึงวัยที่ สามารถทำงานได้ ก็มักจะเผชิญข้อจำกัดและการถูกเลือกปฏิบัติ เช่น การไม่สามารถทำงานบางอาชีพได้ หรือการได้รับค่าจ้างที่น้อยกว่าปกติ ตัวเลือกการทำงานมีอย่างจำกัดมากจนมักถูกจ้างให้ทำงานที่เสียงอันตราย นอกจากนี้เด็กไร้สัญชาติมักถูกกีดกันจากสิทธิขั้นพื้นฐานอีกด้วย เช่น สิทธิในการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง (ยูนิเซฟ ประเทศไทย, ม.ป.ป.)

การช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้นั้นในเชิงนโยบายและกฎหมาย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสามารถช่วยเหลือได้ เนื่องจากประเทศไทยดำเนินนโยบายและบังคับใช้กฎหมายเพื่อการลดและขจัดความไร้สัญชาติให้แก่เด็กและ ครอบครัวไร้สัญชาติมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีความก้าวหน้าอย่างสำคัญในด้านกฎหมายนโยบาย ในปี พ.ศ. 2548 (มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 เรื่องยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล) พ.ศ.

2551 และพ.ศ. 2555 (พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2508 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2551 และพ.ร.บ.สัญชาติ แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2555), พ.ศ. 2559 และพ.ศ. 2560 (มติคณะรัฐมนตรีเพื่อกำหนดเกณฑ์และคุณสมบัติของการเข้าสู่กระบวนการมีสัญชาติไทย เนื่องจากเด็กและครอบครัวไร้สัญชาติเกิดในประเทศไทยหลังวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2535) และพ.ศ. 2562 (การแก้ไขปัญหา ความไร้สัญชาติให้แก่เด็กไร้รากเหง้า โดยพ.ร.บ.การทะเบียนราษฎร ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2562) นอกจากนี้ในระหว่างทางการแก้ไข ปัญหาความไร้สัญชาติ เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทยยังได้รับการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานด้านต่าง ๆ อาทิ สิทธิที่จะเรียนหนังสือถ้วนหน้า (Education for ALL, พ.ศ. 2548 - มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 และระเบียบกระทรวงศึกษาว่าด้วยหลักฐาน ในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548) และสิทธิในการเข้าถึงหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (Health guarantee for ALL, พ.ศ. 2553 - มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2553) อีกด้วย

หลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไขปัญหาความไร้สัญชาติให้แก่เด็กไร้สัญชาติและครอบครัว โดยตระหนักดีว่าการดำเนินการจดทะเบียนการเกิดถ้วนหน้า (Birth Registration for ALL) นอกจากจะเป็นการรับรองความเป็นบุคคลตามกฎหมาย หรือป้องกันความไร้รัฐให้แก่เด็กที่เกิดในประเทศไทย อันเป็นการดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ผูกพันประเทศไทยในฐานะรัฐภาคีแล้ว ยังเป็นมาตรการหรือกลไกสำคัญในการป้องกันความไร้สัญชาติให้กับเด็กอีกด้วย กฎหมายการทะเบียนราษฎรซึ่งได้รับการแก้ไขปรับปรุงในปีพ.ศ. 2551 ระบุว่า เด็กทุกคนที่เกิดในประเทศไทย มีสิทธิที่จะได้รับการจดทะเบียนการเกิด ได้รับการกำหนดเลขประจำตัวสิบสามหลักและได้รับการบันทึกชื่อเข้าในทะเบียนบ้าน หรือทะเบียนประวัติโดยไม่เลือกปฏิบัติ

ศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (2564) ได้มีข้อเสนอแนะในเชิงกฎหมายและนโยบายที่ควรนำมาใช้ในการช่วยเหลือเด็กกลุ่มนี้ คือ เด็กไร้รัฐไร้สัญชาติไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกประเทศไทย (รวมถึงไม่อาจรู้ถึงสถานที่เกิด) หรือแม้กระทั่งอยู่ในระหว่างการดำเนินการพิสูจน์สถานะทางกฎหมายไม่ว่าในทางใด ๆ หากปรากฏอย่างชัดเจนว่ามีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีสิทธิที่จะได้รับเอกสารแสดงตน ด้วยการยื่นคำขอรับการจัดทำทะเบียนประวัติและบัตรประจำตัว “ผู้ไม่มีสถานะ ทางทะเบียน” ซึ่งจะได้รับการกำหนดเลขประจำตัวสิบสามหลักเป็นบุคคลประเภท 0 กลุ่ม 00 (หมายเลขประจำตัวที่ ได้รับการกำหนด คือ 0-XXXX-00XXX-XX-X) ทั้งนี้กฎหมายและนโยบายในการแก้ไข ปัญหาสัญชาติของเด็กไร้สัญชาติกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีอยู่ โดยเด็กที่เกิดในประเทศไทย เช่น เด็กที่เป็นบุตรของบุคคลบนพื้นที่สูง ที่นับตั้งแต่ พ.ศ. 2543 เด็กที่เป็นบุตรหลานของบุคคลบนพื้นที่สูงหากเกิดในประเทศไทย ก่อนวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2515 จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้มีสัญชาติไทย โดยเด็กกลุ่มนี้จะต้องยื่นคำร้องต่อเจ้าหน้าที่ที่สำนักทะเบียนอำเภอหรือสำนักทะเบียนท้องถิ่นเพื่อเข้าสู่กระบวนการพิสูจน์และรับรองว่าเป็นคนสัญชาติไทยก่อนเช่นกัน สำหรับเด็กไร้สัญชาติที่เป็นบุตรของคนต่างด้าวกลุ่มต่าง ๆ นั้นในปีพ.ศ. 2559 ประเทศ

ไทยมีแนวนโยบายในการแก้ไขปัญหาสัญชาติให้แก่บุตรของคนต่างด้าวกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิด ในประเทศไทยอย่างเปิดกว้างมากขึ้น กล่าวคือ เปิดโอกาสให้เด็กไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยจากบิดามารดาที่เป็นคนต่างด้าว ไร้สัญชาติ โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ หรือไม่ หากเกิดในประเทศไทย (มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎร) ไม่ปรากฏว่ามีหรือใช้สัญชาติของประเทศอื่น และจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปจากสถาบันการศึกษา ในประเทศไทย 21 ก็สามารถมีสัญชาติไทยโดยยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร ณ สำนักทะเบียนอำเภอ หรือสำนักทะเบียน ท้องถิ่น เพื่อเข้าสู่กระบวนการพิจารณาและรับรองความมีสัญชาติไทยได้ ส่วนเด็กไร้รากเหง้า ซึ่งเป็นเด็กที่ไม่สามารถระบุตัวบิดามารดา หรือที่กฎหมายเรียกว่า “ไม่ปรากฏบุพการี” เนื่องจากกำพร้า ถูกทอดทิ้งตั้งแต่เกิด หรือเป็นเด็กเร่ร่อนที่พลัดพรากจากครอบครัว ไม่สามารถตามหาตัวบิดามารดาที่แท้จริงได้ ทำให้ไม่มีใคร ไปแจ้งเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านให้ เด็กกลุ่มนี้จึงกลายเป็นเด็กไร้สัญชาติจากการถูกทอดทิ้งของบิดามารดา

ในปีพ.ศ. 2562 ประเทศไทยมีนโยบายแก้ไขปัญหาสัญชาติที่เปิดกว้างไปสู่กลุ่มเด็กไร้รากเหง้า โดยเด็กไร้รากเหง้าไร้สัญชาติซึ่งเกิดในประเทศไทย สามารถขอมีสัญชาติไทยได้ ทั้งกรณีที่ไม่ใช่ข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับบิดามารดา และกรณีที่ว่าบิดามารดาเป็นใคร มีสัญชาติใด แต่ไม่สามารถติดตามตัวบิดามารดาของเด็กได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีหนังสือรับรองความไร้รากเหง้าจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาสิทธิในสัญชาติของเด็กไร้รากเหง้าในช่องทางอื่น ๆ เช่น หากมีคนไทยจดทะเบียนรับเด็กไร้รากเหง้าเป็นบุตรบุญธรรม และเด็กนั้นอาศัยอยู่กับครอบครัวผู้รับบุตรบุญธรรมมาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นเด็กที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ ก็สามารถขอมีสัญชาติไทยโดยไม่ต้องมีหนังสือรับรองความไร้รากเหง้า แต่จะต้องมีหนังสือรับรองการทำคุณประโยชน์ หรือการเข้าสู่กระบวนการขอมีสัญชาติไทยเมื่อเรียนจบปริญญาตรีแล้ว แต่หากพิจารณาแล้วว่า “มีเหตุผลความจำเป็น” ที่เด็กจะต้องมีสัญชาติไทย ก็อาจยื่นคำขอก่อนเรียนจบได้เช่นกัน

สำหรับกรณีเด็กไร้สัญชาติที่ไม่ได้เกิดในประเทศไทย เช่น (อดีต) เด็กไร้สัญชาติกลุ่มชาติพันธุ์ที่ย้ายเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว โดยไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายคนเข้าเมือง มีโอกาสที่จะได้สัญชาติไทยเช่นกัน โดยจะต้องเข้าสู่กระบวนการขอมိถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย และเมื่อได้รับสถานะดังกล่าวแล้ว ก็จะกลายเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีที่อยู่ถาวรในประเทศไทย (Permanent residence) ซึ่งเมื่อเวลา ผ่านไป 5 ปี คนกลุ่มนี้มีสิทธิของแปลงสัญชาติเป็นสัญชาติไทยได้

ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายให้สถานะเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและสามารถขอมิถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยได้ แก่คน 2 กลุ่ม คือ กรณีกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ หรือชนกลุ่มน้อย และเด็กไร้สัญชาติที่จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยแล้ว และเด็กไร้รากเหง้าที่ไม่อาจพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติได้

โดยที่นายทะเบียนของรัฐไม่สามารถดำเนินการรับแจ้งการเกิดหรือเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านได้เพราะไม่อาจพิสูจน์สถานะการเกิดและสัญชาติได้นั้น หากได้รับการจัดทำเอกสารทางทะเบียนและเอกสารแสดงตนแล้ว อาจขอมีสัญชาติไทยได้ เมื่ออาศัยอยู่ในประเทศไทยไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีหนังสือรับรองความเป็นคนไร้รากเหง้าที่ออกโดยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยสามารถยื่นคำขอต่อเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าสู่กระบวนการขอมีสัญชาติไทยตามกฎหมายการทะเบียนราษฎร (มาตรา 19/2) ได้

การแก้ไขปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติให้แก่เด็ก ไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยหากปราศจากการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย อาทิ หน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาสังคม องค์กรระหว่างประเทศ รวมไปถึงหน่วยงานของรัฐ ต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกันกำหนดแนวคิดและทฤษฎีที่จำเป็นต่อการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบาย ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือการเสริมพลังในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศและ ในระดับภูมิภาคเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงมุมมองหรือทัศนคติในเชิงความมั่นคงของรัฐ รวมถึงเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการให้สอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ ซึ่งต้องได้รับการจัดการอย่างรวดเร็ว เป็นธรรมและ ทัวถึงโดยไม่เลือกปฏิบัติ ก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาคความไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย

ศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ได้เสนอการขับเคลื่อนกลไกการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ภายในประเทศ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย ควรเป็นไปในทิศทางดังนี้คือ ประการแรก ประเทศไทยควรพัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ตลอดจนคำสั่งที่เป็นแนวปฏิบัติหรือคู่มือดำเนินการในกระบวนการจดทะเบียนการเกิด โดยเป็นไปอย่างมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ทั้งนี้ สารสำคัญของหลักเกณฑ์จะต้องประกอบไปด้วย การกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจนในแต่ละขั้นตอนการปฏิบัติงานของบุคคล หน่วยงาน หรือนายทะเบียนที่เกี่ยวข้อง เพื่อป้องกันการสร้างเงื่อนไขอื่นเพิ่มเติมในการปฏิบัติการ รวมถึงต้องลดความซับซ้อนในกลไกการจดทะเบียนฯ เพื่อสร้างความรวดเร็วในการจัดการทั้งในกรณีของเด็กที่เพิ่งเกิดและเกิดมานานแล้วแต่ไม่ได้เข้าสู่กลไกการจดทะเบียน ประการที่สอง ประเทศไทยควรพัฒนาหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้มีความชัดเจน โดยเฉพาะระเบียบวิธีปฏิบัติในการจัดทำทะเบียน ประวัติให้แก่เด็ก หรืออดีตเด็กที่ตกอยู่ในภาวะความไร้รัฐเนื่องจากการไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการจดทะเบียน การเกิดได้ รวมถึงแก้ไขปัญหาให้แก่เด็กไร้รัฐที่อาจจะไม่ได้เกิดในประเทศไทยหรือไม่อาจรู้ถึงสถานที่เกิดได้ (เด็กไร้รากเหง้า) ให้มีมาตรฐานเป็นอย่างเดียวกันทั้งประเทศ ลดขั้นตอน ลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ เพื่อป้องกันการสร้างเงื่อนไขเพิ่มเติมที่สร้างภาระในการพิสูจน์ตนเกินควร รวมไปถึงเร่งรัดกลไกการดำเนินการแก้ไขความไร้รัฐและ การเข้าถึงสิทธิในหลักประกันสุขภาพของเด็กนักเรียนในสถานบันการศึกษา

ประการที่สาม ประเทศไทยควรพัฒนาความยืดหยุ่นและอ่อนคลาญหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริงและวิถีชีวิตของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย เช่น การอ่อนคลาญคุณสมบัติทางการศึกษาของเด็ก รวมถึงการเพิ่มศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติการ คือ นายทะเบียนอำเภอหรือท้องถิ่น หรือการประสานงาน ตรวจสอบข้อมูลบุคคลระหว่างหน่วยงานรัฐ เพื่อให้กลไกการรับรองสิทธิในสัญชาติ มีความรวดเร็วในการแก้ปัญหาให้กับเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย ประการที่สี่ เพื่อให้เด็กมีความมั่นคง ในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุขและปราศจากความกลัว ประเทศไทยต้องพัฒนาหลักเกณฑ์ ทางกฎหมายที่จะคุ้มครองเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ (รวมทั้งครอบครัวของเด็ก) ให้มีสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทย เป็นการชั่วคราว ในระหว่างที่เด็กหรือครอบครัวของเด็กอยู่ในกระบวนการจำแนกแยกแยะสถานะบุคคล การพิสูจน์ สัญชาติของรัฐ ต้นทาง หรืออยู่ในกลไกการพัฒนาและรับรองสิทธิในสถานะตามกฎหมายประเภทต่าง ๆ และควรมีการออก เอกสารรับรองสิทธิดังกล่าวให้แก่เด็กเมื่อได้รับการร้องขอ

3. รูปแบบและกลไกการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนในจังหวัดราชบุรี พบว่า การดำเนินงานในจังหวัดราชบุรียังเป็นกระบวนการทำงานแยกส่วน ตามแต่ละหน่วยงานโดยมีกลุ่มเป้าหมาย โครงสร้างการทำงาน และพันธกิจที่แยกส่วนเฉพาะแตกต่างกันออกไป การดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานจะสอดคล้องกับลักษณะบริบทการศึกษาตามแต่ละช่วงวัยของผู้เรียน แต่ทว่ายังไม่ได้ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนผู้รับทุนที่อยู่ในช่วงเปลี่ยน ผ่านช่วงชั้น ซึ่งอาจทำให้ผู้รับทุนหลุดจากระบบการให้ความช่วยเหลือและตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาซ้ำได้

นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า การให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษายังไม่ ครอบคลุมถึงการให้ความช่วยเหลือในมิติอื่น ๆ นอกจากการให้ทุนการศึกษา ทำให้เด็กและเยาวชนยังมีโอกาส เผชิญกับปัญหาภาวะวิกฤตทางการศึกษาเมื่อหมดระยะเวลาการรับทุนไปแล้ว

จากผลการถอดบทเรียนโครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและ เยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา โดยถอดบทเรียนการดำเนินงานจากกรณีศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่โดดเด่น (Best practice) ใน 4 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดขอนแก่น จังหวัดยะลา และจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นจังหวัดที่มี ี่มีต้นทุนการดำเนินงานจากโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (ABE) พบว่า การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาต้องดูแลในมิติด้านความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้รับทุน ด้วย เพื่อให้ผู้เรียนอ่อนคลาญความกังวลที่เกี่ยวกับการคงอยู่ในระบบการศึกษาและเรียนรู้ในกระบวนการศึกษาได้ อย่างเต็มที่ (สุรศักดิ์ แก้วเอียน และคณะ, 2566) กระบวนการทำงานในการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) เป็น การสร้างกลไกการจัดการศึกษาในแนวราบหรือการทำงานเชิงบูรณาการโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area-Based)

มากกว่าการทำงานในรูปแบบการสั่งการ (Function-Based) ในการดูแลกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่เฉพาะเจาะจง (Target-Based) โดยอาศัยกลไกระหว่างผู้จัดการรายกรณี (CM) และคณะทำงานระดับจังหวัด (Core Team) ประสานการทำงานในเชิงปฏิบัติการและการสนับสนุนการทำงาน คณะกรรมการระดับจังหวัดจะประกอบด้วยผู้แทนหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้ อย่างเสมอภาค ประกอบด้วย พมจ. สสจ. สดจ. องค์กรภาคเอกชน และภาคประชาสังคมร่วมกันวิเคราะห์สภาพของกรณีศึกษาและออกแบบกระบวนการให้ความช่วยเหลือเพื่อส่งต่อเด็กในวัยเรียนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาได้ (สำนักพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2563)

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้จังหวัดราชบุรีริเริ่มการขับเคลื่อนการสร้างเสมอภาคทางการศึกษาในรูปแบบสมัชชาการศึกษา โดยในช่วงการออกแบบแนวทางการจัดตั้งสมัชชาศึกษานั้นจังหวัดราชบุรีได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นผู้นำการจัดตั้งให้เป็นรูปร่าง ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบสมัชชาการศึกษาเป็นรูปแบบการดำเนินการด้านการศึกษาที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการตนเองแบบมีส่วนร่วม จึงเน้นนโยบายการเข้าถึงการศึกษา การสื่อสาร การให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส การกระจายอำนาจและบทบาททางการศึกษาทุกระดับ รวมถึงการยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการการศึกษาจังหวัดที่เป็นหน่วยงานจัดตั้งตามกฎหมายเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการศึกษาเชิงพื้นที่ตามระบบปกติ (เอนก สุวรรณบัณฑิต, 2564) จุดเด่นของการขับเคลื่อนการศึกษาผ่านรูปแบบสมัชชาคือการสร้างนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการสร้างกลไกการขับเคลื่อนการศึกษาผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อให้จังหวัดสามารถจัดการศึกษาได้ สอดคล้องกับสภาพบริบทของตนเอง อย่างไรก็ตามความท้าทายของการขับเคลื่อนสมัชชาการศึกษาประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนได้อย่างแท้จริง 2) การจัดการระบบสารสนเทศและการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงาน องค์กร และภาคส่วนต่าง ๆ 3) การสร้างความเข้มแข็งของบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นข้อต่อและผู้ประสานระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของสมัชชา และ 4) การส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (วัลภา เล็กวัฒนานนท์ และเอกพล ดวงศรี, 2563)

นอกจากนี้จังหวัดราชบุรีกำลังริเริ่มต้นแบบการจัดการศึกษารูปแบบ 1 โรงเรียน 3 ระบบ เพื่อสร้างทางเลือกการศึกษาให้เหมาะสมกับเด็กที่อยู่ในภาวะเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาให้ยังสามารถคงอยู่ในระบบการศึกษาต่อไปได้ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นที่ไม่ยึดติดกับโครงสร้างการศึกษา เวลา และสถานที่ ทำให้ผู้เรียนมีทางเลือกทางการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของแต่ละคนด้วย อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น

เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ 3 ประการคือ ผู้เรียน ผู้สอน และมิติความยืดหยุ่น หลักการสำคัญคือผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการและข้อจำกัดของผู้เรียนรายบุคคล ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าผู้บรรยายให้ความรู้ด้วยการจัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ตลอดจนเตรียมกิจกรรมตามหลักการสอนที่ไม่ยึดติดกับเวลาและสถานที่โดยอาศัยคุณประโยชน์จากเทคโนโลยีการศึกษาในปัจจุบันมาใช้ออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนร่วมกับการพบปะผู้สอนในบางครั้งผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์หรือออนไลน์แล้วแต่ความเหมาะสม ประกอบกับการจัดกิจกรรมประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด ส่วนมิติความยืดหยุ่นจะพิจารณาความสำคัญ 5 มิติ คือ 1) มิติเวลาเรียน 2) มิติสถานที่ในการเรียน 3) มิติรูปแบบการเรียน 4) มิติเนื้อหาในการเรียน และ 5) มิติสื่อการเรียนการสอน (สุนทรี สุกุลพราหมณ์ และสุรัชย์ ประเสริฐสรวย, 2558)

ด้วยรูปแบบการดำเนินงานภายใต้โครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษากลไกสมัชชาการศึกษา และแนวคิดการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นดังกล่าวจะช่วยให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีสามารถดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้รับทุนได้ครบถ้วนทุกมิติมากยิ่งขึ้นได้

4. การพัฒนาเชิงนโยบายเพื่อการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

ภายใต้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สังเคราะห์ได้จากการนำเสนอในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี จะสามารถขับเคลื่อนได้ควรเริ่มจากการลดข้อจำกัดเชิงนโยบายต่าง ๆ ที่มีอยู่เดิมด้วยการผลักดันให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Educational sandbox) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นผลจากการปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นสนามปฏิบัติการในการสร้างการเปลี่ยนแปลงการศึกษาของประเทศ ด้วยการผสมผสานกลไกการปฏิรูปจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน โดยมีเป้าหมาย 4 ประการ ได้แก่ 1) คิดค้นและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาและการเรียนรู้เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา รวมทั้งขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอื่น 2) ลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา 3) กระจายอำนาจและให้อิสระแก่สถานศึกษานำร่องและหน่วยงานทางการศึกษา และ 4) สร้างและพัฒนากลไกความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา (สงวน อินทร์รักษ์, 2566; สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2562) การประกาศเป็นเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำให้จังหวัดราชบุรีสามารถทดลองใช้นวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างอิสระ รวมถึงการพัฒนานโยบายการศึกษาที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาแบบยืดหยุ่น และการใช้ระบบประเมินผลที่สอดคล้องกับผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสมโดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่มีอยู่แล้วแต่เดิม

นอกจากนี้ในจังหวัดราชบุรีเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมหลักสูตรทวิภาคีโดยร่วมกับวิทยาลัยสารพัดช่าง จังหวัดราชบุรี เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดทักษะอาชีพตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พร้อมทั้งสร้างโอกาสในการศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาในวิทยาลัยหลังสำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว ทำให้นักเรียนสามารถสร้างรายได้เพื่อช่วยเหลือจุนเจือตนเองและครอบครัวไปพร้อม ๆ กับการเรียนของตนเองได้ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้มีความคล้ายคลึงกับการจัดการศึกษารูปแบบการศึกษาคู่ขนาน (Dual system education) ในประเทศเยอรมันซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนแบบผสมทั้งการเรียนในห้องเรียนและในสถานประกอบการโดยทั้งสองส่วนออกแบบและพัฒนาหลักสูตรด้วยกัน (ปริติ บัญชื้อ, 2559; สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2558) ทำให้การจัดการศึกษาสามารถผลิตกำลังคนให้มีคุณลักษณะและมีมือแรงงานได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ ในขณะที่ผู้เรียนก็จะได้รับค่าแรงเสมือนเป็นพนักงานคนหนึ่งของตนเองด้วย การดำเนินงานในลักษณะนี้จะผูกการเรียนรู้เชิงทฤษฎีและการเตรียมคุณลักษณะเบื้องต้นอยู่ในสถานศึกษา และผู้เรียนจะได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะเพิ่มเติมผ่านการปฏิบัติในสถานประกอบการซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของการสำเร็จการศึกษาด้วย อันเป็นการพัฒนาฝีมือแรงงานระดับกลางให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น และยังสามารถต่อยอดไปยังระดับอุดมศึกษาจนเกิดเป็นรูปแบบ “อาชีวอุดมศึกษา” ได้ (สมพงษ์ จิตระดับ และคณะ, 2561)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

1. ใช้ผลลัพธ์จากโครงการสนับสนุนในการขับเคลื่อนงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาของกสศ. เช่น การใช้ประโยชน์จากเครือข่ายจิตอาสาที่เป็นผลลัพธ์จากคณะทำงานโครงการพัฒนาอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยและเด็กนอกระบบการศึกษาให้สามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาในการค้นหา ติดตาม และส่งต่อผู้รับทุน ร่วมกับผู้จัดการรายกรณี (CM) เป็นต้น
2. ควรเพิ่มการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีสัญชาติของผู้รับทุนเพื่อใช้ประโยชน์ออกแบบแนวทางในการให้ความช่วยเหลือผู้รับทุนกลุ่มไร้สัญชาติได้อย่างเหมาะสม
3. ควรออกแบบกระบวนการส่งต่อข้อมูลผู้รับทุนอย่างเป็นทางการในกรณีผู้รับทุนอยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านช่วงชั้นการศึกษาเพื่อให้การช่วยเหลือผู้รับทุนสามารถดำเนินการไปได้อย่างราบรื่น
4. ควรกระตุ้นให้เกิดการดำเนินการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรี โดยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากภาคการศึกษา ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ หรือสถานประกอบการ

5. กสศ. ควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระดับจังหวัด โดยร่วมกับสมัชชาการศึกษาจังหวัดราชบุรีและเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและประเมินความเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในจังหวัดราชบุรีได้

6. กสศ. ควรเตรียมตัวให้พื้นที่เป้าหมายมีความพร้อมโดยใช้แนวทางการพัฒนาต้นทุนตามหลักการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) เป็นฐานคิดสำคัญโดยเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่นั้นตอนการวางแผนกับพื้นที่ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติการในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและใช้ทรัพยากรทั้งทางกายภาพ ความคิด และเครือข่ายการทำงาน ในการออกแบบงานเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. รูปแบบและกลไกในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบเชิงนโยบายและแนวปฏิบัติในการบูรณาการการดำเนินงานความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่ประสบความเสี่ยงจากปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาแต่ละกลุ่มได้ ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงสภาพบริบทในด้านพันธกิจและความสามารถของหน่วยงานในการมีส่วนร่วมในกระบวนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

2. การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้บริบทสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาซึ่งมีโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ คล้ายคลึงกับหน่วยงานการศึกษาอื่น ๆ ของรัฐ ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ แต่มีกลไกการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการประยุกต์ใช้แนวทางการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่นำเสนอในผลการวิจัยจึงควรพิจารณานำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทขององค์กรและควรเสริมมาตรการหรือกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือระหว่างหน่วยงานเพื่อออกแบบการช่วยเหลือติดตามให้สอดคล้องตามช่วงชั้นการศึกษาของผู้รับทุน

3. จากผลการวิจัยจะพบว่าแม้ว่าโรงเรียนจะมีกลไกเฝ้าระวังและติดตามเด็กและเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอยู่แล้ว แต่ยังไม่ปรากฏกระบวนการหรือมาตรการที่ชัดเจนในการรองรับหรือให้ความช่วยเหลือเด็กกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ อีกทั้งในการให้ความช่วยเหลือดูแลในเบื้องต้นควรคำนึงถึงความซับซ้อนของโครงสร้างปัญหาหรือปัจจัยเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาด้วย ทำให้แนวทางการดำเนินงานหลังจากพบกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนแล้วจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มที่ไม่อาจเป็นเพียงการช่วยเหลือในมิติการศึกษาเพียงอย่างเดียว

4. การขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีควรเริ่มต้นจากการสั่งสมต้นทุนในการทำงาน เช่น เครือข่ายการทำงาน ฐานข้อมูล และกลไกการประสานความร่วมมือ โดยอาจใช้แนวทางการดำเนินงานตามหลักการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (ABE) เป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนการทำงานซึ่งไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาแล้วยังช่วยสร้างต้นทุนสำคัญในการสนับสนุนความเสมอภาคทางการศึกษาในมิติอื่น ๆ อีกด้วย

5. จากคำสั่งราชบุรีส่งผลให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานโครงการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย หน่วยงานด้านการศึกษา 6 หน่วยงาน แต่กระบวนการทำงานยังมีลักษณะแบบแยกส่วนและยังไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือผู้รับทุนในมิติอื่น ๆ นอกเหนือจากด้านการศึกษา เช่น อปท. พมจ. สสจ. เป็นต้น รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ด้วยเหตุนี้การจัดตั้งสมัชชาการศึกษาจึงควรกำหนดให้มีคณะทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีที่ประกอบด้วยคณะบุคคลจากหน่วยงานดังกล่าวเพื่อให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ

6. จากผลการวิจัยพบร่องรอยกระบวนการที่แสดงถึงกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือสำหรับผู้รับทุนแต่ละกลุ่มผ่านกิจกรรมเยี่ยมบ้านนักเรียนและระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างไรก็ตามการส่งต่อความช่วยเหลือผู้รับทุนเพื่อส่งเสริมปัจจัยมิติต่าง ๆ ควรออกแบบกระบวนการให้มีความชัดเจน รวมถึงการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งต่อและติดตามผู้รับทุนได้อย่างต่อเนื่อง

7. ปัจจัยหนุนเสริมการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรีครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาคเอกชนเป็นทุนขับเคลื่อนงานจึงเกิดโอกาสในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา กลไกและองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างความเสมอภาคในการศึกษาในจังหวัดราชบุรี ทั้งนี้เหตุการณ์ดังกล่าวอาจไม่ได้เกิดกับในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายกับบริบทของจังหวัดราชบุรี และต้องการประยุกต์ใช้รูปแบบราชบุรีโมเดลในพื้นที่ของตน ดังนั้นการประยุกต์ใช้โมเดลดังกล่าวจึงควรคำนึงถึงความพร้อมของทุนสนับสนุนการขับเคลื่อนภารกิจด้วย

8. จากข้อเสนอแนะในข้อ 7 จังหวัดที่ประสงค์ประยุกต์ใช้รูปแบบราชบุรีโมเดล อาจเริ่มต้นการพัฒนาความพร้อมของหน่วยขับเคลื่อนในจังหวัดด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาด้านการศึกษาและออกแบบกลไกการทำงานและการส่งต่อร่วมกัน รวมถึงการเชิญชวนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในบทบาทผู้สนับสนุนด้วยกลไกทำงานเชิง CSR หรือเป็นหน่วยพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานและการสร้างรายได้ให้กับเด็กและผู้ปกครองของครอบครัวผู้รับทุนได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. จากข้อค้นพบว่าที่ผู้รับทุนได้รับผลกระทบจากปัจจัยเสี่ยงที่มีโครงสร้างซับซ้อน โดยในการศึกษาครั้งนี้พิจารณาจากผลกระทบในการประสบสาธารณภัย ประสบอุบัติเหตุ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ และประสบปัญหาครอบครัว ซึ่งเป็นเกณฑ์พิจารณาตามแนวทางการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาเท่านั้น ในขณะที่ปัจจัยเสี่ยงเหตุการณ์การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรศึกษาอิทธิพลของปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในรูปแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2. กรณีศึกษาในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาครั้งนี้ อยู่ภายใต้การดำเนินงานเพียง 2 หน่วย คือ สพป. ราชบุรี เขต 1 และเขต 2 จึงยังไม่เห็นความหลากหลายในการดำเนินงานเพื่อถอดรูปแบบการดำเนินงานในรูปแบบอื่น ๆ ได้ จึงผนวกองค์ความรู้จากการดำเนินงานศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาใน 4 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ขอนแก่น พิษณุโลก และยะลา ซึ่งมีแนวปฏิบัติที่ตีร่วมกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้จนเกิดเป็นราชบุรีโมเดลที่มีแนวโน้มจะขับเคลื่อนภายใต้รูปแบบสมัชชาการศึกษาโดยคาดการณ์ว่าจะจัดตั้งแล้วเสร็จในปี 2567 ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาที่มีการประยุกต์ใช้ราชบุรีโมเดลโดยมีสมัชชาการศึกษาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ในการศึกษาครั้งนี้ไม่ปรากฏข้อมูลที่สะท้อนถึงข้อมูลการมีสัญชาติของผู้รับทุนจึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์รูปแบบปัญหาและสารสนเทศอื่น ๆ ของผู้รับทุนกลุ่มนี้ ในขณะที่ผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า การไร้สัญชาติเป็นปัจจัยสำคัญของการตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาของผู้รับทุนด้วย ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการมีสัญชาติของผู้รับทุนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์รูปแบบปัญหาและสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหาการไร้สัญชาติในระยะต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

ภาษาอังกฤษ

Alam, A. (2020). Challenges and Possibilities of Online Education during Covid-19.

<https://www.preprints.org/manuscript/202006.0013/v1>

Maurice, A., Cheng, T. L., Devaskar, S. U., et al. (2021). Pediatrician's role in vaccinating children and families for COVID-19: no one left behind. *Pediatric Research*, 90, 1105–1107.

May, R. (2021). No one left behind. In *Libraries, Digital Information, and COVID: Practical Applications and Approaches to Challenge and Change*. D. Baker and L. Ellis (eds). Cambridge: Chandos Publishing.

Pediatrician's role in vaccinating children and families for COVID-19: no one left behind. *Pediatric Research*, 90(6), 1105-1107.

Thanh, P.T., Nguyen, H.T.H., Ngan, L.T.B., Nguyen, D.M.D., Phan, G.H. and Nguyen, T.M.N. (2022), No one left behind: risk communication to the street vendors during COVID-19 social distancing. *Library Hi Tech*, 40(2), 357-375. <https://doi.org/10.1108/LHT-03-2021-0100>

United Nations Development Programme. (2016). *Human Development Report 2016*.

http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.

ภาษาไทย

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2565). “แสนสิริ” จับมือ กสศ. แก้ปัญหาเด็กหลุดจากระบบการศึกษา ผ่านโครงการ “Zero Dropout เด็กทุกคนต้องได้เรียน”.

<https://www.eef.or.th/news-zero-dropout/>

นันทวัช นูนารถ. (2558). ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อ การออกกลางคันของเด็กและเยาวชน. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ครั้งที่ 2 (324-335). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ฐกฤต แก้วทับทิม. (2564). การขยายตัวขององค์กรอาชีวกรรมไซเบอร์ในช่วงการระบาดของโควิด-19.

วารสารวิชาการอาชีวศึกษาและนิติวิทยาศาสตร์, 163-180.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. (2566). *โครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการ สำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี*. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.

ยูนิเซฟ ประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *ยุติภาวะไร้สัญชาติเพื่ออนาคตของเด็กทุกคน.*

<https://www.unicef.org/thailand/th/livesuntold>

เรียบมลักษ์ วิระพันธ์ และสมพงษ์ จิตระดับ. (2565). การศึกษาสภาพชีวิตเด็กที่เสี่ยงต่อการออกกลางคันของนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนวัดข้างคลอง สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 16(2).

วัลภา เล็กวัฒนานนท์ และเอกพล ดวงศรี. (2563). สมัชชาการศึกษา: ความท้าทายใหม่ในการยกระดับการศึกษาไทย. *วารสารการศึกษาไทย*, 1(17), 47-51. https://www.academia.edu/89019315สมัชชาการศึกษา_ความท_าทายใหม่_ในการยกระดับการศึกษาไทย_Educational_Assembly_A_New_Challenges_for_Improving_Thai_Education

ศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ. (2564). *ชีวิตที่ไม่มีใครเห็น 48 ปีสถานการณ์เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย.*

<https://www.unicef.org/thailand/th/reports/ชีวิตที่ไม่มีใครเห็น>

สงวน อินทร์รักษ์. (2566). การบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 11(1). <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/edj/article/view/266581>

สมพงษ์ จิตระดับ, นวพร สนั่นทลิกานนท์, สุรศักดิ์ แก้วเอี่ยม, จุฑาภรณ์ มาสันเทียะ, และขวัญธิชา เชื้อหอม. (2558). *โครงการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลสำเร็จโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน. รายงานฉบับสมบูรณ์.*

สมพงษ์ จิตระดับ, นวพร สนั่นทลิกานนท์, สุรศักดิ์ แก้วเอี่ยม, และจุฑาภรณ์ มาสันเทียะ. (2561). การศึกษารูปแบบการบริหารโครงการ 1 อำเภอ 1 ทุน. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 46(2), 197-217. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDUCU/article/view/131866/98998>

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดราชบุรี. (2563). *แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดราชบุรี (พ.ศ. 2562- 2565) ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2563.* <http://plan.mcru.ac.th/Work/Manual/PSH/62-65-SP.pdf>

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก. (ม.ป.ป.). งานวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหานักเรียนออกกลางคันอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตาก.

<http://www.secondarytak.go.th/wp-content/uploads/2022/07/งานวิจัยเรื่อง-การแก้ไขปัญหา นักเรียนออกกลางคันอย่างยั่งยืน.pdf>

- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). "6 นาที รู้จัก พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา" คลิปวิดีโอแนะนำเสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.).
<https://www.edusandbox.com/video-educationalinnovation/>
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงพื้นที่ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2563). *คู่มือการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. <https://www.eef.or.th/about/operationmanual/คู่มือหลักโครงการ-abe/>
- สุนทรีย สกกุลพรหมณ์ และสุรชัย ประเสริฐสรวย. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 27-35. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/vrurdihsjournal/article/download/33435/28360/75098>
- สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน, วีระเทพ ปทุเจริญวัฒนา, กมลวรรณ พลับจิ้น, ชูติมา ชุมพงศ์, และดانا โมหะหมัดรัชชาผล. (2566). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการจัดการความรู้เพื่อสื่อสารขับเคลื่อนนโยบายศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: พรรณิพรีนติ้งเซ็นเตอร์.
- อนรรฆ พิทักษ์ธานิน, สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน และบุญวรา สุขะโน. (2563). *โครงการพัฒนาองค์ความรู้และแม่แบบเพื่อการดูแลและสนับสนุนด้านการศึกษาของเด็กบนท้องถนน (Children in Street) ในกรุงเทพมหานคร*. รายงานฉบับสมบูรณ์. กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.
- อัญชิสา อยู่ยีนง. (2550). การศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลส่งผลให้เยาวชนตัดสินใจออกจากโรงเรียน กลางคืนในระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษา: ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอนก สุวรรณบัณฑิต. (2564). การวิเคราะห์โครงสร้างการศึกษาแบบมีส่วนร่วมด้วยวิธีการคลาสสิก: กรณีศึกษา 3 ประเทศ. *วารสาร มจร พุทธโสธรปริทรรศน์*, 1(1), 1-14. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JMBR_sothon/article/download/250139/168782

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด
สำหรับผู้จัดการรายกรณี (Case Manager: CM)

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายการณในแต่ละจังหวัด
สำหรับผู้จัดการรายกรณี (Case Manager: CM)

คำชี้แจง

1. ขอให้ผู้ให้ข้อมูลระบุรายละเอียดและประเด็นคำตอบที่ท่านประสงค์ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยตามประเด็นคำถามที่กำหนดในแต่ละข้อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้สัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม ตามวันและเวลาที่กำหนด
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลเด็กและเยาวชนผู้รับทุน ขอให้ระบุโดยใช้นามสมมุติหรือรหัสผู้รับทุนแทนโดยคณะผู้วิจัยมีมาตรการในการปกป้องข้อมูลหรือเหตุการณ์ของเด็กและเยาวชนผู้รับทุนให้เป็นความลับและไม่ให้ผู้อื่นผู้ใดสามารถระบุตัวตนบุคคลของเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. พื้นที่จังหวัดนาร่อง .....
2. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล .....

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

2.1 ท่านมีกระบวนการทำงานในการดูแลผู้รับทุน อย่างไร โปรดพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้

- การค้นหาและคัดกรองผู้รับทุน
- การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้การใช้ทุนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ กสศ. กำหนด
- กระบวนการดูแลและติดตามระหว่างการรับทุน
- การประสานและส่งต่อความช่วยเหลือไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

.....

.....

.....

2.2 เครื่องมือที่ได้รับจากส่วนกลางสามารถอำนวยความสะดวกในการทำงานของท่านได้มากน้อยเพียงใด และท่านมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาปรับปรุงเครื่องมือในการทำงานอย่างไร

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด
สำหรับเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาและครอบครัว

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด
สำหรับเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาและครอบครัว

คำชี้แจง

1. ขอให้ผู้ให้ข้อมูลระบุรายละเอียดและประเด็นคำตอบที่ท่านประสงค์ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยตามประเด็นคำถามที่กำหนดในแต่ละข้อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้สัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม ตามวันและเวลาที่กำหนด
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลเด็กและเยาวชนผู้รับทุน ขอให้ระบุโดยใช้นามสมมุติหรือรหัสผู้รับทุนแทนโดยคณะผู้วิจัยมีมาตรการในการปกป้องข้อมูลหรือเหตุการณ์ของเด็กและเยาวชนผู้รับทุนให้เป็นความลับและไม่ให้ผู้อื่นผู้ใดสามารถระบุตัวตนบุคคลของเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. พื้นที่จังหวัดนำร่อง .....
2. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล .....

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. วิธีการเข้าไปช่วยเหลือของผู้จัดการรายกรณี (CM) ตลอดจนแผนการดูแลทั้งการค้นหา คัดกรอง สนับสนุน และติดตามผลของเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา (Care plan) เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. หากไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกสศ. มีแผนการเพื่อช่วยเหลืออย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่มกับกลุ่มแกนนำ (Core team)

แบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่มกับกลุ่มแกนนำ (Core team)

คำชี้แจง

1. ขอให้ผู้ให้ข้อมูลระบุรายละเอียดและประเด็นคำตอบที่ท่านประสงค์ให้สัมภาษณ์แก่ผู้วิจัยตามประเด็นคำถามที่กำหนดในแต่ละข้อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้สัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่ม ตามวันและเวลาที่กำหนด
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการสนทนากลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลเด็กและเยาวชนผู้รับทุน ขอให้ระบุโดยใช้นามสมมุติหรือรหัสผู้รับทุนแทนโดยคณะผู้วิจัยมีมาตรการในการปกป้องข้อมูลหรือเหตุการณ์ของเด็กและเยาวชนผู้รับทุนให้เป็นความลับและไม่ให้ผู้อื่นผู้ใดสามารถระบุตัวตนบุคคลของเด็กและเยาวชนและครอบครัวได้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. พื้นที่จังหวัดนาร่อง .....
2. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล .....

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

2.1 การทำงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษาของหน่วยงานท่าน มีลักษณะอย่างไร โปรดพิจารณาในรายประเด็นต่อไปนี้

- มีแนวทางการค้นหาผู้รับทุน อย่างไร
- มีกระบวนการคัดกรองผู้รับทุน อย่างไร
- มีกระบวนการติดตามผลหรือไม่ อย่างไร
- มีการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการส่งต่อความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนมิติ

ต่าง ๆ นอกเหนือจากมิติการศึกษาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.2 ต้นทุนการทำงาน (เช่น งบประมาณ ฐานข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน ฯลฯ) และภาคี
เครือข่ายการทำงานในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตทางการศึกษา มี
อะไรบ้าง มีรูปแบบการประสานงานและการสื่อสารร่วมกันอย่างไร

.....

.....

.....

.....

2.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (Key factors) ในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจาก
ภาวะวิกฤตทางการศึกษา มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

2.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

.....

.....

.....

.....

.....

2.5 ท่านเห็นว่า หน่วยงานของท่านมีจุดเด่นและข้อจำกัดในการขับเคลื่อนงานเพื่อการช่วยเหลือเด็ก
ในภาวะวิกฤตทางการศึกษา อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2.6 ท่านต้องการได้รับการสนับสนุนในประเด็นใดบ้าง เพื่อหนุนเสริมให้การทำงานของเรามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.7 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เพื่อให้การขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา สามารถขับเคลื่อนได้ระดับจังหวัดและทุกสังกัดของโรงเรียน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

---

*หมายเหตุ หลักฐานประกอบ (ถ้ามี) เช่น ภาพถ่าย แบบบันทึกผลการดำเนินงานกิจกรรม

ภาคผนวก ง

แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

แบบสัมภาษณ์สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกรายกรณีในแต่ละจังหวัด
สำหรับหน่วยสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

1. พื้นที่จังหวัดนาร่อง .....
2. วันเดือนปีที่ให้ข้อมูล .....

ตอนที่ 2 ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

1. ท่านมีแผนการทำงานหรือแนวทางการทำงานในการให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาภายใต้บริบทและภารกิจของหน่วยงานของท่านอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือเด็กในภาวะวิกฤตทางการศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีต้นทุนการทำงานอะไรบ้าง (เช่น งบประมาณ ฐานข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทำงาน ฯลฯ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. การขับเคลื่อนงานช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาในระดับจังหวัดและทุกสังกัดของโรงเรียนควรดำเนินการอย่างไร และควรมีภาคีเครือข่ายการทำงานใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*หมายเหตุ หลักฐานประกอบ (ถ้ามี) เช่น ภาพถ่าย แบบบันทึกผลการดำเนินงานกิจกรรม

ภาคผนวก จ

**เอกสารการรับรองโครงการที่ผ่านการขอจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์
มนุษยศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์
และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาคารจามจุรี 1 ชั้น 1 ห้อง 114 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

โทรศัพท์: 02-218-3210 Email: curec2.ch1@chula.ac.th

COA No. 330/66

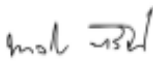
ใบรับรองโครงการวิจัย

โครงการวิจัยที่ 660225 โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)

ผู้วิจัยหลัก อาจารย์ ดร. สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน

หน่วยงาน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิจารณาจริยธรรมการวิจัยโดยยึดหลัก ของ Declaration of Helsinki, the Belmont report, CIOMS guidelines และ The international conference on harmonization Good clinical practice (ICH-GCP) อนุมัติให้ดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่องดังกล่าวได้

ลงนาม
(รองศาสตราจารย์ ดร. นวลน้อย ศรีรัตน์)
ประธานคณะกรรมการ

ลงนาม
(อาจารย์ ดร. ชยามล เจริญรัตน์)
กรรมการและเลขานุการ

รูปแบบการพิจารณาทบทวน: แบบเต็มขั้นตอน

วันที่รับรอง: 1 กันยายน 2566

วันหมดอายุ: 31 ส.ค. 2567

เอกสารที่คณะกรรมการรับรอง

1. เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย
2. หนังสือยินยอมเข้าร่วมในการวิจัย
3. ประวัติผู้วิจัย (CV)
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เงื่อนไข

1. ผู้วิจัยโครงการวิจัยจริยธรรมฯ หากดำเนินการกับข้อมูลวิจัยก่อนได้ใช้การอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย
2. หากไม่รับรองโครงการวิจัยจริยธรรมฯ การดำเนินการวิจัยโดยผู้วิจัย เมื่อต้องการข้อมูลวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชบุรีได้กว่า 1 เดือน หรือส่งรายงานความก้าวหน้าการวิจัย
3. ศักดิ์อำนาจการตัดสินใจของผู้นับถือโครงการวิจัยของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
4. ใช้เอกสารข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ในลักษณะของข้อมูลส่วนตัวที่ผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย และเอกสารวิจัยร่วมกัน (ถ้ามี) เฉพาะที่เป็นที่ศรัทธาคณะกรรมการเท่านั้น
5. หากเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ร้ายแรงในระหว่างที่เก็บข้อมูลซึ่งคณะกรรมการฯ คือรายงานคณะกรรมการภายใน 5 วันทำการ
6. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัย ให้แจ้งคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยทราบ
7. โครงการวิจัยไม่เกิน 1 ปี ส่วนระยะเวลาขออนุมัติโครงการวิจัย (IC 03-13) และบทตั้งโครงการวิจัยภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น สำหรับโครงการวิจัยที่เป็นวิจัยเฉพาะบุคคลที่คณะกรรมการฯ ภายใน 30 วัน เมื่อโครงการวิจัยเสร็จสิ้น ทั้งนี้ต้องเป็นหลักฐานในการปิดโครงการ
8. โครงการวิจัยที่ใช้การอนุมัติโครงการพิจารณาจริยธรรมแบบกรณีข้อยกเว้น (Exemption review) ปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อ 1,6 และ 7 เท่านั้น

เลขที่โครงการวิจัย 660225
วันที่รับรอง 01 ก.ย. 2566
วันที่หมดอายุ 31 ส.ค. 2567

Digital Certificate

ภาคผนวก จ

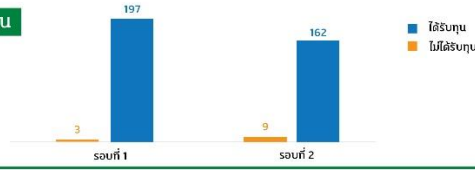
เครื่องมือสื่อสารสาธารณะ เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอ

อินโฟกราฟิก

การช่วยเหลือเด็กและเยาวชน ในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

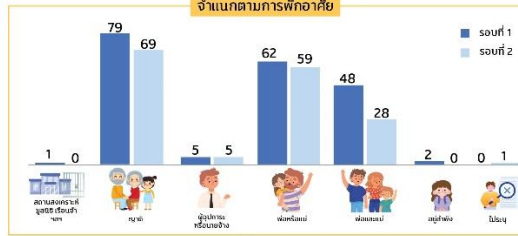
จำนวนผู้รับทุน

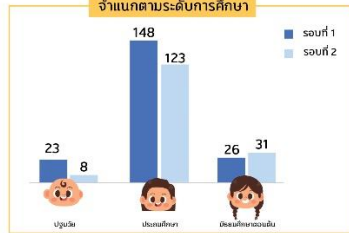
ข้อมูลทั่วไปของผู้รับทุน

ผู้รับทุนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในระดับประถมศึกษาและประสบปัญหาครอบครัว รวมทั้งถูกแฉกการให้กู้ยืมกับญาติที่เป็นผู้สูงอายุ หากไม่ได้รับการช่วยเหลือคาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษาในภาคการศึกษาถัดไป

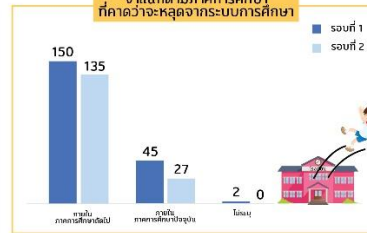
จำนวนตามการพักอาศัย

จำนวนตามระดับการศึกษา

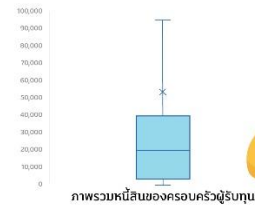
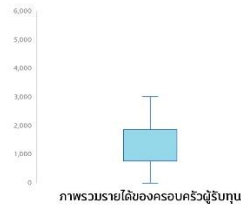

จำนวนตามภาคการศึกษาที่คาดว่าจะหลุดจากระบบการศึกษา

รายได้และหนี้สินของครอบครัวผู้รับทุน

จากข้อมูลรายได้และหนี้สินของครอบครัวผู้รับทุน พบว่านักเรียนผู้รับทุนมาจากครอบครัวที่มีรายได้ประมาณ 1,200 บาทต่อเดือนต่อสมาชิก ในขณะที่มีหนี้สินในภาพรวมประมาณ 20,000 บาท สะท้อนถึงการถ่ายทอดความยากจนข้ามรุ่นที่จะยังคงมีต่อไป

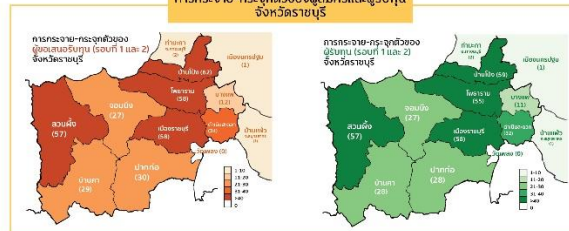
วิเคราะห์สาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษาของผู้รับทุนช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

สาเหตุการเสี่ยงหลุดจากระบบการศึกษา

การกระจาย-กระจุกตัวของผู้สมัครและผู้รับทุนจังหวัดราชบุรี

วิดีโอ

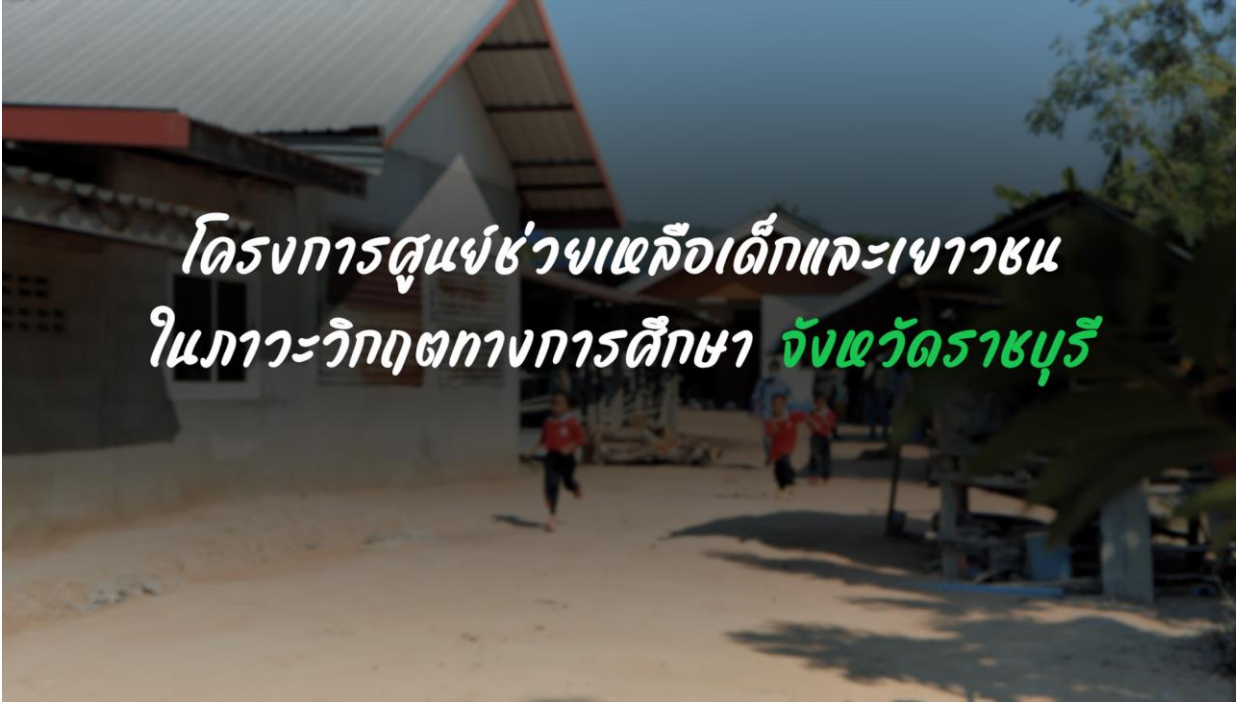

โครงการศูนย์ช่วยเหลือเด็กและเยาวชน
ในภาวะวิกฤตทางการศึกษา **จังหวัดราชบุรี**

ภาคผนวก ฉ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการฯ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการฯ

1. ศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
2. ดร.นิสาพร วัฒนศัพท์ นักวิชาการอิสระด้านการเสริมสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา
3. คุณศุเรนทร์ ฐปนากร หัวหน้าโครงการพัฒนา Roadmap และการบริหารจัดการ
สำหรับโครงการ Zero Dropout จังหวัดราชบุรี

ภาคผนวก ฉ

คณะทำงานโครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษา
จังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)

คณะทำงาน

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อนการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤตทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี ภายใต้โครงการมาตรการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี (Zero Dropout)

อ.ดร.สุรศักดิ์ เก้าเอี้ยน	ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
รศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา	ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน
นางสาวกมลวรรณ พลับจิ้น	นักวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวชุติมา ชุมพงค์	นักวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวพรปวีณ์ ยุทธสารเสนีย์	นักวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางสาวดانا โมหะหมัตรีक्षाผล	นักวิจัยหน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการจัดการความรู้เพื่อขับเคลื่อน
การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในภาวะวิกฤต
ทางการศึกษาจังหวัดราชบุรี

หน่วยปฏิบัติการวิจัยเพื่อการพัฒนาต้านเด็กและเยาวชน
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: cyd.educhula@gmail.com เว็บไซต์: www.cydcenter.com